

Tradicionalni slovenski arhitekt o svojem delu molči. Lahko bi celo rekli, da naši arhitekti, ob nekaj svetlih izjemah, niso priznavali teorije in kritike kot temeljnih sestavin prakse. Plečnikove besede »Maul halten und weiter dienen« so ostale do danes udobno opravičilo vsakemu, ki verjame, da imajo pravico govoriti o njegovem delu le drugi. Piranski dnevi arhitekture, zaradi mednarodnega ugleda predavateljev, končno tudi v našem prostoru uveljavljajo legitimnost arhitekta, da o svojem delu tudi sam spregovori.

To pa je za usodo arhitekture bistvenega pomena. Saj je dobro znano, da je učenje katerekoli umetniške zvrsti vedno temeljilo na osebnem zgledu učitelja – mojstra. Prepričan sem, da to velja tudi danes. Za arhitekturo le še toliko bolj, ker je abstraktna in apriorna, torej neupodabljajoča umetnost. Neupodabljajoča v tem smislu, da nikoli ne prikazuje zunanjega sveta, da nima svojega vzora ali modela izven lastne izkušnje (kot ga ima lahko slikarstvo, kiparstvo ali literatura), da je torej njen model izključno le vse tisto, kar je bilo v preteklosti zgrajeno ali zamišljeno. V tem smislu so dela mojstrov edini trdni temelj, na katerem stoji znanje arhitekta. In od tod dalje tudi teorija arhitekture potemtakem ni »čista« teorija v filozofskem smislu besede – kot samostojna miselno spoznavna aktivnost, ločena ali celo v nasprotju s prakso – temveč je le artikulacija principov in metod, ki spremljajo in pojasnjujejo prakso. Tedaj je tudi razumljivo, da so, kot pravi T. S. Eliot, teksti, ki jih pišejo umetniki o svojem delu »temeljnega pomena za to delo« in pomenijo »najvitalnejšo, najvišjo obliko kritike«, Skratka, govor umetnika, arhitekta, nas vodi do najintimnejših globin znanja, do vprašanj, kaj arhitektura je ali natančneje kaj naj bi bila.

Piranski dnevi arhitekture so v marsičem pripomogli h kritični distanci do tako imenovanega postmodernizma. Morda se zdi to na prvi pogled manj pomembno, a spomnimo se začetnega navdušenja nad postmodernizmom, ko se je celo Plečnika prijela oznaka prvega postmodernista. Večjo škodo (tudi materialno) delajo vsi tisti, ki so verjeli in verjamejo še danes, da bodo z estetiko lažnega izobilja – ki se širi od opreme lokalov do pokopališč – zapolnili vsebinsko praznino arhitekture in po bližnjici ujeli današnji »Zeitgeist«. Nasprotno smo v Piranu vsa ta leta poslušali arhitekta, ki jih družijo zavzetost za arhitekturo, njeno kvaliteto – ali natančneje – njeno bistvo. To pa se ne ozira na stilne oznake, slogovne posebnosti ipd. Spomnimo se arhitekture, ki so jo predstavili E. Souto de Moura, Livio Vacchini, Francesco Venezia, Alvaro Siza... Najbolj poetične prispevke teh srečanj odlikuje prav estetika skromnosti. Enostavno povedano, izhod iz krize sodobne arhitekture ni v iskanju novega stila, temveč v dvigu kvalitete vsake posamezne arhitekture, ki zraste v našem okolju.

Ker govorimo v zadnjem času vse več o Srednji Evropi in našem mestu v njej, bi zapisal naslednje: Piranski dnevi so eno redkih arhitekturnih dogajanj pri nas, ki presega slovenske meje in nedvomno evropskega pomena. S tem seveda tvegam, da si bom nakopal jezo ali zamero marsikoga, vendarle mislim, da krivice nisem storil nikomur. Seveda s pripombo, da so vedno izjeme (kot npr. nedavna Bellinijeva razstava v Ljubljani, ki je ostala premalo opažena). Z malo samokritičnosti pa moramo ugotoviti, da domače, razpoznavne arhitekture (arhitekturne šole) nimamo več, da nimamo koherentne teorije in je tudi ne razvijamo, prav tako tudi nimamo profilirane kritike in končno niti nimamo možnosti za dobro arhitekturno izobrazbo. Podobna letargija obvladuje tudi varovanje naše arhitekturne dediščine.

Sprašujemo se o evropskem pomenu naše arhitekture, pa nam niti njen nacionalni pomen ni jasen. Sicer ne bi načrtovali dozidave Narodne knjižnice k nekdanji trgovini »Jelačin«. In obenem namenili ameriškim hotelirjem lokacijo, ki stoji v osi univerzitetne avenije, sredi najpomembnejših ustanov našega narodnega samozavedanja: Univerze, Slovenske matice, Filharmonije, Kazine... Plečnika so nam tujci pomagali postaviti v evropski prostor, mi pa že leta razpravljamo o kadrovske, prostorskih in finančnih problemih trajne postavitve pariške razstave, medtem pa njegovo delo vidno propada.

Vse to, kar sicer nima neposredne zveze s Piranskimi dnevi, omenjam le zato, da bi si pomiril slabo vest in opozoril na razkorak med nezavidljivo realnostjo in tistim, kar gledamo in poslušamo vsako leto v Piranu. Prepričan sem, da je stanje v naši arhitekturi posledica zbirokratizirane, institucionalizirane miselnosti, ki verjame, da se življenje odvija v skladu s sklepi in zaključki najrazličnejših sej. V resnici pa vse tisto kar izstopa iz sivega povprečja, nastaja kot rezultat osebne zavzetosti, ki se praviloma giblje na robu ali celo izven obstoječih institucij. In prav na ta način so se pred leti začele Piranska (sprva Portoroška) srečanja. Z osebno pobudo, poznanstvi, spletom srečnih okoliščin... Marsikomu se lahko zdi nakazani pomen Piranskih srečanj vprašljiv, verjetno pa ostaja nesporna družabna stran teh srečanj, ki je ni možno ločiti od mesta Pirana, njegovih arhitekturnih in gastronomskih odlik.

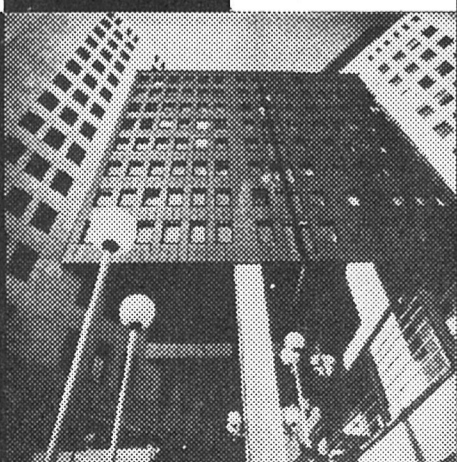
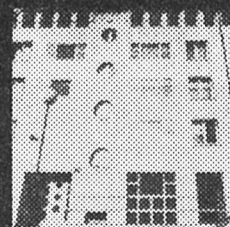
Aleš Vodopivec

GGG

gradbeno podjetje grosuplje

gradbeno podjetje grosuplje
gradnje-proizvodnja-inženiring

Gradbeno podjetje Grosuplje, 61290 Grosuplje, Taborska 13
DSSS Inženiring, 61000 Ljubljana, Emonska 8

ARHITEKTURA IZ ARHITEKTURE

ARCHITETTURA DALL' ARCHITETTURA
ARCHITECTURE FROM ARCHITECTURE
ARCHITEKTUR AUS ARCHITEKTUR

Mednarodni seminar
Seminario internazionale
International Seminar
Internationales Seminar

Piran/Pirano Jugoslavija
17., 18., 19. November/Novembre 1989

SPORED

petek, 17. novembra 1989
14.00

Prijava
15.00 Teater G. Tartini, Piran

Otvoritev
Radovan Ivančević, Zagreb:

Arhitektura v času, čas v arhitekturi,

Ante Josip Kostelac, Frankfurt:

Arhitektura iz kulture,

Sverre Fehn, Oslo:

Steza v nordijsko pokrajino,
19.00 Mestna galerija Piran

Otvoritev razstave
in

Workshop "Melita":

V. Ravnikar, D. Gale, M. Zorec, Š. Kuhar, R. Potokar,
P. Šušteršič, A. Vehovar, A. Vrhovec, B. Vuga;

19.30

Welcome drink

21.00 Večer v kavarni G. Tartini, Piran
Pred ura: Izgovor za pogovor:

od Piranesija do Portorosija,

sobota, 18. november 1989

9.00 Teater G. Tartini, Piran

Vojteh Ravnikar, Ljubljana:

Arhitektura iz arhitekture,

Guido Canali, Parma:

Načini projektiranja prenove v delih Guida Canali,

Rafaelli Cavadini, Lovarno:

Formalna redukcija, projekti in realizacije,

15.00 Teater G. Tartini, Piran

Hans Puchhammer, Dunaj:

Kontinuiteta in transformacija,

Vilen Künnapu, Tallinn:

Nespametna arhitektura,

Gigetta Tamaro, Trst:

Projektiranje k osrčju,

21.00 Večer v teatru G. Tartini, Piran

Objekt skozi objektiv;

Avantura:

od Michelangela do Antonionija,

nedelja, 19. november 1989

10.00 Teater G. Tartini, Piran

Antonio Gonzales Capitel, Madrid:

Kritično restavriranje,

Boris Podrecca, Dunaj:

Plastenje,

Podelitev nagrade »Piranesi«

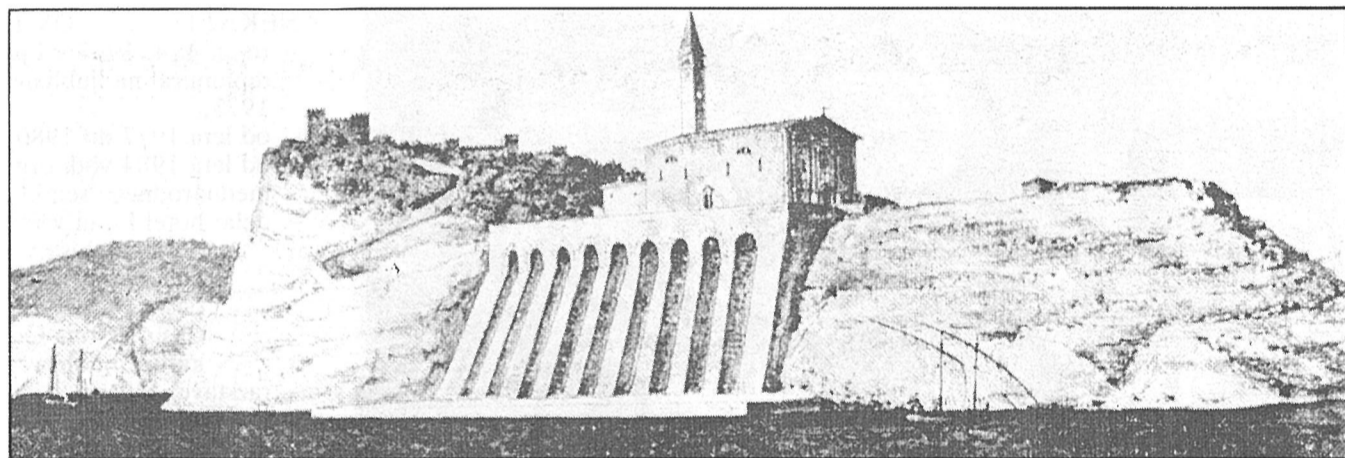
Sedmič je že, ko bodo za arhitekta dnevi postali piranski, dnevi, ki jih imamo nekateri v koledarju označeno kot Novo leto, prvi maj in podobno. Iz skoraj slučajnih začetkov v Portoroškem Hotelu Palace, novembra leta 1982, je predzadnji vikend v novembru »Jour - fix« arhitekture, ki si je po prvih letih našla domicil v piranskem teatru Tartini. Že od samega začetka smo dnevom želeli dati nekoliko širši okvir od nacionalnega. Zanimala nas je kulturna sredina - vplivno območje, znotraj katerega nastajajo posamezne arhitekturne stvaritve. Zavezanost prostoru, ki ga poznamo pod oznako Alpe-Jadran, pa še ne pomeni, da nam gre le za večji obroč. Tu je le naš referenčni prostor, ki naj se živo odziva zunanjim impulzom. Tako so naši vsakoletni gosti kolegi iz vse Evrope, ki jim ni žal zamujenega časa za predstavitev svojega dela in svojih arhitekturnih nazorov v Piranu. Dnevi potekajo tako v ozračju izmenjave informacij, ki niso podane na način »ex cathedra« - značilen za siceršnje brezštevne simpozije. Predavatelj se prelevi v poslušalca in obratno. Predava se na način - »Tega, kar jaz vem, ne ve Perret in obratno« (Plečnik). Čar piranskih dnevov je »pogled na zaveso«. Kaj se skriva za arhitekturnim spektaklom, ki ga poznamo iz revij? Zakaj je Linzasoro zaljubljen v »klasično«, kje je tajna Iberskega uspeha, ali Estonci res razmišljajo podobno kot mi, je moderna tisto, kar dela Siza, ali je morda Siza tisti, ki dela moderno itd.?

Brez velike publicitete in včasih morda z nekoliko neprofesionalnim vodenjem so si »dnevi« vendarle pridobili svojo publiko, ki prihaja, kot že rečeno v glavnem iz Slovenije, Hrvaške in sosednjih dežel Italije in Avstrije.

Piranske dneve arhitekture spremlja vsakoletna razstava recentnih del arhitektov iz omenjenega območja skupaj z deli predavateljev in gostov iz ostalih jugoslovanskih republik. Zaradi izkušnje zadnjih let, ki so pokazale, da sicer avtorski izbor del kaže dokaj celovito podobo arhitekturnih gibanj v obravnavanem prostoru, smo se odločili, da letos na Piranskih dnevih podelimo nagrado »Piranesi« za najboljše delo na razstavi. Nagrado »Piranesi« bo simbolizirala plastika, delo akademškega kiparja Janeza Lenasija, sicer piranskega rojaka.

Po izboru žirije, sestavljene iz letošnjih predavateljev bo nagrado podelil predsednik Komiteja za kulturo SRS Vladimir Kavčič.

predsednik organizacijskega odbora
Vojteh Ravnikar

Piran - K. F. Schinkel

otvoritev in zatvoritev. Gotovo vsej stvari pritiče bolj »fancy« pristop, kot ga je dosedaj omogočal »Vivo«. Saj ne, da bi pričakoval maskenbal ali kaj podobnega; nekaj več kot kozarec sparjenega vina na začetku in Galetov glejtička na koncu, pa bi le prijalo. Kar se tiče organizacijskega »lifea«.

Glavna pri takemle dogodku pa naj bi bila predavanja. Uglášena na določeno temo. Kar se tiče Nje, je treba organizatorjem (organizatorju ?) dati vse priznanje. S tematiko so se namreč skozi ta leta pokrili vsi segmenti - od dokaj aktualnih reagiranja na »tisto!« - torej modno, preko kao-večnostnih tem, do dokaj abstraktnih izletov. Hvalabogu brez kakšnega zaporedja, tako da stvar ni zapadla v nekaj, kar bi nas že vnaprej navdajalo s prepričanjem pričakovanega. Predavanja sama, torej tisti nastop najavljenih, so podobno kot kraj dogodka, doživela temeljno preobrazbo. In sicer iz familiarnosti začetka v ljubko heterogenost sedanosti. Po drugi (še portoroški) reprizi je vse kazalo, da se bo stvar zapletla sama vase in v utrujanje bodisi z nekakšnim »artom«, bodisi z nekakšnimi »teorijami«. A se je vse skupaj dokaj srečno izteklo. Zadnja leta tako obvladuje simpozij zasnova, ki v temelju loči predavatelje na tiste za arhitekturo in tiste za interdisciplinarnost. S temi zadnjimi je tudi največji križ. Pa ne, da sem mnenja, da arhitekturo »lahko...« samo arhitekti. Toda nastop umetnostnih zgodovinarjev, filozofov ipd, je v Piranu skoraj vedno rezultiral v nebulozijo ali teženje. Import teh, za večino tukajšnjih arhitektov že skoraj mejnih znanosti, je v kontekstu teh simpozijev načeloma pohvalen. Problematične so očitno izbrane osebe; bolj sproščen, recimo malce prismsuknjen nastop pa bi verjetno naletel tudi na drugačen sprejem. Zagotovo pa bi bilo občutno manj poslušalstva, ki ob takih prilikah renčeče odhaja na pir. Nastopajoči arhitekti

težijo manj. Vsaj tisti, ki svoje izvajanje strnejo v razumno časovno mero. Pri njih je običajno simpatično predvsem to, da temi tistega leta posvetijo nekaj uvodnih stavkov, potem pa poskušajo razložiti nekaj svojih del. Če zanemarimo eno od resnic, da nastopajoči v principu nimajo (si ne vzamejo) prav veliko časa, da bi dejansko pripravili predavanje, potem je pozitivno predvsem seznanjanje z drugačno mislijo in neredko tudi drugačnimi nalogami. Zame najboljši tovrsten nastop je iz mojstrsko-umetniškega 86-ega leta in sicer nastop Francesca Venezie. Manjšina arhitektov pa nastopi s čisto pravim predavanjem na temo, ki tisto leto določa srečanje. Še manj jih pri tem uspe. Daleč najboljši v tovrstnem izvajanju je bil nestor Edvard Ravnikar, tudi on že omenjenega leta. Dejstvo, da večina predavateljev poseže prav po prvem načinu podajanja, je čisto v redu. Tako je namreč simpozij vsako leto obdržal kolikor toliko raznolike nastope skozi tri naporne dni.

Arhitektura in »proza« je dvojica, ki je daleč od kakršnekolikoli razvitosti pri nas. Piranska srečanja skušajo nekako celiti to rano. Pozitiven naboj tega dogodka sam vidim predvsem v nastopih »majhnih« arhitektov. S tem imam v mislih nastopajoče, za katere sicer ni moč trditi, da so zapisani na nekakšni margini evropske arhitekture. So le tisti sloj v tovrstni produkciji, ki vsaj načeloma ni obremenjen z zvezdništvom. Le-to je, kot kaže, pretežka stvar za določeno osebnost. Tistega enega ali dva vsako leto, ki poskrbita za to, da so Piranska srečanja tudi muhava in ne samo vesela, je očitno treba vzeti v zakup. Nisem pa čisto prepričan, da so take »quasi« ali pa take »prave« zvezde tisti »lifting«, ki ga Piranska srečanja čedalje bolj potrebujejo.

Tomaz Brate

Začetek tegale pisanja, dragi bralec, je bil približno takle: veš, LIST bi letos nekaj napravil ob Piranskih srečanjih. Fino bi bilo, če bi ti napisal, kako smo vse to doživljali »mi«, Aleš bi napisal nekaj o »njih«, Vojteh pa uvodnik. V nadaljevanju naj bi bilo rečeno torej nekaj o »nas« in »onih«; eni in drugi skratka. Vendar ne bo šlo čisto tako. Ne le zato, ker dokaj drži tisto, kar Tadej Zupančič (preveč) vztrajno ponavlja v Evidenci devetdesetih; tisto o formacijskih teorijah, ki ne zne-sejo. Tudi zato, ker je delitev na »nas« in »one« v tem primeru preveč ekskluzivistična.

Generacijske formacije, bolj ali manj homogene, z bolj ali manj konsistentno mislijo, obstajajo. Kakor obstajajo tudi projekti takih skupin. Vendar se vsaka taka stvar osmisli šele tedaj, ko se skupni projekt kakorkoli socializira; ko se misel, porojena v klavzuri takšne formacije, ponudi v oceno oziroma uporabo. Lahko sicer drži, da je ta simpozij v začetku predstavljal generacijski projekt; lahko tudi drži, da je v nadaljevanju ta simpozij predstavljal organizacijski »One-Man-Band«. Še enkrat lahko drži, da se je v začetku hodilo poslušati in gledat vse skupaj pod nekakšno presijo generacijskih opredelitev. Brez »lahko« pa drži, da sta se tako misel (beri: simpozij) kot uporaba (beri: poslušalstvo) toliko socializirala, da je bistvo prešlo drugam.

Arhitekturni simpozij je po drugi strani stvar, do katere ni moč vzpostavljati nekaj, kar bi se poimenovalo skupinski odnos. Tak odnos je v principu namenjen skoraj izključno dogodkom v futuro; stvar perfekta je praviloma stvar individuuma. Na drugi strani pa sem tudi mnenja, da je še najbolje, če človek svoje delovanje projicira v samega sebe oziroma v razmerje do sebe in drugih. Kar sega čez posameznika, nastopa le v trenutku, ko je interes določen in obojestranski. Nikakor pa ne, da bi se uskupinjali kar tako, počez. Zato bom pisal o svojem doživljanju »Pirana«. Konec koncev pa, ali je kdo že slišal za kolektivno mnenje, pa se ob tem ni prizanesljivo posmehnil?

Takle simpozij ima, kot pač vsaka stvar, svoje zakonitosti. Tako tudi začetek. Ta je bil v Portorožu. Po dveh reprizah v starem Palacu smo se selili v Piran. Tukaj je vse skupaj nedvomno boljše. Namreč, dogodek, o katerem je govora, bi moral biti tesno povezan z vsem tistim, kar se naplete ob izrazu »glamour«. Okolje Portoroža in starega Palaca pa temu nista naklonjena. Prvič je vsa stvar bila preveč zbita na površino hotela - tam je človek spal, poslušal predavanja, kramljial in tračaril; drugič pa v Portorožu nikakor ni prišla do izraza želena in nujna ekskluzivnost dogodka v kontekstu jesenskega življenja mesta. Okolje torej popolnoma ustreza »glamourju«, občutno premalo »glamouros« pa so konkretni dogodki, ki bi taki morali biti, na primer

RADOVAN IVANČEVIČ, ZAGREB

NEKAJ PODATKOV IZ BIOGRAFIJE:

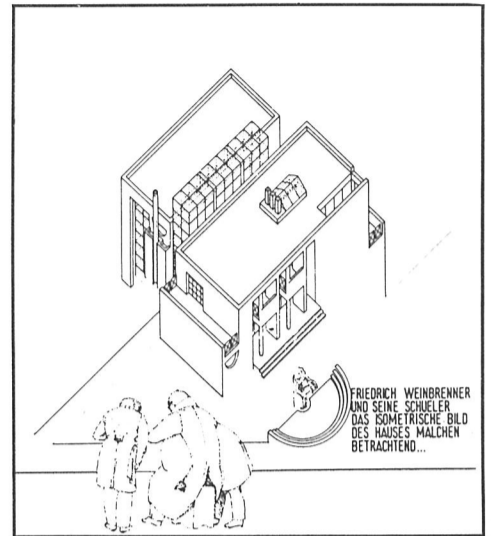
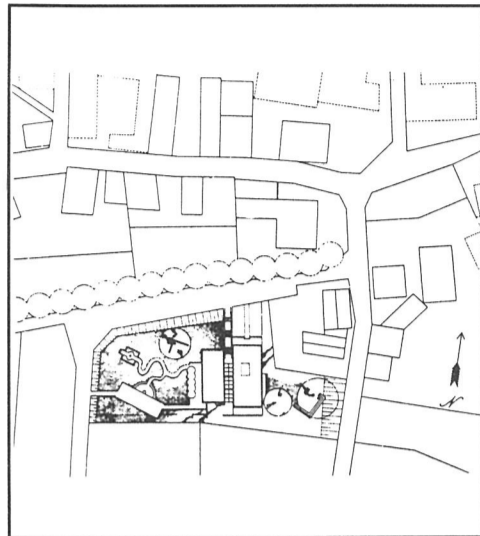
- rojen 13. 2. 1931 v Banja Luki,
- diplomiral in doktoriral na Filozofski fakulteti v Zagrebu, kjer vodi katedro za zgodovino umetnosti narodov SFRJ,
- dela: Dubrovniški renesančni dvorci, vile, Gradovi na Hrvaškem, Plomin, Reka – staro mesto, Kako se gleda arhitektura, Mirko Rački.

ANTE JOSIP KOSTELAC, FRANKFURT

NEKAJ PODATKOV IZ BIOGRAFIJE:

- rojen 19. septembra v Zagrebu,
- diplomiral na zagrebški fakulteti za arhitekturo leta 1962,
- od 1983 gostujoči profesor za arhitekturo v Kasslu,
- dela: muzej za Židovsko zgodovino v Frankfurtu (1982–85), hiša v Bensheim-Auerbachu (1983–84), hiša Benz Saarland (1983–84), S. Fischer Verlag Frankfurt (1984–86),
- razstave: Tokio, Los Angeles, New York, Barcelona, Rim, Helsinki, Frankfurt,
- natečaji: povečava magistrata v Wilhelmshavenu, 1. nagrada stanovanja v Niedenu / Frankfurt, muzej Moderne umetnosti v Frankfurtu, deželna centralna banka v Darmstadtu, 1. nagrada.

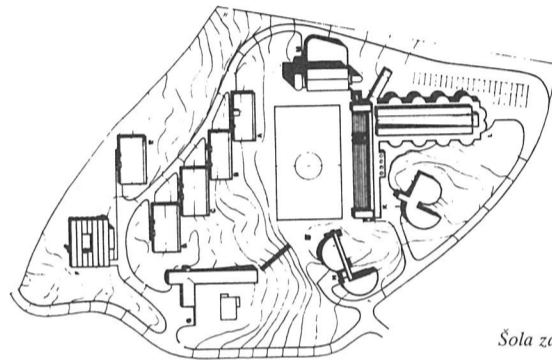
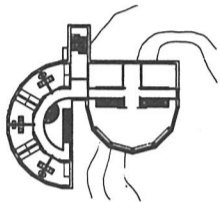

Hiša Malchen, Darmstadt

SVERRE FEHN, OSLO

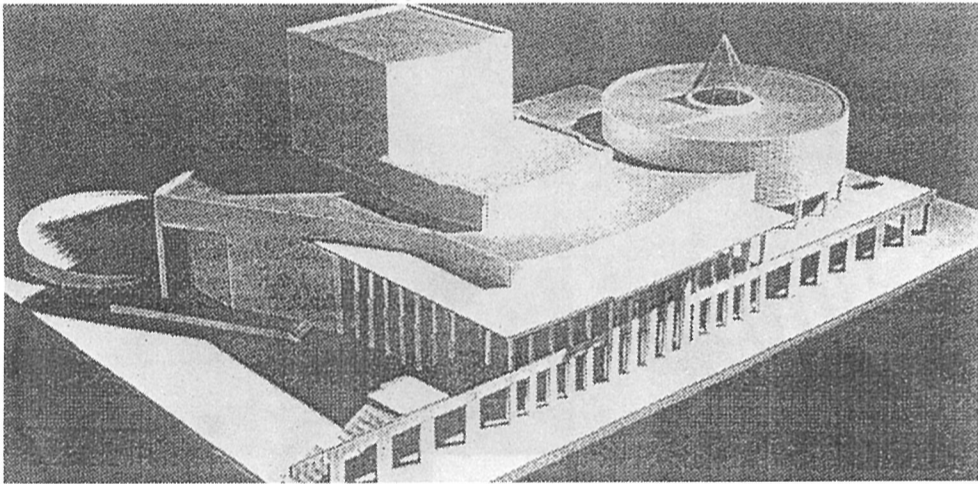
NEKAJ PODATKOV IZ BIOGRAFIJE:

- rojen avgusta 1924,
- diplomiral na državni šoli za arhitekturo v Oslu leta 1949,
- od leta 1971 profesor na isti šoli,
- gostujoči profesor na Yale University, 1986,
- od leta 1981 zunanji sodelavec na AA School v Londonu,
- častni član ameriškega Inštituta za arhitekturo, 1989,
- častni član Kraljevega inštituta britanskih arhitektov, 1989,
- dela: šola za gluhe otroke v Oslu (1975), Opečna hiša v Oslu (1987), »The Busk House«, Kjo nnoja, Norveška (1989),

Šola za gluhe otroke v Oslu

Primorsko dramsko gledališče, Nova Gorica

VOJTEH RAVNIKAR, LJUBLJANA

NEKAJ PODATKOV IZ BIOGRAFIJE:

- rojen 4. 4. 1943 v Ljubljani,
- diplomiral na ljubljanski šoli za arhitekturo leta 1973,
- od leta 1977 do 1980 sodeluje v skupini Kras,
- od leta 1984 vodi organizacijski odbor mednarodnega seminarja v Piranu,
- dela: hotel Piran v Piranu (1986), poslovna hiša v Sežani (1986), počitniška hiša na Krku (1987), pošta v Zadru (1989), Casino Nova Gorica (1989), kulturni dom v Sežani,
- razstave: Milano, Ljubljana, Skopje, Benetke, Moskva, Celovec, Sarajevo,
- natečaji: Arsenal v Benetkah, 1987, (sodelavci: S. Škulj, M. Marčiča, P. Paškulin, M. Planinšček, M. Žerovnik), Trigon muzej v Gradcu, 1988, (sodelavci S. Škulj, M. Žerovnik, M. Marčiča, B. Vuga, R. Kuhar), portal tunela Karavanke, 1988, (sodelavec: S. Škulj), knjižnica NUK II v Ljubljani, 1989, odkup (s sodelavci).

GUIDO CANALI, PARMA

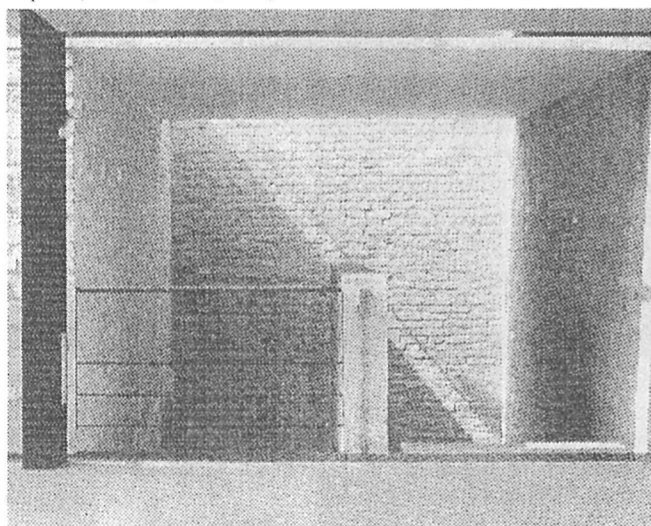
Arhitekta Guida Canalija iz Parme predstavljamo z eno izmed njegovih nedavnih realizacij: prenovo latifundije S. Elisabetta v bližini Parme.

Iniciator prenovitvenih del je bila parmska univerza, ki je v starem kmetijskem kompleksu želela pridobiti prostore za univerzitetni kamp.

Arhitekt Canali je s smelo intervencijo preoblikoval obstoječo gradbeno substanco v sinhrono celoto, v arhitekturo, ki pomirja staro in novo v duhu skupne kulturnozgodovinske izkušnje.

Povzeto po Werk, Bauen + Wohnen 1/2/1989

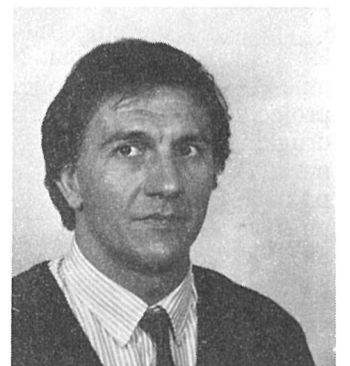
Stopnišče, Univerza S. Elisabetta, Parma

RAFAELI CAVADINI, LOCARNO

NEKAJ PODATKOV IZ BIOGRAFIJE:

- rojen 12. julija 1954 v Mendrisiu,
- diplomiral na Politehniku v Zürichu, leta 1974,
- gostujoči profesor na Univerzi v Los Angelesu in Losanni,
- natečaji: urbanistična ureditev in trg ob Lago del Comune v Caslanu, (1987) prva nagrada, ureditev mestnega središča in rekonstrukcija magistrata v Curegliji, (1988) prva nagrada, servisni center (policijska postaja, gasilci, civilna zaščita) v Locarnu, (1988) druga nagrada.

Hiše Pisinelli v Minusiu

HANS PUCHHAMMER, DUNAJ

NEKAJ PODATKOV IZ BIOGRAFIJE:

- rojen v Welsu, Avstrija, leta 1931,
- diplomiral na Tehnični visoki šoli na Dunaju leta 1956,
- dela: zavarovalnica Zürich Kosmos na Dunaju (1983), revitalizacija stanovanjske hiše na Dunaju (1984), prireditveni center v Gunskirchnu (1986), nadgradnja glavne stavbe Tehnične univerze na Dunaju (1986), teološka fakulteta v Linzu (1988),
- razstave: Dunaj, Buenos Aires, Švica, München,
- natečaji: mestna hiša v Innsbrucku, dvostopenjski natečaj, 1983, nagrada, finančno ministrstvo na Kärntnerstrasse, 1987, prva nagrada, dvostopenjski natečaj za Rennweg, 1987, prva nagrada, (sodelavci: Wawrik, Nehrer – Medek in Reiner).

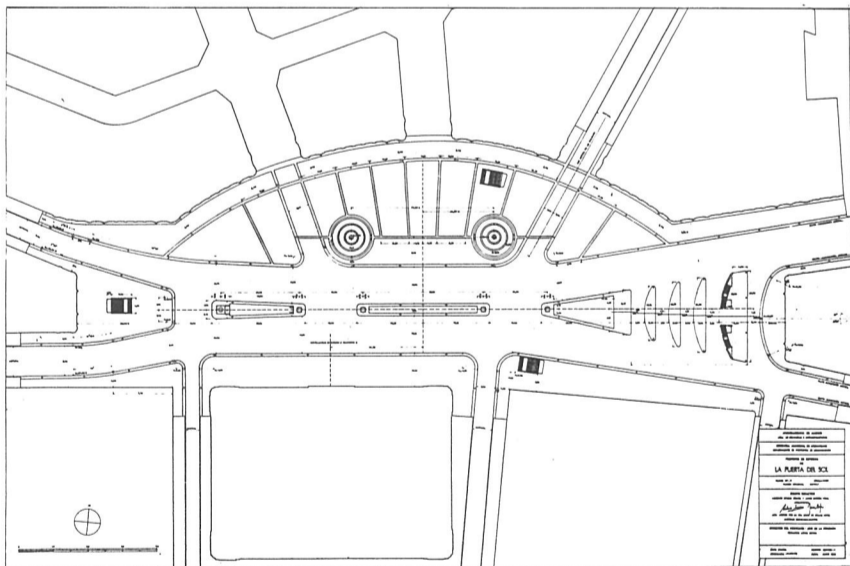
GIGETTA TAMARO, TRST

NEKAJ PODATKOV IZ BIOGRAFIJE:

- rojen 30. 11. 1931 v Trstu v piranski družini,
- diplomirala na IUAV leta 1958,
- do leta 1961 asistent pri Giancarlu De Carlu,
- dela: civilna bolnišnica v Trstu (1965–83),* magistrat v Osoppo (1985), rekonstrukcija »Casa Eisner Civrani« v Trstu (1984), nova bolnišnica »SS. Giovanni e Paolo« v Benetkah (1978),* parkirna hiša in terminal v Trstu (1989),* obnova trga in kanala »Sant'Antonio Nuovo« v Trstu (1989),*soavtor Luciano Semerani,
- natečaji: upravni center v Padovi, prva nagrada, historični center v Trstu, enakovredna prva nagrada.

Puerta del Sol, 1984–1986

BORIS PODRECCA, DUNAJ

NEKAJ PODATKOV IZ BIOGRAFIJE:

- rojen 30. 1. 1940,
- diplomiral na Akademiji likovnih umetnosti na Dunaju,
- od leta 1986 profesor na Visoki šoli uporabnih umetnosti,
- leta 1987 gostujoči profesor na univerzi Harvard, Cambridge, Massachusetts,
- dela: arkade in trgovina Humanica na Dunaju (1985), prenova in oprema trgovine 1789 v Zacherlovi hiši na Dunaju (1986), vila s pisarnami in studiem na Dunaju (1986), restavracija historičnega centra Sacile v Italiji (1986), prenova Tartinijevega trga v Piranu (1986–), oprema prostorov DESSA-e,
- razstave: Beograd, London, Pariz, Milano, Harvard univerza, Bologna,
- natečaji: »Opera de la Bastille« v Parizu, 1983, (sodelavca: W. Neiger in M. Novak), prenova »Campo di Marte« na Giudecci v Benetkah, 1985 (sodelavca: G. Eiböck in G. Luckner), most v Salzburgu, 1986, (sodelavci G. Eiböck, G. Luckner in M. Petrić).

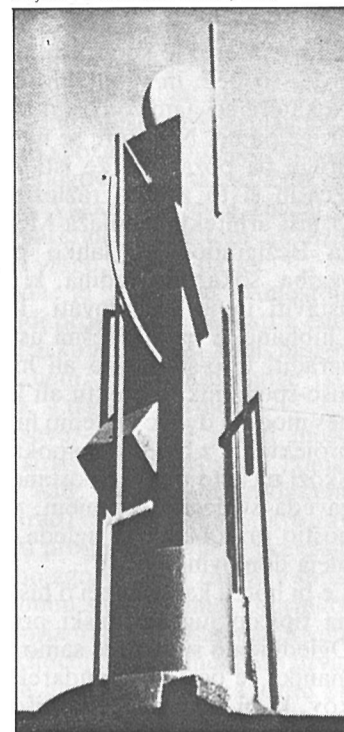

VILEN KÜNNAPU, TALLINN

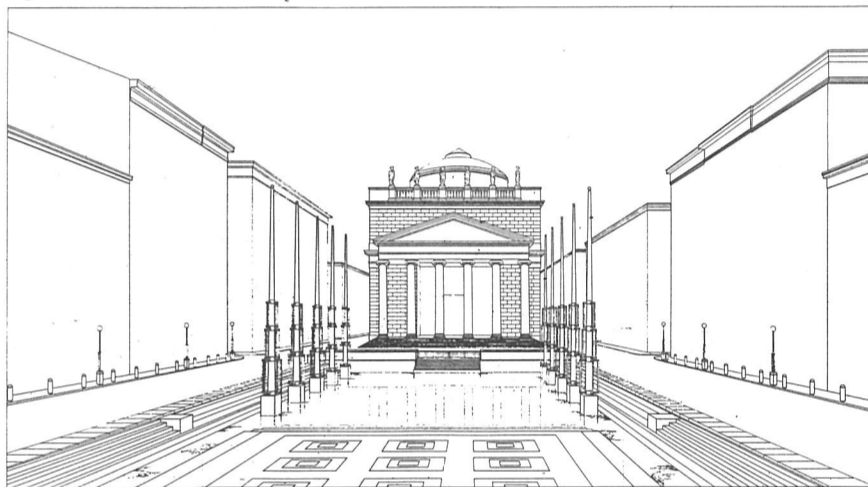
NEKAJ PODATKOV IZ BIOGRAFIJE:

- rojen v Tallinnu, Estonija, leta 1948,
- diplomiral na Državni Estonski univerzi za umetnost leta 1971, arhitekt, likovni umetnik in esejist,
- dela: računalniški center v Tallinnu (1971), sanatorij v Pärnu (1976), estonska ambasada v Moskvi (1976), prodajalna cvetja v Tallinnu (1978), kmetijska združna centra v Peetri (1981) in Valgu (1985),
- razstave: Tallinn, Helsinki, Stockholm, Zürich, Paris, New York, Los Angeles,
- natečaji: Arktični center v Rovaniemi, Finska, 1984, pohvala (z A. Padrikom), West coast gateway v Los Angelesu, 1988, druga nagrada, (z A. Padrikom in A. Siimom).

Objekt »Oblika No. 1953«, 1987

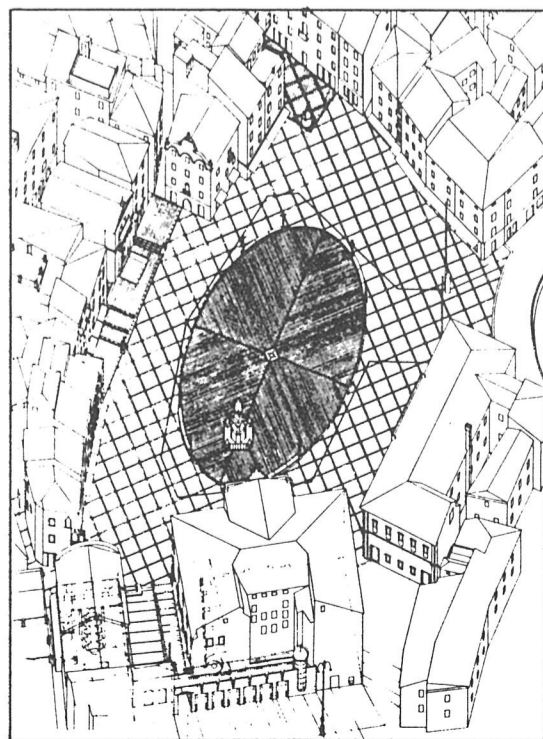
Trg »Sant' Antonio Nuovo« v Trstu

ANTONIO GONZALES CAPITEL, MADRID

NEKAJ PODATKOV IZ BIOGRAFIJE:

- diplomiral na Šoli za arhitekturo v Madridu leta 1971,
- gostujoči profesor na univerzah v Rimu, Benetkah, Nantesu, Puerto Ricu, Ecuadorju, Chicagu
- dela: večstanovanjske in enodružinske hiše v Madridu, Asturiasu, Ibizi (1971–89), šola v Burgosu (1981–83), administrativna zgradba v Madridu (1976), arheološki muzej v Badajozu, rekonstrukcija trga »Puerta del Sol« v Madridu, oprema trga »Eliptica« v Madridu.

Tartinijev trg, Piran

GEOLOŠKI ZAVOD LJUBLJANA

»Ni vedno vse, kar je enostavno, tudi lepo, a kar je lepo, je vedno enostavno.« (napis na neki steni v neki študentski sobi, prosto po Tessenow-u)

Mesto ni enostaven, iz istih vedno ponavljajočih se elementov sestavljen tlak. Mesto je mozaik, slika, sestavljena iz mnogih pravilno postavljenih različnih delcev. Mesto je kolaž arhitektur – hiš. In te so lepe in grde, so bele in v barvah, so pravilne in napačne... Nekateri so nam, odvisno od vseh teh lastnosti, všeč, druge pa ne. Nekateri se nam vtisnejo takoj v spomin, druge pa pozabimo že isti hip, ko smo jih zagledali. Včasih si to znamo razložiti, včasih pa je to težko. O hiši arhitekta Tomaža Medveščka na Dimičevi ulici za Bežigradom ni lahko pisati. Ne ponuja tistega vzgiba, šoka, niti vzdihla, ki bi prepričal, da se moraš ustaviti in jo občudovati. Investitor Geološki zavod Ljubljane je preveč resna ustanova, da bi si privoščila zgraditi hišo-skulpturo ali hišo-znak ali hišo-kolos ali hišo-spomenik arhitektu ali karkoli drugega od dandanes modnih dvojic na temo hiša. Zato si tudi niso izbrali projektanta z boleznijo »pokaži vse kar misliš da znaš«. Skozi našeto pa hiša postane spomenik podjetju, ki se zaveda svojega znanjem, visoko tehnologijo in resnostjo pridobljenega ugleda, ki sega tudi preko ozkih meja domovine.

Če bi hoteli karkoli reči o hiši kot celoti, naletimo takoj na tipično jugoslovanski problem: premalo sredstev. Ogledujemo si namreč samo del zamišljene celote, ki ji manjka še osrednji poudarek – vezni člen dveh L krakov, ki bi skupaj tvorila hišo v obliki črke U. Tako si lahko želimo, verjetno tudi v imenu investitorja in projektanta, da bi imeli možnost čimprej videti zamišljeno celoto v naravni velikosti (glej prezentirano fasado).

Oblikovno se hiša navezuje na sosednjo stavbo ZRMK istega avtorja, vendar ne na način banalnega ponavljanja. Drugačni so poudarki in razmerja, enaka fasadna obloga (plošče iz umetnega kamna) v sorodnem barvnem tonu išče dialog z opečnim vertikalnim pasom in zadnjo etažo sosednje stavbe. Edini poudarki glavne ulične fasade so »fenêtres en longuer«, ki označujejo drugačen program v najvišji etaži (dvorana in knjižnica), zapore zračenja hladne strehe ter vertikalni poudarek, ki optično naznačuje mesto vhoda v stavbo. Ko vstopimo skozi vhod, se znajdemo v stavbi, v kateri ne potrebujemo nikakršnega vodnika. Vse je jasno, logično in na svojem mestu. V sprejemnem hall-u je prostor tudi za manjšo predstavitev mineralov. Naravnost pred nami je vertikalno komunikacijsko jedro, ki vključuje tudi sanitarije in manjšo čajno kuhinjo, levo/desno pa hodnik in ob njem dvostransko razvrščeni delovni prostori – naj si bo laboratoriji (pritličje in prva etaža) ali pa pisarne ter risalnice, razmeščene po notranji organizacijski hierarhiji podjetja od manjših do večjih, za dve ali več oseb. Delovni prostori so predeljeni z polno opečno predelno steno, kar sicer zmanjša fleksibilnost, a obenem močno izboljša drugače, v takih objektih pogoste akustične motnje med pisarnami. Posebej je potrebno omeniti še prostorno in primerno osvetljeno knjižnico, ki jo je opremil arhitekt Igor Skulj in predavalnico, za katero so akustičnost izračunali strokovnjaki podjetja ZRMK.

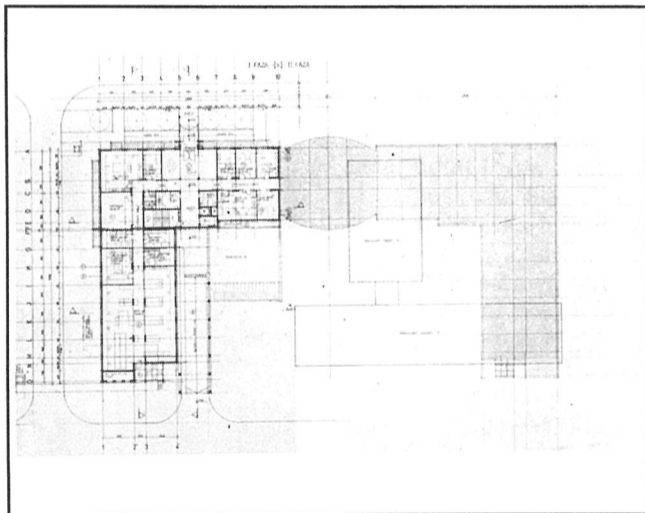
Ne nazadnje pa je potrebno reči, da izvajalska organizacija ni mogla najti (plačati?) nekoga, ki bi znal položiti lesene obloge in stropove na način, ki bi zadoščal vsaj minimalnim standardom pri zaključnih delih. Tako nas že pri vstopu v sprejemni hall močno zbode v oči skrajna površnost, da ne rečemo diletantizem. Nov objekt na Dimičevi ulici sicer ni prenesel nič posebno novega v urbanizem tega predela (ki ga mirno lahko označimo za tihično mestno sivo cono), ničesar pa tudi ni porušil. Tudi arhitekturna teorija s tem objektom ni nič bogatejša. Vendar hiša stoji in uporabniki so vsi po vrsti zadovoljni z njo in ni razloga, da ne bi bili tudi ostali.

Peter Pahor

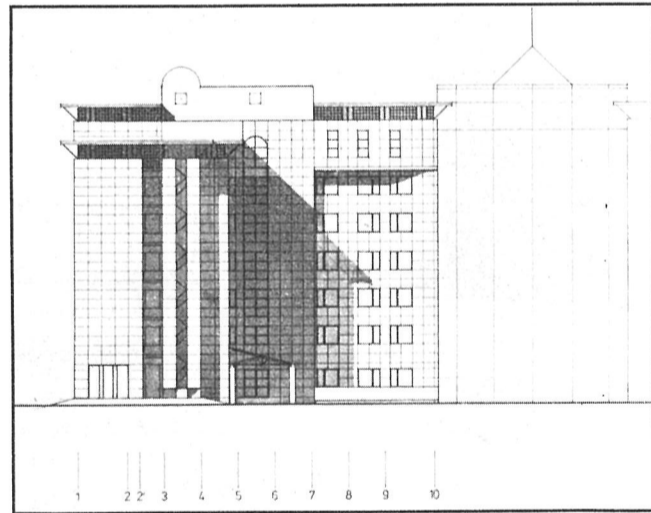

stavba geološkega zavoda Ljubljana, Dimičeva ulica

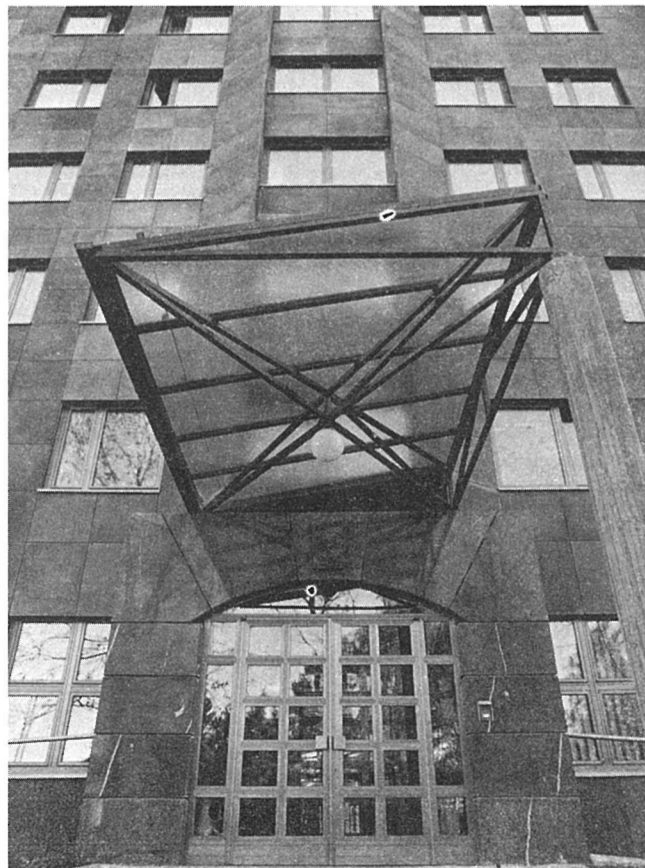
ARHITEKT: TOMAŽ MEDVEŠČEK

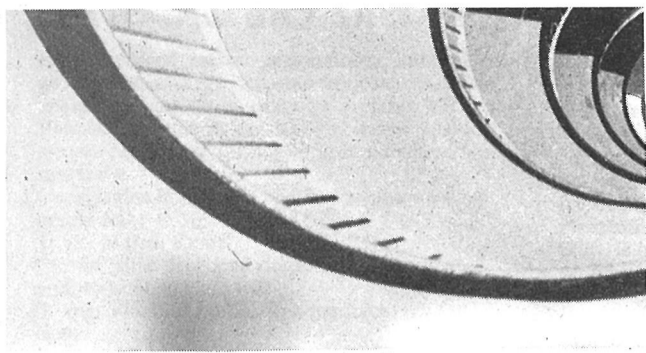
tloris pritličja

južna fasada

KRITIKA

Ljubljana je na prvi pogled sicer zeleno mesto, vendar pa je njena resnična podoba žal precej drugačna. Kljub velikim naravnim potencialom ima zelo malo večjih, predvsem pa smiselno in kvalitetno urejenih ter uporabnih javnih zelenih površin, ki bi zadovoljevale potrebe prebivalcev in hkrati tvorno prispevale k podobi mesta in k boljši strukturiranosti mestnega prostora. Že sam podatek, da ima Ljubljana en sam mestni park – Tivoli, je dovolj zgovoren. V vsem svojem povojnem obdobju ni dobila nobenega novega parka, ampak je, nasprotno, vedno bolj izgubljala svoje javne zelene površine.

Danes se v Ljubljani po dolgem času spet odpira možnost za nov mestni park – Severni mestni park v območju južnega Bežigrada. Že dolgoročni plan Ljubljana – 2000 na tem mestu predvideva večjo zeleno površino – mestni park, z anketnim natečajem za južni Bežigrad leta 1984 pa je ta ideja dobila jasnejše in konkretnije poteze.

Ta zapis je namenjen predstavitvi zasnove za Severni mestni park – Navje, ki so ga po naročilu Zavoda za izgradnjo Ljubljane TOZD Urejanje stavbnih zemljišč in TOZD Urbanizem – LUZ (ki je tudi vodil celotno izvedbo ureditvenega načrta preko koordinatorja arh. A. Černigoja) na Katedri za krajinsko arhitekturo izdelali prof. Dušan Ogrin, kraj. arch., Andrej Erjavec, dipl. ing. arch. in Ina Šuklje, dipl. ing. kraj. arch.

Območje, predvideno za park, se razteza od bodočega prometnega središča oziroma Vilharjeve ceste na jugu do Linhartove ceste na severu. Na vzhodnem robu je nova poslovno-stanovanjska četrt Zupančičeva jama, na zahodnem pa so objekti Gospodarskega razstavišča in Slovenijalesa. Akademski kolegij je obravnavan kot objekt v parku.

Čeprav je ta prostor danes zelo degradiran in kot celota sploh ne obstaja v mentalni predstavi prebivalcev, pa ima velike možnosti, ki jih lahko najugodnejše izrabi prav objekt, kot je mestni park. Le-te se kažejo pred-

vsem v njegovi legi in velikosti. Lega v samem osrčju južnega Bežigrada, ki se razvija v severni del mestnega centra in ob prometnem središču (vratih v mesto) nakazuje izrazito mestnost parka. Predstavlja pa tudi začetek zelenega klina, ki z rekreacijskim potencialom ob Savi danes vse bolj pridobiva na pomenu. Postavitev parka na to območje in njegova naveza na zeleno zaledje pomeni logično dograditev sistema javnega mestnega zelenja. S tem, da se Tivoliju in Gradu, ki se prav tako pojavljata kot začetka zelenih klinov (Rožnik, Golovec), pridruži še novi mestni park, dobi mesto novo kvaliteto, to je »Ljubljanski zeleni trikotnik«.

Velikost (preko 8 ha) omogoča zasnovo pravega mestnega parka, ki kot najbolj javna zelena površina v sebi združuje široko paleto zelo različnih funkcij. To je še posebno velikega pomena, ker ta del mesta kljub visoki gostoti prebivalstva nima nobene večje javne zelene površine. Hkrati pa je to tudi zadnja priložnost za uresničitev takega parka v središču mesta. Velik potencial predstavljajo tudi kvalitetne vedute na Ljubljanski grad, Golovec, Kamniške Alpe in Rožnik ter seveda Navje, katerega kulturno-zgodovinska vrednost bo učinkoviteje varovana v okviru novega parka. Po drugi strani pa je to prostor velikih problemov in omejitev, ki se kažejo v utesjenosti ter arhitekturni in programski konfliktnosti na robovih parka, predvideni podzemni garaži, ki zahteva prilagoditev posebni tehnični izvedbi, predvsem pa v pozidanosti območja. Večinoma gre sicer začasne objekte (barake) in objekte z že predvidenimi novimi lokacijami, vendar pa predstavljajo poseben problem individualne hiše v osrednjem delu območja. Dilema, ali jih vključiti v park in na kakšen način (kot zasebne objekte ali kot javni program), je po skrbnem tehtanju različnih argumentov pripeljala do zaključka, da je njihova odstranitev zaradi vloge in pomena parka (tako za mesto kot za celoto kot tudi za ožje območje) smiselna iz več razlogov. Objekti zasedajo veliko površino v osrednjem delu prostora, ki je najprimernejši prav za mirnejše »klasične« dejavnosti v parku, po katerih so potrebe danes najbolj izražene. V samem središču parka bi se na ta način pojavil tudi programski konflikt med zasebno in javno rabo prostora, ki v resnici ni nikoli trajno rešljiv. In ne nazadnje so objekti sami stilno in po velikosti zelo raznoliki ter večinoma arhitekturno manj kvalitetni, zato v tem primeru ne pomenijo pomembnega potenciala za izrabo. Glede na izredno psihološko občutljivost in tudi finančno težo tega posega je zasnova parka načrtovana tako, da omogoča strategijo postopne izvedbe. Le-ta se lahko prilagaja tudi daljšim časovnim obdobjem, tako da v vsaki fazi park lahko uspešno deluje, hkrati pa je

že v prvi zajeta zamisel celotne zasnove.

Osnovna izhodišča pri oblikovanju parka so poleg potrebe po fazni izvedbi predvsem spoznanja o njegovi reprezentativni simbolni funkciji in pomenu širše urbanistične včlenjenosti mesta na eni, ter potrebni programski in funkcionalni pestrosti na drugi strani. Zato je zasnova zgrajena na principu dvojnosti, kontrasta v smislu geometrijsko (strogo opredeljen red) kot izraz reprezentativnosti, širšega pomena, mestnosti, javnosti – organsko (naravno, mehko, sproščeno), ki izraža uporabnost, vsakdanjost, ožji pomen, intimnost. V programskem in oblikovalskem smislu je večplastna in zaokrožena v enovit, jasno spoznaven prostor. Gradijo jo štiri osnovne plasti, ki odgovarjajo na različne probleme in funkcije parka. Vsaka ima svoj značaj, ki vzpostavlja odnos med parkom in mestom ali ožjim območjem in izraža svojo vlogo znotraj parka.

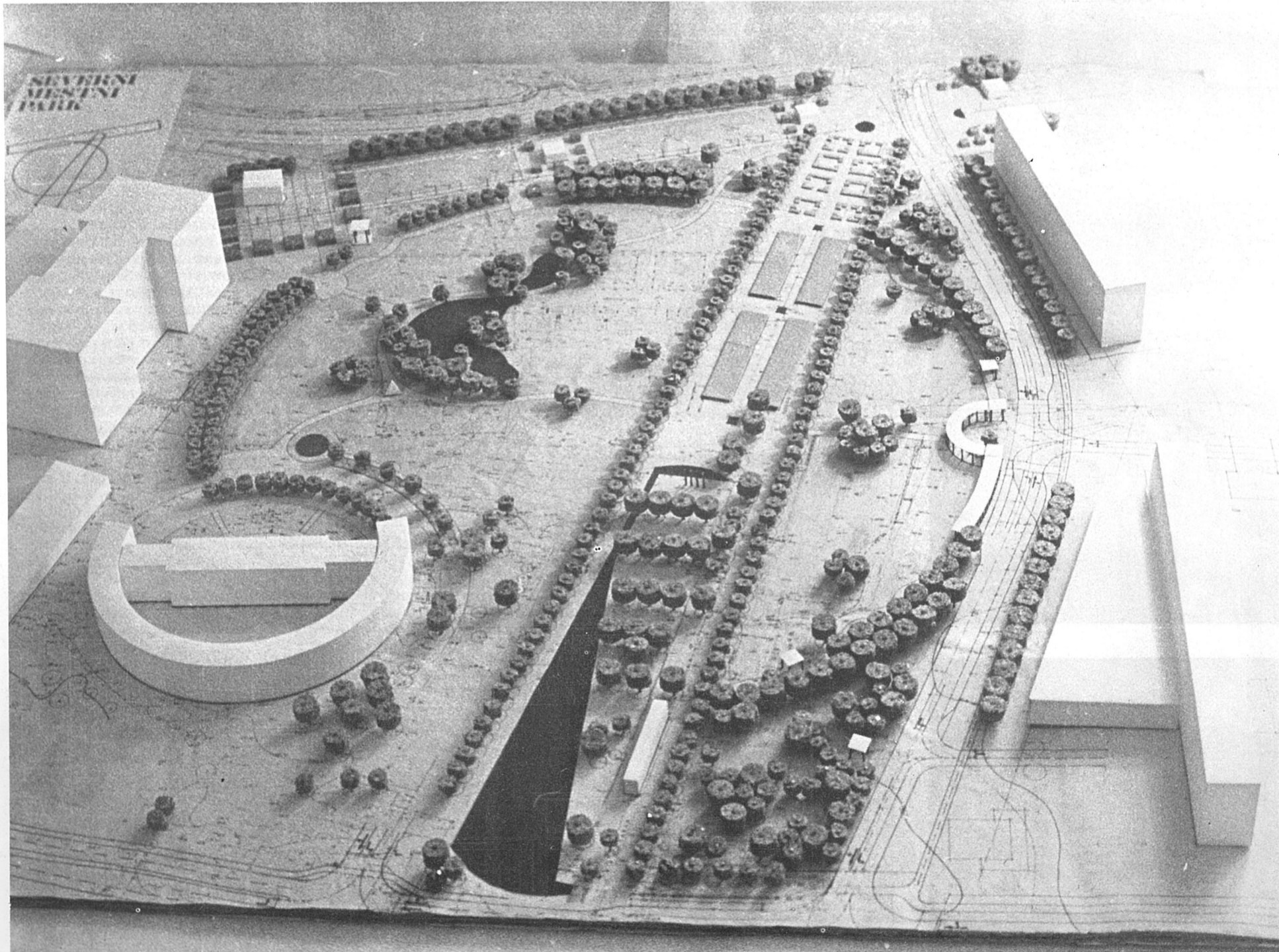
1. Linhartova promenada je v bistvu samostojna mestna poteza, ki se zaradi prostorskih danosti v enem delu združi z mestnim parkom in nosi tudi njegovo povezavo z zelenim zaledjem. Ogrodje zasnove tvori sosledje programskih točk – trgov s paviljoni.

2. Promenadna poteza sever-jug daje parku mestni značaj in ga umešča v širši urbani prostor. Pomeni fizično (preko nakhoda nad prometnim središčem), vizualno (pogledi na Grad) in mentalno povezavo z mestom. Navezuje se na program Navja in prevzema njegov spominski, kulturno-zgodovinski značaj v smislu postavitve kipov pomembnim slovenskim kulturnikom in oblikovanja tematskih prizorišč po posameznih vejah umetnosti. Navje samo vključuje kot pomembno prvino ureditve parterja tako, da mu fizični okvir tvorita obe promenadi. Vodno zrcalo, ki služi tudi kot zaščita, pa ga dokončno umesti v prostor.

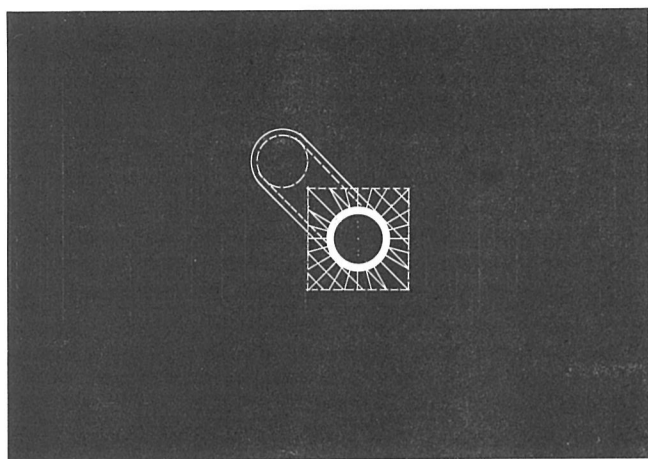
3. Krožna poteza ima ključno vlogo v parku, saj drugi dve linearni potezi združuje in povezuje v enovito zasnovo. Zaokroža prostor v celoto, ki tako kljub fazni izvedbi vseskozi kaže svojo osnovno misel in težnjo po dokončni izpolnitvi. Je nekakšna mejna črta med zunanjim, izpostavljenim prostorom parka in njegovim osrčjem. V njej je izražen stik med širšim in ožjim pomenom, med reprezentativnim in vsakdanjim programom, med geometrijskim in organskim oblikovanjem.

4. Osrednji, notranji del parka je zasnovan v duhu sprostitve, miru in počitka, poudarjene intimnosti in predstavlja nasprotni pol reprezentativnemu delu parka. Načelo oblikovanja je sproščenost in mehko organskih oblik, tako poti kot tudi vodnih ploskev in vegetacije.

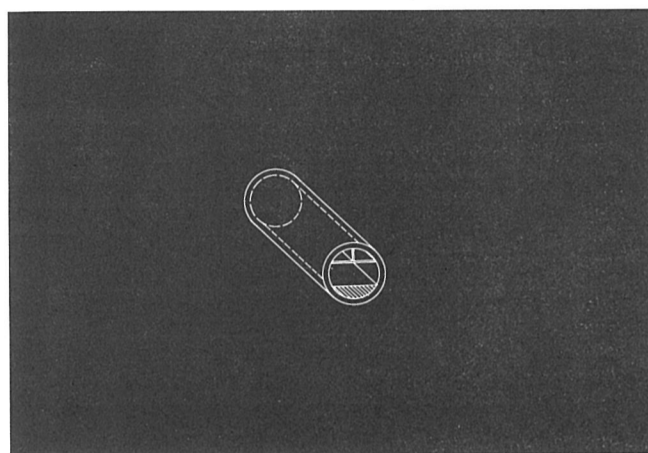
Ina Šuklje

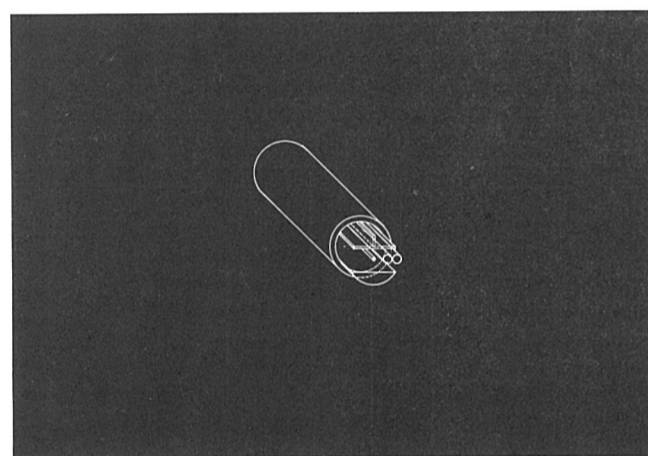
1

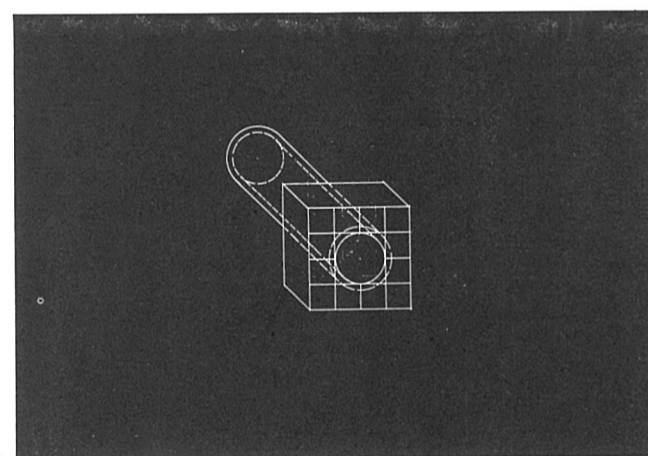
2

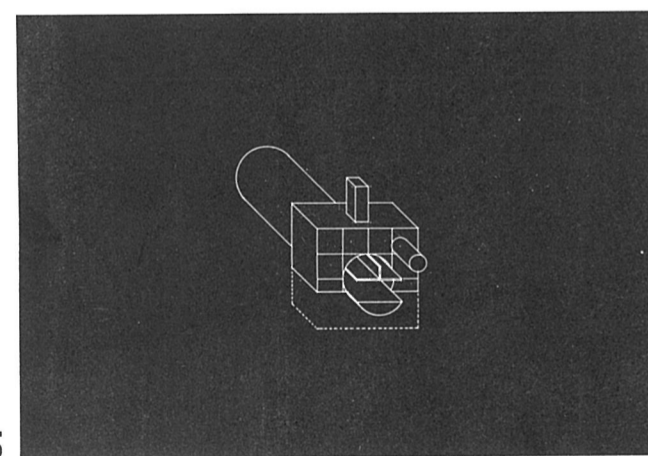
3

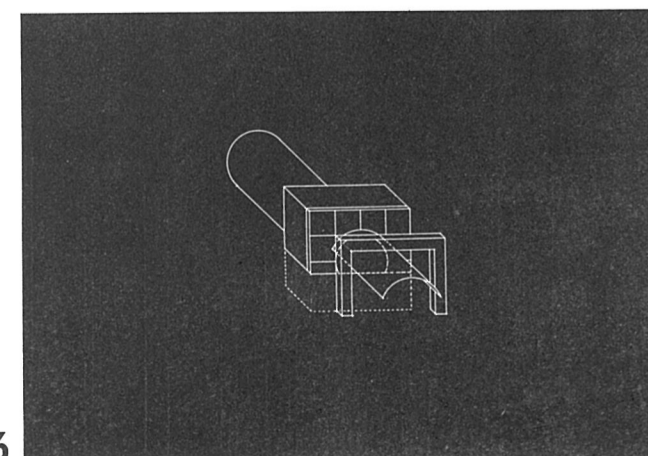
4

5

6

Namen zapisa je predstaviti razmišljanje in delovno metodo pri oblikovanju južnega portala Karavanškega predora. Ob vseh dilemah mi je najpomembnejše izraziti potencialno dimenzijo pojma svobodnega in nevtralnega združevanja med narodi Evrope v tretjem tisočletju. Pri oblikovanju portala je treba strogo upoštevati njegovo ustreznost in vsebinsko bistvo. Ker ne povezuje le dveh dežel, lahko na oblikovanje gledamo tudi skozi spekter širših družbenih, političnih, filozofskih ter nenazadnje strokovnih analiz. Osnovna misel, ki jo ob tej priliki zasledujem, je vznemirljiva dvojnost zastavljene naloge, tako v tehnološkem, fizičnem in simboličnem smislu.

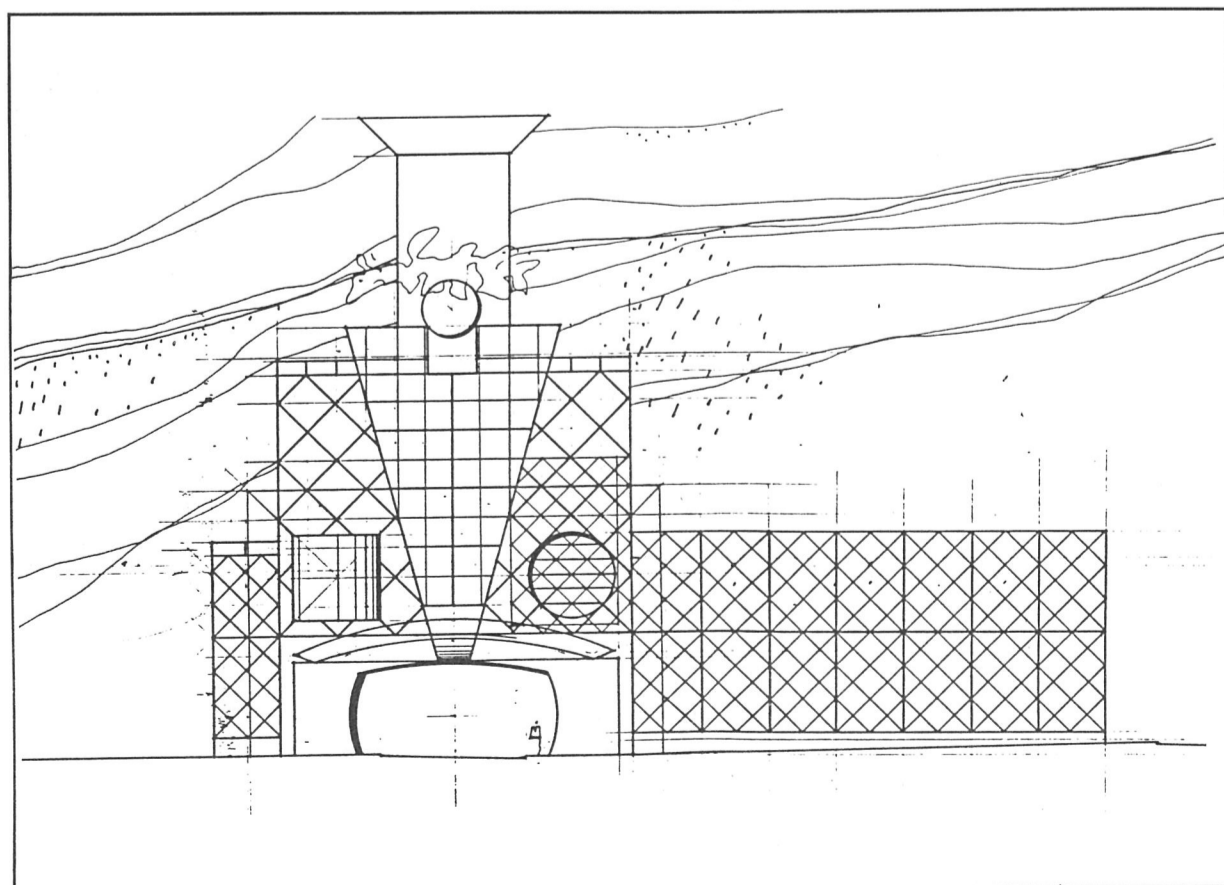
Razvoj gradnje predora poteka od posebnega načina izkopa s pomočjo zvezdno razporejenih železobetonskih sider, preko tehničnih dodatkov, ki predor ustrezno opremljajo, vse do stika elementov predora s portalno stavbo in lahko nadstrešnico kot funkcionalno nosilko vizualne adaptacije. Tehnološka dejavnost se kaže v tem, da elemente tehnološkega procesa v portalni hiši lahko skrivam ali pa se ti elementi kažejo kot liki (v umetnosti izhajajo vedno iz notranjosti), ki iz utesnjene sveta tunela prestopijo v zunanji prostor, ter pokažejo svoje lastnosti: fineso in grobost, živahnost in umirjenost, vodoravnost nasproti trdnosti. Predlagana rešitev skuša spoštovati drugo možnost, tako v strukturalni in vsebinski analizi obstoječih tehnoloških prostorov kot v izbiri materialov, njihovih tekstur in barv, oblik in likovnih teles, ki z lastnim življenjskim ritmom prehajajo iz notranjosti v zunanost.

Dvojnost fizične pojavnosti se postavlja z vprašanjem, ali tehnološko že projektirani objekt zasuti z zemljo (green architecture) ali oblikovati portalno stavbo kot objekt pred goro. Čeprav smo do obeh možnosti lahko skeptični – do prve zaradi neugodnih ekonomskih, pa posredno tudi ekoloških silnic, do druge zaradi nasilja umetnega nad naravnim – se mi vendar zdi rešitev arhitekturne preureditve portalne stavbe priložnost promocije arhitekture kot inženirskega objekta. Ob sicer veliki pojavnosti energetskega objekta, ki ga sestavljajo elementi stavb za ventilatorje ter obratovno poslopje, ki dosegajo pri izpihu višino skoraj petintrideset metrov, gre vendarle za pojavnost velikega pred še bistveno večjim, kar relativno zmanjšuje samo velikost objekta, še posebno ob upoštevanju gibanja kot četrte dimenzije: ni ustavljanja; ko se vračamo iz tujine, opravimo vse carinske obveznosti na avstrijski strani in obratno.

Ker je potemtakem predor mednarodni, si predstavljam arhitekturo kot antiretoretično telo z volumsko čistostjo zasnove in funkcije in ne kot arhitekturo okrasja, ki negira maso in poudarja ravnino. Razmišljam o stenah, ki služijo kot element za tamponiranje nekakšne planimetrične prožnosti, ki omogočajo svobodni tloris nadstropja, oziroma uveljavljajo svobodno izbiro tako portalne odprtine kot obešene fasadne opne (curtain walla). Poskušam demistificirati pojavnost objekta, katerega simbolika je zajeta v funkciji, kjer je imaginarnost vpisana v določeno kombinatoriko. Prepričan sem, da more biti nova arhitektura le tista, ki spoštuje svoje vsebinsko bistvo in strogo ustreznost slehernemu človeškemu dejanju. V celoti sprejemam tehnično strukturo, ki je ne preoblačim, temveč prediram z elementi tehnološkega procesa. Portalna stavba se pokaže kot logična refleksija notranjega procesa, elementi prostora predora prehajajo skozi energetske objekt, ter se izpojejo v lahki, med konstruktivni portal obešeni nadstrešnici. Rezultat je arhitekturna scena, v likovnem svetu pojmovana kot kolaž, z vsemi vrtnami pluralizma ter kulturne avtonomije, katere kvalitete so nasprotje minimalizmu in univerzalizmu.

Matjaž Accetto

ARHITEKT: MATJAZ ACCETTO

JUŽNI PORTAL PREDORA KARAVANKE

PROJEKT

NATEČAJ: BIO SREDIŠČE IN ŽIVALSKI VRT

8. seje javnega, mestno-regionalnega, anonimnega, enostopenjskega, anketno-projektnega, urbanističnega natečaja za območje urejanja VR 3/5 Biološko središče in Živalski vrt, ki naj služi kot osnova za izdelavo lokacijske in izvedbene dokumentacije.

Ocenjevalna komisija je bila imenovana v sestavi predsednik:

1. dr. Matjaž Kmecl (predst. širše družbene skupnosti)
2. mg. Vladimir Mušič, dipl. ing. arch. (za DAL)
3. Črtomir Mihelj, dipl. ing. arch. (za DAL)
4. Bruno Šišić, mag. kraj. arch. (za ZKAJ)
5. mg. Niko Stare, kraj. arch. (za ZKAJ)
6. Frane Vardjan, dipl. ing. arch. (za DUS)
7. Egon Breitenberger, dipl. ing. geol. (predst. širše družbene skupnosti)
8. Vojko Vesel, dipl. vet. (za invest.)
9. dr. Vinko Strgar (za invest.)

namestnik:

Tatjana Capuder, dipl. ing. arch. (za DAL)

poročevalci:

Janez Berdajs, dipl. ing. arch.

Vedran Grgič, dipl. ing. arch.

Polona Vrhunc, dipl. biol.

Ricardo Tomšič, dipl. ing. arch.

Ocenjevalna komisija se je v času od pregleda razpisnega gradiva do zaključka svojega dela sestala osemkrat. Natečaj je bil razpisan z objavo v časopisu Delo, dne 12. 1. 1989. Natečajne podloge je dvignilo 22 interesentov. Rok za oddajo je bil 8. 5. 1989.

Komisija ni prejela nobenega vprašanja v zvezi z natečajem.

Na svoji 3. seji je ugotovila, da je na natečaj prispelo enajst rešitev in sicer v naslednjem vrstnem redu: DXŽY 1, TOPOS, FENEK, MREŽA, LINNÉ, AVENIJA, BOZOO, TRATE, EKKOS, BVŽVR in SLONI. Ob pregledu vsebine natečajnih elaboratov (na dveh sejah) je komi-

sija ugotovila, da dva elaborata, DXŽY 1 in AVENIJA, po formalni plati ne izpolnjujeta določil razpisa. Ocenjevalna komisija je tudi določila rok za individualne ogledе prispevkov.

Na naslednjih sestankih sta bila na podlagi določitve kriterijev najprej začasno izločena iz ocenjevanja elaborata MREŽA in EKKOS.

Po izčrpnih razpravah, v katerih so sodelovali vsi člani, je ocenjevalna komisija ugotovila, da noben projekt ne rešuje v celoti in zadovoljivo obeh glavnih programskih komponent, botaničnega in živalskega vrta, čeprav več projektov daje izredno kvalitetne predloge, tudi pri drugih zahtevah razpisa.

Zaradi tega so bili sprejeti naslednji sklepi o višini in podelitvi nagrad ter odkupov oziroma dodelitvi odškodnin:

1. Prva nagrada se ne podeli.
2. Podelita se enakovredni drugi nagradi v vrednosti prve in druge nagrade elaboratoma pod šifro FENEK in TRATE, v znesku 32.337.540
3. Podelita se enakovredni tretji nagradi elaborata pod šifro BVŽVR in LINNÉ, v znesku 19.402.524
4. Podeli se prvi odkup elaborata pod šifro TOPOS, v znesku 10.935.400
5. Podelita se dva druga odkupa elaboratoma pod šifro BOZOO in SLONI v znesku 6.248.800
6. Prizna se odškodnina elaboratoma pod šifro EKKOS in MREŽA v znesku 3.905.500

Pri odpiranju ovojnic z podatki o avtorjih in upoštevanje izjave o pristanku na odkup, je komisija ugotovila sledeče:

- A) Enakovredni drugi nagradi v vrednosti prve in druge nagrade prejmeta elaborata pod šifro FENEK, avtorja: Vesna Zakonjšek, abs. kraj. arch. Uroš Šturm, abs. kraj. arch.

in pod šifro TRATE, avtorja: Ina Šuklje, dipl. kraj. arch. in Andrej Erjavec, dipl. ing. arch. (UI), soavtor Ana Kučan, abs. kraj. arch.

sodelavci: Petra Paškulin, dipl. ing. arch., Mateja Doležal, abs. kraj. arch., Suzana Jurkovič, abs. kraj. arch. in Damjan Toporišič, stud. arch.

B) Enakovredno tretjo nagrado prejmeta elaborata pod šifro BVŽVR, avtor: prof. Dušan Ogrin, kraj. arch., sodelavec Davor Gazvoda, abs. kraj. arch., graf. obdelava Aleš Bratina

in pod šifro LINNÉ, avtor Marjan Jančar, kraj. arch., sodelavec Ida Jančar, dipl. geogr.

C) Prvi odkup prejme elaborat pod šifro TOPOS, avtor Meta Hočevar, dipl. ing. arch.

D) Drugi odkup prejmeta elaborata pod šifro BOZOO, avtorji: Barbara Furlan, dipl. ing. arch., Ariana Furlan, stud. arch., Barbara Majdič, stud. arch.

in SLONI, avtorji: Bernarda Jesenko, Vesna Kolar-Planinčič in Greta Jagodič

Ocenjevalna komisija je sprejela sklep, da o rezultatu natečaja obvestijo avtorje nagrajenih in odkupljenih projektov, da rezultate objavijo v časopisu Delo ter da objavijo datum razstave, takoj ko bo ta določen.

Ljubljana, 8. 6. 1989

Predsednik ocenjevalne komisije: dr. Matjaž Kmecl

SPLOŠNE UGOTOVITVE, ZAKLJUČKI, USMERITVE IN PRIPOROČILA INVESTITORJA

Natečajna komisija je ugotovila, da noben od prispelih elaboratov ni podal celovite in predvsem sprejemljive predstavitev o ureditvi obeh vrtov. Zato predlaga, da se na osnovi natečajnega gradiva in priporočil ocenjevalne komisije izdelata sinteza kot osnova za izdelavo ureditvenega načrta za območje obeh vrtov in širšega stičnega območja. Sinteza naj vključuje tiste programske prvine, ideje, sugestije in priporočila iz natečajnih del, ki jih je komisija ocenila kot kvalitetne in vredne nadaljnje obdelave.

Posamezne predloge je potrebno preveriti z rezultati strokovnih hidrogeoloških, fitocenoloških študij v obravnavanem prostoru itd. Preveriti bo treba pri razporejanju programskih zasnov, prometa, idej za sanacijo vodotokov, ureditev vodnih površin, povezanost krajskih območij, biotopov preko avtoceste in obvozne železnice.

Ob navedenih priporočilih je ocenjevalna komisija oblikovala naslednja podrobnejša stališča do posameznih programskih prv in načinov urejanja natečajnega območja in predlaga, da izdelovalec sinteze posveti posebno pozornost:

- neposrednemu sestopu z avtoceste v območje obeh vrtov,
- ideji o delni poglobitvi Večne poti,
- ureditvi sistema kolesarskih stez in pešpoti,
- ustreznim rešitvam prehajanja živali preko prometnih ovir,
- zamisli preusmeritve Glinščice, delno v staro strugo ob rob gozda,
- oblikovanju in ureditvi obstoječega korita Glinščice,
- pravilni izbiri lokacije vodnih površin (jezero), ki naj dobi posebno mesto pri urejanju botaničnega vrta,
- povečanju vodnih površin in urejanju naravnega odvodnjavanja površinskih voda,
- smiselni in gospodarski razporeditvi funkcionalnih objektov neposredno v kontaktno cono (servisnih in gostinskih objektov).

ZAPISNIK JAVNE RAZPRAVE

Prisotni

člani komisije: Strgar, Vardjan, Capuder

poročevalci: Berdajs, Vrhunc

Mesni komite: Andolšek, Polak

ostali prisotni: približno 14 prisotnih (Trate, Sloni, BVŽVR...)

V uvodni obrazložitvi so člani komisije poročali o kriterijih in poteku žiriranja. Končna odločitev o tem, da se ne podeli prve nagrade in priporočilo o izdelavi sinteze, sta bili utemeljeni z dejstvom, da noben od natečajnikov ni rešil v enako zadovoljivi meri vseh zahtev. Razprava je trajala približno tri ure.

Povzetek razprave:

Vprašanje: Merilo 1:500 se zdi neustrezno za ta natečaj, ker zahteva preveliko stopnjo obdelave. Pri merilu 1:1000 je možno prikazati predloge

dovolj natančno.

Odgovor: Merilo 1:500 ni bilo obvezno in nekateri natečajniki ga niso obdelali. Pri nekaterih projektih bi lahko nudil dodatno informacijo, npr. pri BVŽVR bi lahko obdelal trikotne elemente na južni strani in morda ovrgel domnevo, da je tukaj šlo za neutemeljeno formalistično rešitev.

Vprašanje: Skoraj vsi natečajniki so posegali preko Glinščice. Ali ni to dovolj tehten razlog za pozitivno vrednotenje takšnega predloga?

Odgovor: Zaradi posegov izven določenega območja obdelave pri nekaterih projektih so bili poenoteni kriteriji ocenjevanja (poseg na tuja zemljišča, problematika ograje botaničnega vrta). Komisija se je izrekla o tem, da bi bilo umestno dopolniti izvedbo Glinščice, recimo kakor je to predlagano v projektu TOPOS.

Vprašanje: Zahtevani program za botanični vrt, podan v hektarjih, je bil večji od razpoložljivega prostora.

Odgovor: Elaborat BOZOO je uspel numerično zadovoljiti vsem zahtevam. Kako organizirati prostor glede na program, je bil eden od izzivov.

Vprašanje: Gradivo je preobsežno in ne nudi nikakršne sinteze. Karte so neuskaljene, nekatere prikazujejo celo staro stanje.

Odgovor: Gradivo za botanični vrt je bilo skraćeno v največji možni meri (od 120 na 6 strani). Gradivo za živalski vrt je morda premalo obdelano, ker je investitor bil vključen kasneje.

Vprašanje: Kdo bo izdelal osnove za ureditveni načrt oziroma sintezo, kot je navedeno v priporočilih?

To vprašanje ni postavljeno samo zaradi avtorstva, ampak tudi zato, ker se šteje kot nekorektno in strokovno vprašljivo, da bi nekdo tretji izbral

natečajno gradivo kot strokovno podlago in izdelal sintezo po svoje. Sinteza ne sme biti neka lepljenka natečajnih predlogov, ampak mora biti nov projekt, zasnovan na podlagi pozitivnih prv nagrajenih elaboratov in priporočil ocenjevalne komisije. Zato se predlaga, naj sintezo izdelajo avtorji nagrajenih elaboratov, bodisi organizirani v obliki delavnice ali pod okriljem katedre za krajinsko arhitekturo.

Tov. Polak: Komisija naj predlaga sintezo v tej obliki.

Odgovor: Predlog je bil sprejet kot zanimiv in pozitiven. Pomisleki so bili izrečeni glede na problematiko financiranja in koordinacije projekta, ki naj bi zagotovila možnost udeležbe vseh nagrajenih projektantov. Prav tako je v tej fazi snovanja potrebno vključevanje investitorjev in upoštevanje njihovih zahtev. Kar se tiče avtorstva, si je investitor z nagradami in odkupi pridobil možnost razpolaganja z elaborati.

Zapisal: Ricardo Tomšič

FENEK

AVTORJA: VESNA ZAKONJŠEK, UROŠ STURM

Obdelovalec zelo dobro rešuje zasnovo živalskega vrta ob upoštevanju naravnih danosti; zelo zanimiva je zamisel dvakratnega prikazovanja avtohtonih živali v oborah in namestitve avtohtonih živali v naravnem okolju.

Moti koncentracija servisnih objektov tik ob Večni poti.

Osrednja trata botaničnega vrta je prenapolnjena; zasadiitev oziroma ureditev servisnega dela zaradi oddaljenosti od objektov fakultete in razvrednotenja osrednjega odprtega prostora ni sprejemljiva, ker razbija celovitost botaničnega vrta in prenaša težišče najvrednejšega dela vrta iz njegovega naravnega središča na osrednjih tratih na periferijo ob Glinščici. Južna stran botaničnega vrta je sugestivno oblikovana in zanimivo razčlenjena, zlasti jezero, ki postane osrednji motiv z bogatim razstavnim programom.

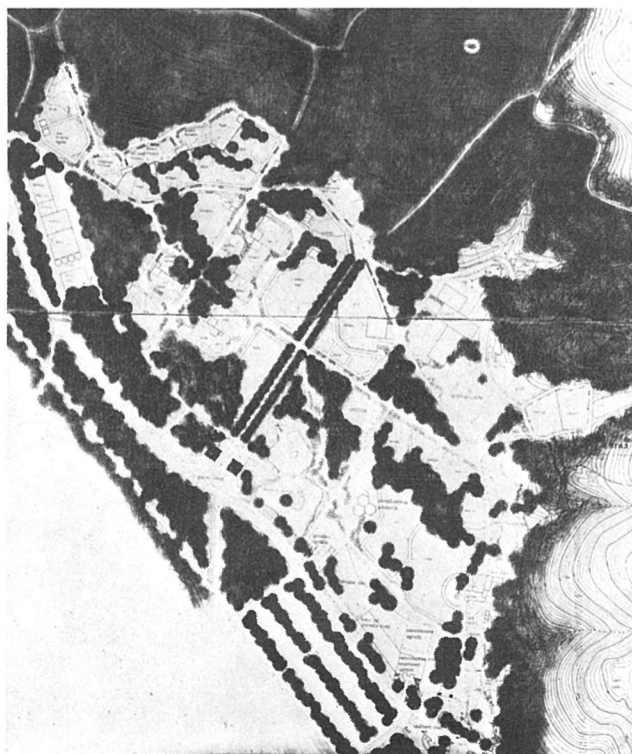
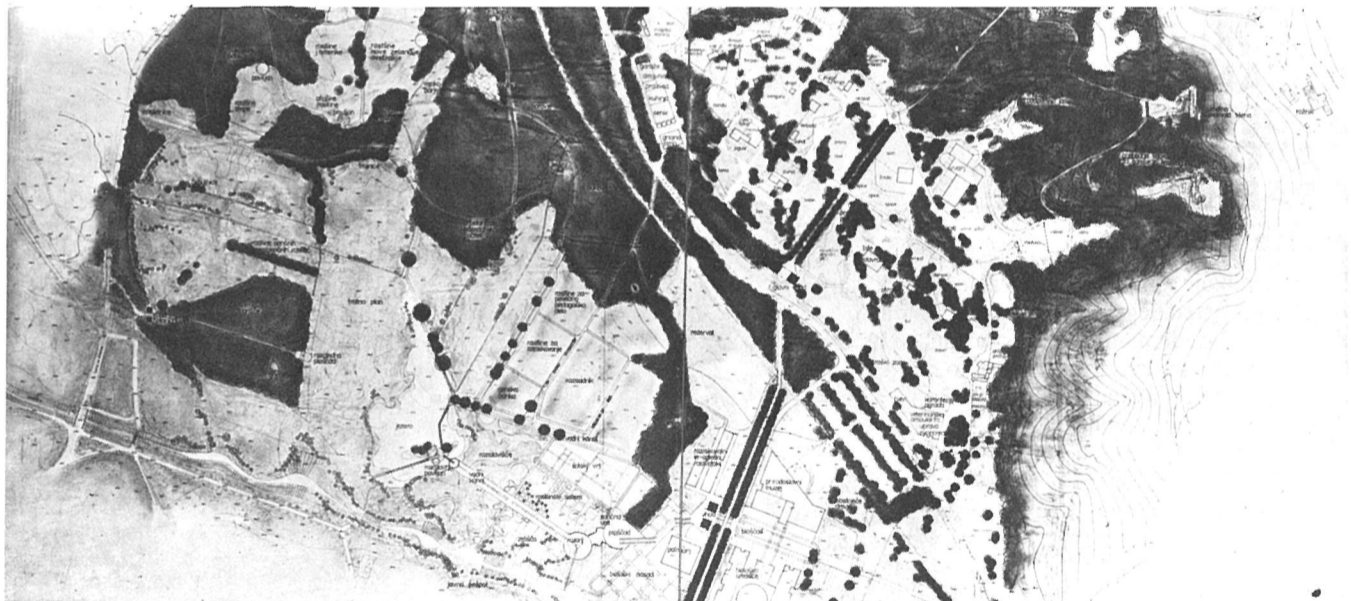
Odlika projekta je skrbna ureditev vodnih in obvodnih površin – jezera, Glinščice.

Povezava obeh vhodov deluje neizrazito; kompozicija drevo-reda se v smeri živalskega vrta izgublja.

Ekološko-geografske skupine umešča v severozahodni del vrta in tako zmanjšuje gozdove ter onemogoča vključitev teh nasadov v prvo fazo oblikovanja botaničnega vrta.

Dobro »odregulirano« Glinščico in območje ob njej s tankočutnostjo oblikuje in prinaša nove krajinske vrednote, vendar sega predaleč v botanični vrt ali pa bi morala biti Glinščica vključena v botanični vrt.

Projekt odlikuje kulturno pojmovanje krajine z ustrežno izrabo prostora ob upoštevanju večine obstoječih kapacitet danega prostora. Ureditev odpira možnosti posameznih ambientalnih ureditev, ki so organsko povezane v celoto.

TRATE

**AVTORJA: INA ŠUKLJE,
ANDREJ ERJAVEC,
SOAVTOR: ANA KUCAN,
SODELAVCI:
PETRA PAŠKULJIN,
MATEJA DOLEŽAL,
SUZANA JURKOVIČ
DAMJAN TOPORIŠ**

Natečajni projekt teži k zavestnemu ravnotežju med varstvenimi in razvojnimi vidiki. Prikazuje sintezo med arhitektonskim posegom in naravno danostjo.

Vredna pozornosti, čeprav težko razumljiva, je zamisel povezovalnega stopnišča s Cankarjevim vrhom.

Obdelovalec jasno opredeljuje novo komunikacijsko os, ki omogoča združitev vhodov obeh vrtov.

Živalski vrt je zasnovan zadovoljivo. Na severnem delu območja predstavlja avtohtone živalske vrste v identičnem naravnem okolju – skalovju, jamah; eksotične vrste pa namešča v južni del območja.

Zasnovo botaničnega vrta v natečajnem projektu izražajo trije vsebinski sklopi vrta, organsko povezani v celoto.

Vstopi v botanični vrt so izhodišče podanega koncepta.

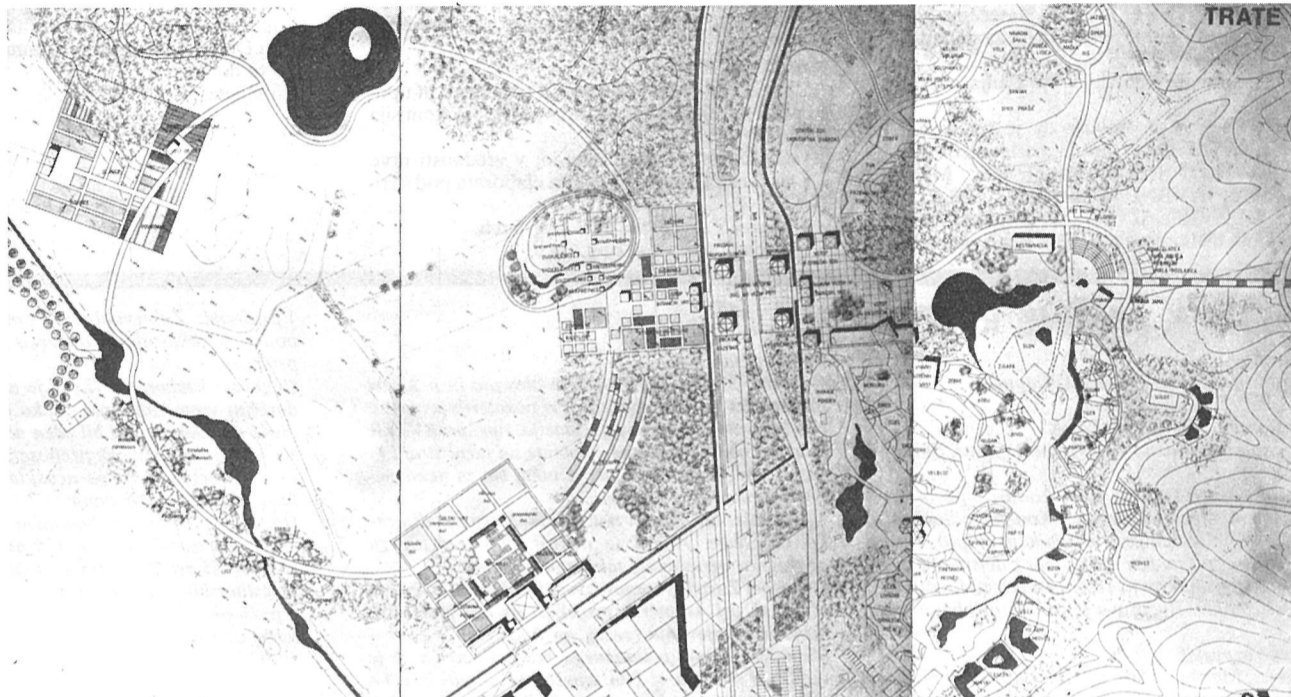
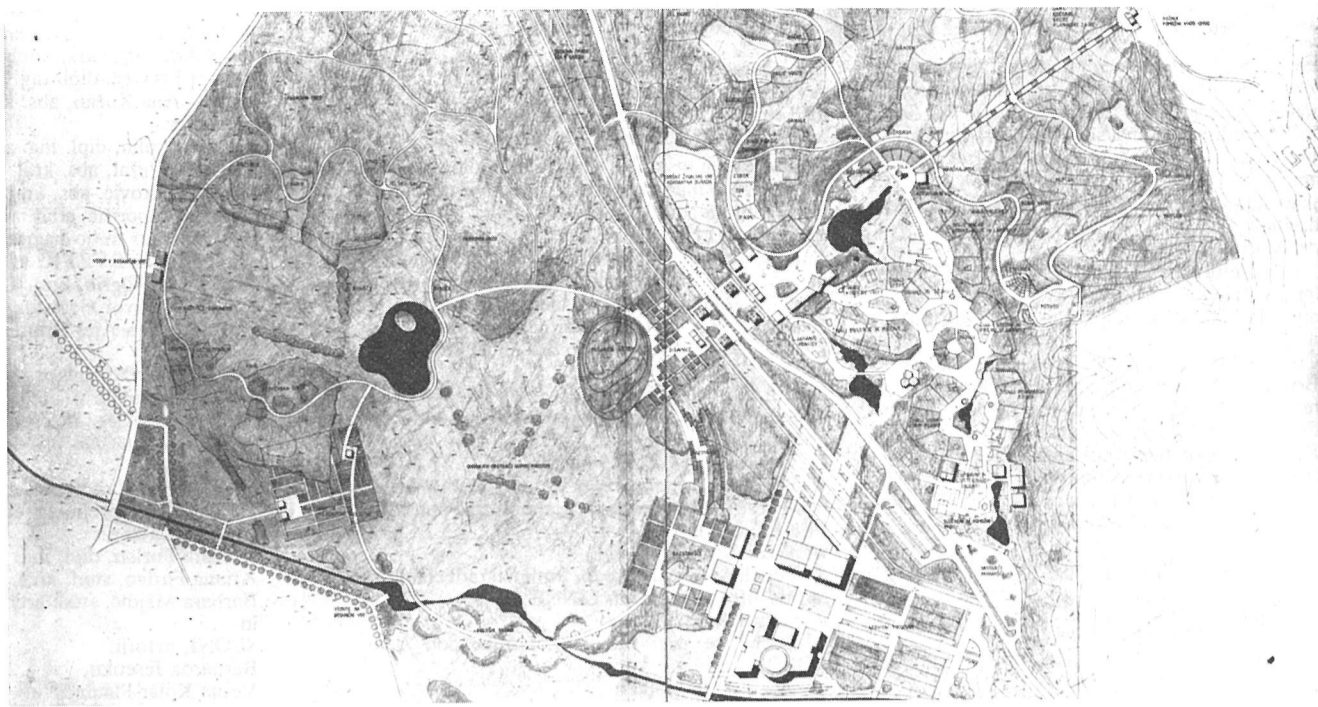
Disciplinirano, geometrijsko izraženo oblikovanje vrta omogoča ohranitev dragocenega srednjega krajinskega prostora. Južni del botaničnega vrta je z deregulacijo Glinščice, obsežno trato in krožno potjo lepo oblikovan, morala pa bi biti vključena Glinščica v botanični vrt, sicer ostanejo »biološki nasadi«
zunaj njega, kljub temu pa je ustreznost glede na potrebe investitorja vprašljiva.

Iz več razlogov je nesprejemljiva lokacija za javnost zaprtih ureditev vzhodno od osrednjih objektov biološkega središča med Večno potjo in Glinščico, saj je v nasprotju z razpisnim programom; razširitev botaničnega vrta na južno stran Glinščice je v nasprotju z obstoječo razmejitvijo.

Ekološko-geografskim nasadom, ki so bistveni del botaničnega vrta, odmerja premalo prostora in jih umešča v zahodni del, kjer so predaleč od središča (vzdrževanje in raba), zmanjšujejo krajinsko, parkovno in vsebinsko dragocen gozd, nasadov pa se ne da vključiti v prvo fazo izgradnje botaničnega vrta.

Dislokacija vhodov z ustreznimi ureditvami in objekti je za investitorja negospodarna.

V oblikovno krajinskem smislu je projekt dragocen natečajni prispevek.

BVŽVR

**AVTOR:
DUŠAN OGRIN,
SODELAVEC:
DAVOR GAZVODA,
GRAF. OBDELAVA:
ALEŠ BRATINA**

Projekt odlikuje kulturno pojmovanje krajine, kar velja zlasti za ureditev osrednjega dela botaničnega vrta.

Z ustreznim vrednotenjem naravnih danosti projektant občuteno oblikuje osrednjo tratno površino.

Z ustreznimi ureditvami vodnih površin in pešpoti zavestno sledi konfiguraciji zemljišča in zelenemu fondu, v čemer projekt odstopa od ostalih natečajnih rešitev.

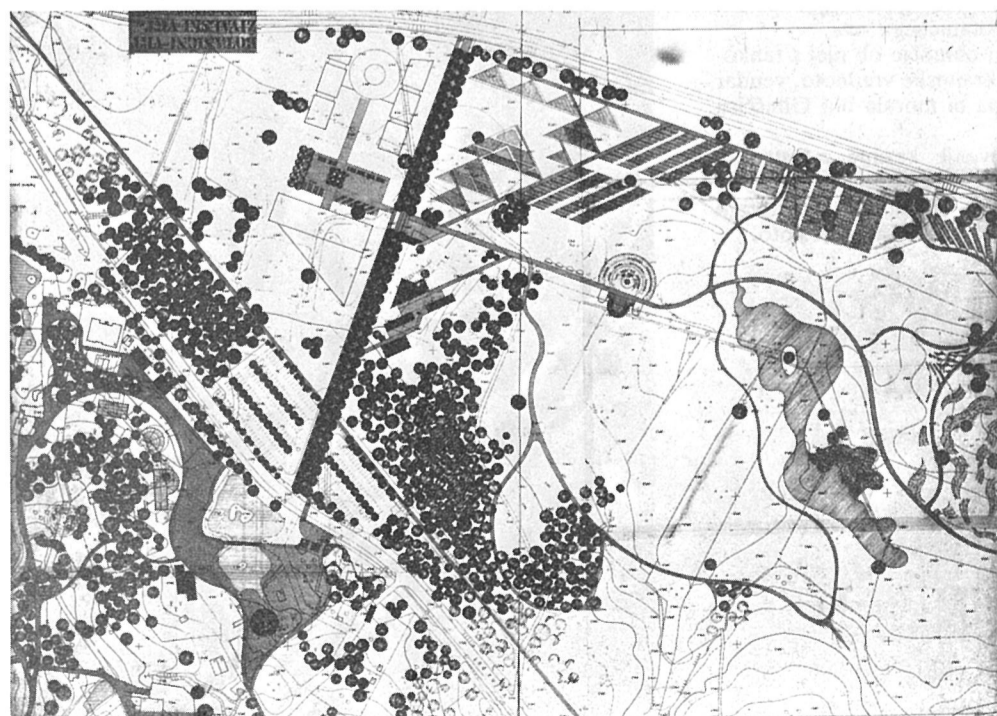
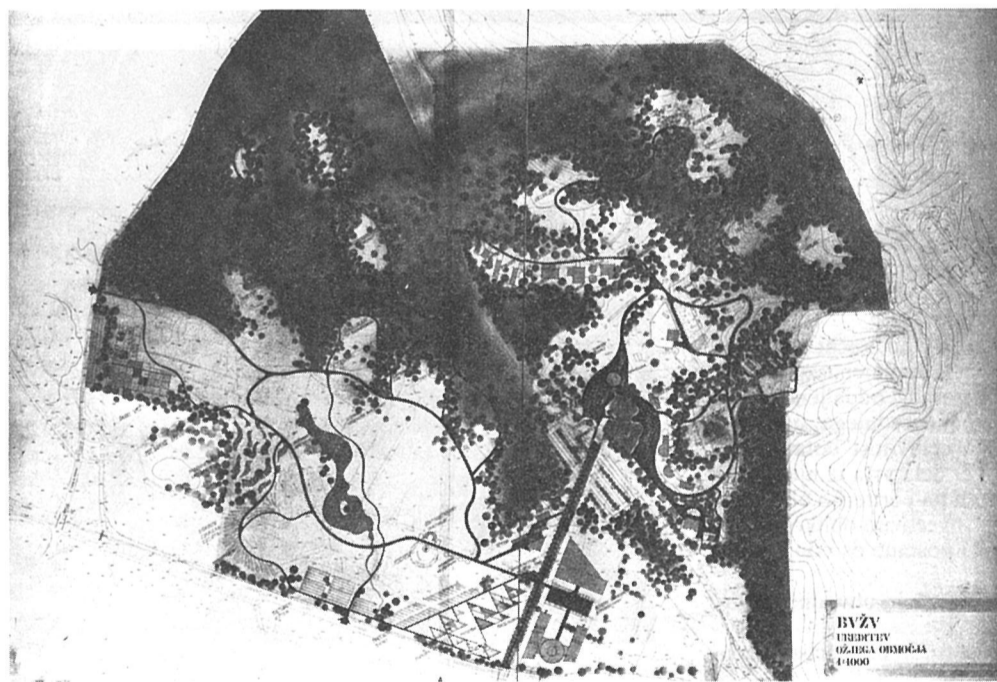
Ekološko-geografske nasade umešča v severozahodni gozd, kjer so predaleč od središča (oskrbovanje, raba), zmanjšujejo gozd, nasadov pa ni mogoče vključiti v prvo fazo izgradnje botaničnega vrta.

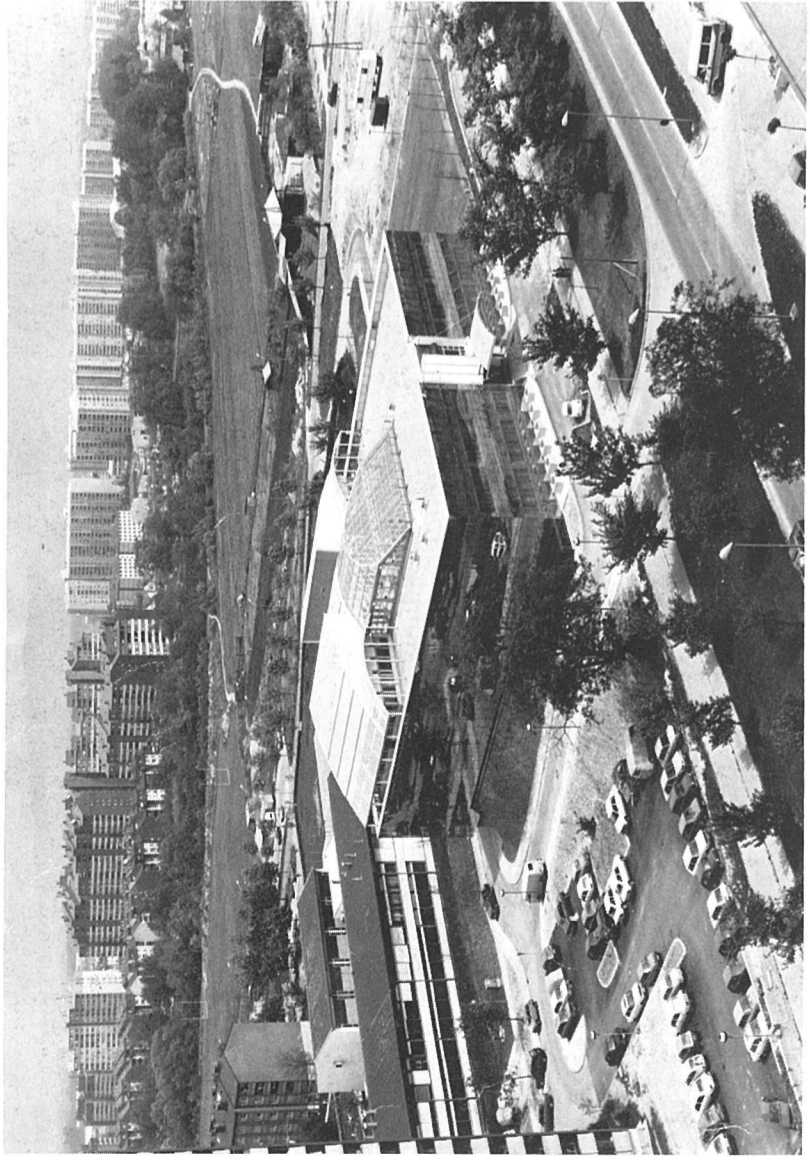
Za javnost zaprtim nasadom botaničnega vrta odmerja premalo prostora. Z nasadi za intenzivnejši študij gre predaleč na zahodni konec vrta.

Glavni vstopni del s trikotnimi nasadi in objekti ne deluje prepričljivo.

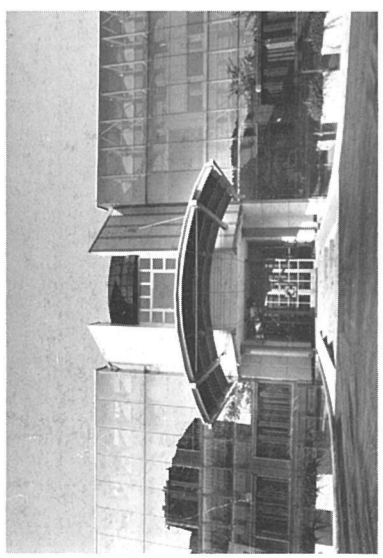
Zasnova ureditve živalskega vrta je sporna zaradi predlaganega zmanjšanja površin in dejavnosti. V projektu je očiten razkorak med kvalitetnimi pobudami v tekstualnem delu in skopimi grafičnimi prikazi.

Predlog za spremembo lokacije Veterine in Živinoreje je v nasprotju z natečajnimi pogoji.

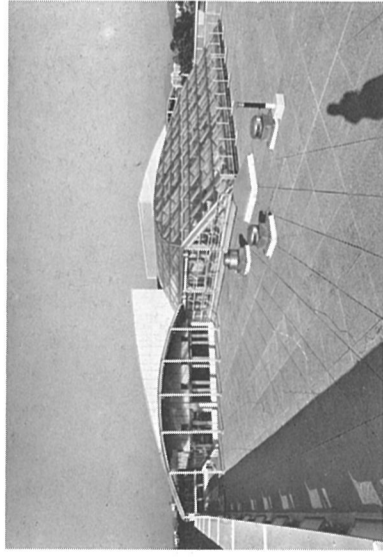

Lega objekta v okolju novega naselja

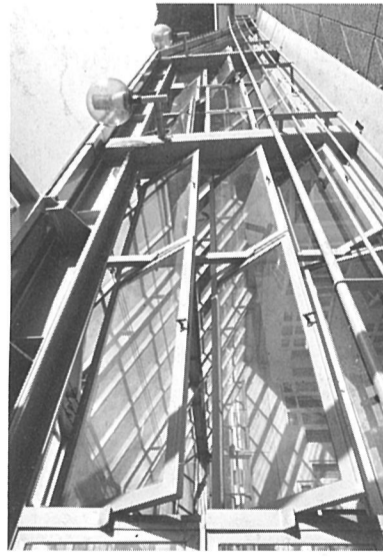
Vhodni del

Sredina z restavracijo

Osrednje stavbno telo, pokriti atrij

Srednje odprtime za prežračevanje fasade

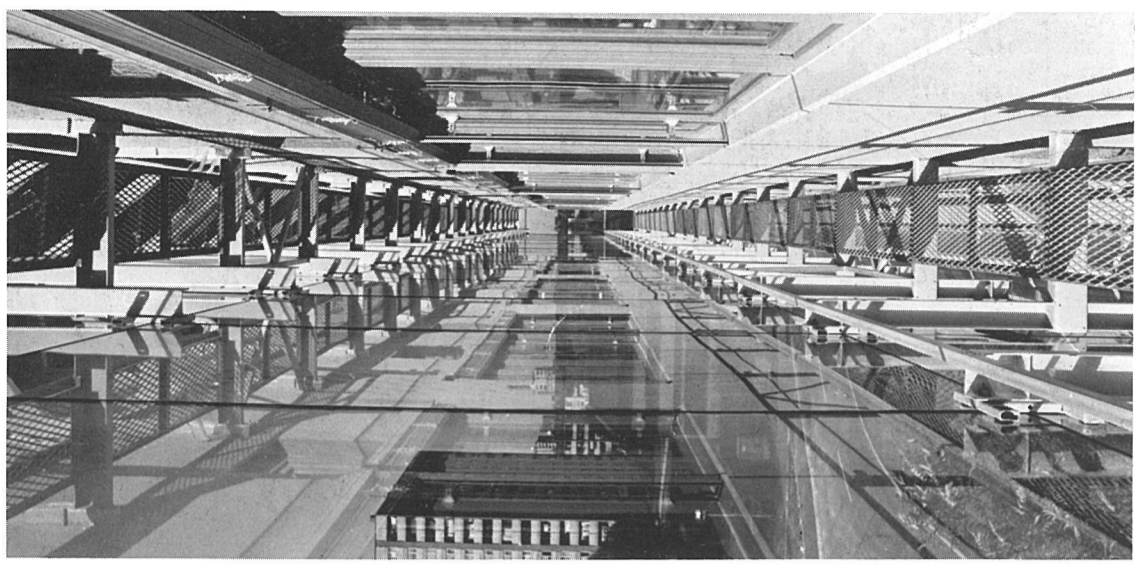
POSLOVNO-BIROJSKA HIŠA SOP KRŠKO V LJUBLJANI

»Architettura Fosteriana«, ki se je ustoličila pri nas z deli Milana Miheliča, zgradbi SCT in Metakonta, predstavlja skoraj prvenec tovrstne arhitekture v Ljubljani in se zgleduje predvsem po zelo znanih uradih Willis-Faber and Dumas v Ipswichu iz leta 1974 – čas, ko je bil tej ideji na nek drugačen način zelo blizu tudi Biro 71. Fosterjev biro kot protagonist hišnih arhitekture ima še vedno primat med biroji v deželah razvitega zahoda, kjer se seveda po logiki stopnje razvoja gradbene tehnologije in industrije ukvarjajo s to tehnološko arhitekturo.

Primer hiše, ki jo predstavljamo, to je biro SOP Krško, arhitekta Janeza Lajovica, seveda ne gre v smeri, kot se nam na prvi pogled predstavi. Sam izbor materiala za ovoj te poslovno-birojske stavbe je, kot pravi arhitekt, slučajen: »...investitor je hotel imeti stekleno fasado...«. Podrobnejši pogled nam kaj hitro razkrije, da se za stekleno zaveso skriva kompletna »sekundarna« fasada, ki bi po vsej logiki lahko delovala kot samostojen fasadni plašč. Vstop prereže in razkrije plastenje obeh fasadnih opev ter nas privede v vstopno dvorano, od koder s pomola lahko opazujemo nek čisto drug svet interierja hiše. Renesanančni cortille s fontano v sredini in palmami okrog nje, vedno obsijan s soncem, se blešči v belini notranje fasade, ki je polna malih odprtin z balkončki, s katerih lijejo purpurno rdeče rože kot z gorjenjskih gankov ali okenc. Prav andaluzijsko pa se zdi vzdušje ob svečavi močnega poletnega sonca, v katerem odseva beli keramični podatrij, ki je v brezveteriju nabit s tesnobo brezizhodnega.

Neverjetno privlačna ambivalenca tega stavbenega telesa ustvarja svojevrstno dinamiko med obodnim zrcalom, s pomočjo katerega se slika stavbe zabiše v nič kaj radostno okolje, ki ga niti ni nujno odsevati, in čvrstim, jasnim binanjskim izrazom interierja. Skozi prived zunanega nas vhodna partija privede pred to »sliko« interierja, ki z vstopnega nivoja ni dosegljiv. Samo dejstvo, da lahko jedro stavbe ali mogoče celo pravi pomen stavbe le opazujemo, da slutiti, da je karakter hiše zaprt, tako kot je zaprt atrij, ki ga z balkonov obvladujejo le delavci biroja.

Vstop v notranost birojskih prostorov je preko hodnikov in stopnišč, ki hišo razdelijo na obodno parcelo oceanskih sob za risalnice, predavalnice in notranje prostore, sobe za vodilne delavce in poslovno delovne kontakte, ki jih v svojo zgradbo simbolično povezuje atrij. Prostornost, zračnost, enostavnost arhitekture ter filtrirana luč, ki prodira skozi zatemnjena stekla fasade ob estetiki pohištva Olivetti, so kategorije, ki ustvarjajo nadpovprečno visok delovni standard. Priprta luč in odsotnost zu-

Vmesni prostor obeh fasad

nanjega hrupa dajeta vtis, da se vozimo v limuzini, čeprav je notranja arhitektura čista in preprosta. Skrb za udobje delavcev, ki imajo na razpolago veliko delovnega prostora, priročne in udobne prostore za počitek ter restavracijo na terasi objekta, od koder je prelep razgled na Karavanke, se obrestuje v odličnem počutju in delovnih rezultatih.

Tehnološko je mogoče označiti fasado za prvi primer pri nas izvedene resnično dvoslojne fasade, ki ima določene lastnosti in prednosti v smislu ekološkega plašča. Prežračevanje objekta kot tudi toplotna in solarna zaščita se odvijata v vmesnem prostoru obeh fasad. Regulacija cirkulacije zraka v fasadi, ki s tem omogoča vzdrževanje relativno enakomerne notranje temperature hiše, je izvedena s pomočjo sistema zapornic oziroma loput na terasi objekta. Dovod svežega zraka v vmesni prostor obeh

- arhitekt: JANEZ LAJOVIC
- dela:
- hotel Prisanek v Kranjski Gori, 1962,
 - hotel Kanin v Bovcu, 1973,
 - osnovna šola v naselju Vlae v Skopju, 1964,
 - osnovna šola Mirana Jarca v Ljubljani, 1965,
 - osnovna šola v Bloku 28 v Novem Beogradu, 1970,
 - osnovna šola Miška Kranjca v Dravljah, Ljubljana, 1986,
 - tovarna IMKO v Ljubljani, 1979,
 - kompleks tovarniških dvoran Dalekovod v Veliki Gorici, 1982,
 - kompleks tovarniških dvoran v Železarni Ravne, 1985,
 - laboratorijska zgradba Instituta Jožef Stefan v Ljubljani, 1987,
 - doizidava osrednje zgradbe IJS v Ljubljani, 1988,
 - poslovno trgovski center Trg Borisa Kraigherja v Ljubljani, 1987–89

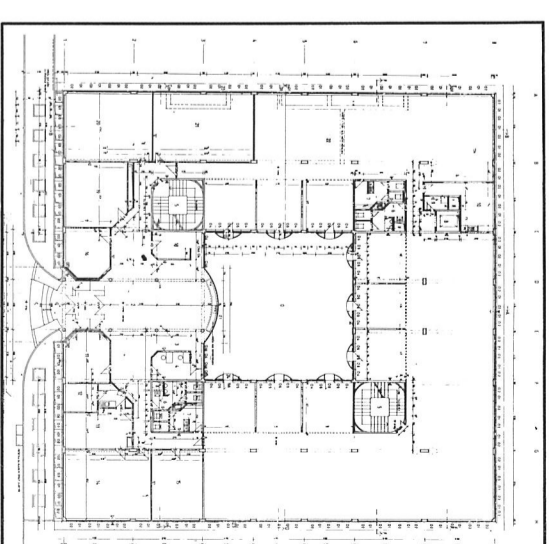
arhitekt: JANEZ LAJOVIC
POSLOVNO-BIROJSKA HIŠA SOP KRŠKO V LJUBLJANI

fotografija: MIHA DOBRIN

Pogled iz Halle v arhiv s stekleno streho

A R H I T E T
W

lois priležja

fasad je direkten v spodnjem robu hiše ali po zračnih kanalih v kleini etaži. Terasa je izvedena kot hladna streha »ponikovalnica«, saj voda odteka z zgornjega prvega nivoja med ploščami na drugi nivo, kjer se zbira, steka v zlebove in odvaža skozi objekt.

Stavba je primer, ki se uvršča med najvidnejše realizacije poslovno-administrativnih objektov v zadnjem času pri nas. Trideset odstotkov zatemnjenosti stekel prvega fasadnega ovoja daje stavbi poseben čar, saj se skozi stekleno zaveso diskretno prepoznava kontura notranjega ustroja hiše, barva fasade pa je vsakič in z vsakega zornega kota drugačna. Nekontekstualnost in neobveznost okolice plemeniti s svojo lepo izmerjeno silhueto, ter v takomerenovano predmestno okolje vnaša pomemben element mestne zidave. Je dokaz, da se z dobro hišo dvigne raven celotnega ambienta, pa tudi, da poslovna hiša ni nujno »monumentalni« stolpič zahodnjaškega predmestja, ki le znakovno opredeljuje svojo samobitnost in ki ne pomaga k ustvarjanju kulturnega okolja. Ob tem je tudi popolna novost v obravnavanju karakterja birojskega tipa stavbe, ki v tem primeru s svojo dvojnostjo (lahko rečemo »hitek ali mitek«, kot o tem govori Fedja Vukič v AB) razrešuje problem splošnega, stereotipnega in osebnega, domačega in tujnega doživljanja zgradbe.

Miloš Florijančič

LINNE

**AVTOR: MARJAN JANČAR,
SODELAVEC: IDA JANČAR,**

Avtor delno rešuje kontaktne cone, širše območje pušča nedefinirano.

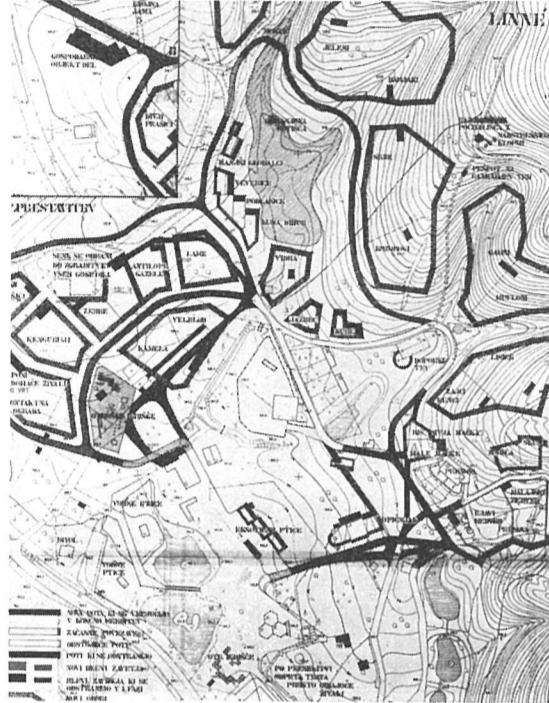
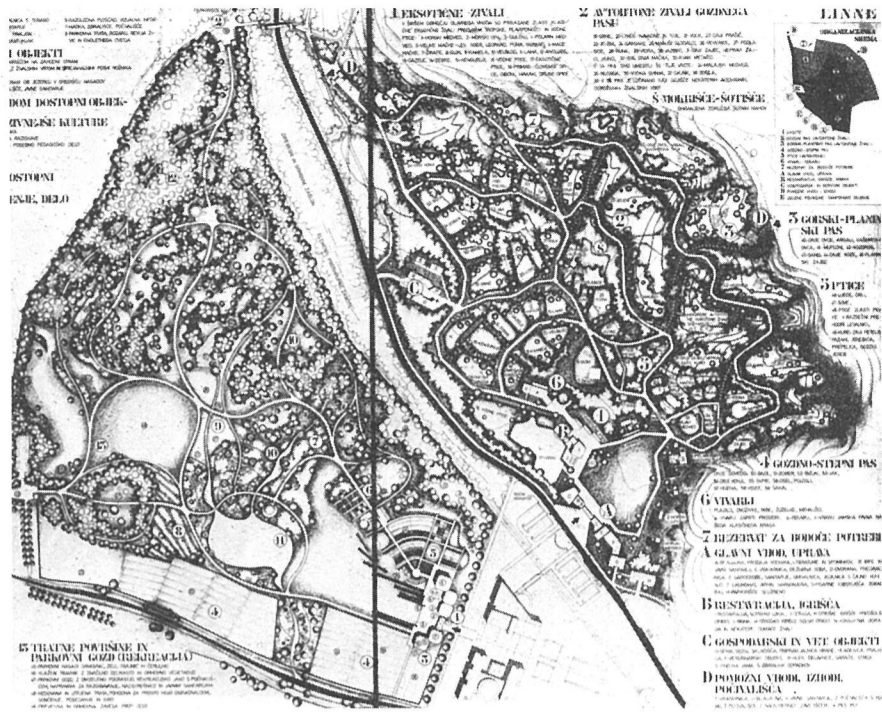
Natečajni elaborat je podrobno in korektno izdelan, ter nudi primerno rešitev za botanični vrt, kar pa ne velja za živalski vrt.

Projekt ne vnaša v prostor botaničnega vrta posebno izstopajočih zamisli, vendar v celoti zadosti programskim in razpisnim pogojem.

Projekt je krajinsko dragocen natečajni prispevek, ki se v nekaterih elementih preoblikuje v stopnjo izvedbene dokumentacije.

Neprepričljiva je osredotočena zasaditev vzdolž levega brega Glinščice.

Z ekološko-geografskimi skupinami zaseda prevelike površine osrednje tratne plani, jezero pa spušča preveč na jug; tako v znatni meri razvrednoti osrednji tratni plan kot središče botaničnega vrta, z jezerom pa prenaša središče vrta na periferijo ob servisne nasade.

TOPOS

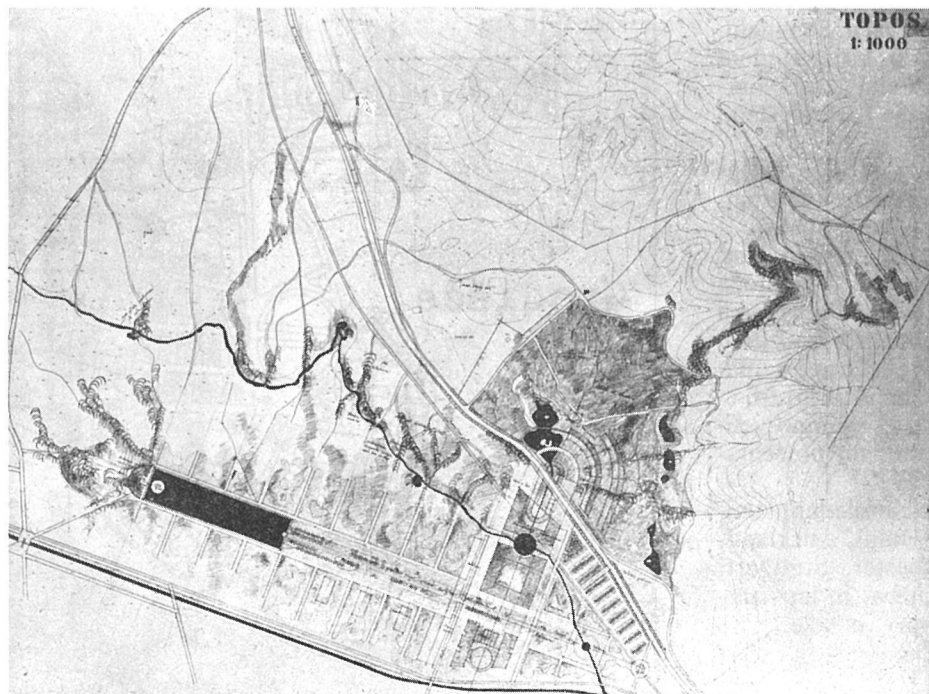
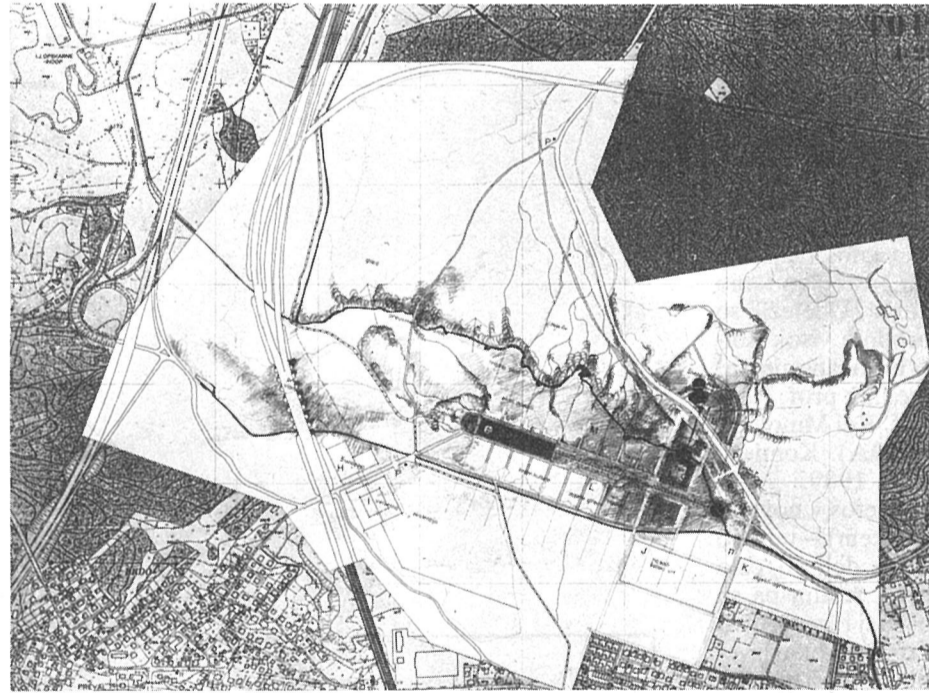
AVTOR: META HOČEVAR

V svoji arhitekturni rešitvi je projekt dosleden. Oba vrta sta konceptualno rešena, vendar podrobno opredelitev možne rešitve avtor zavestno prepušča naslednji fazi snovanja, v čemer ni primerljiv z drugimi natečajnimi prispevki. Zasnova je prikazana jasno, dosledno in pregledno tako, da je možno v naslednji fazi doseči programske zahteve.

Natečajni predlog je svež, neobremenjen, odlikuje ga dosledna izpeljava oblikovalskih načel; razumljiva je zamisel avtorja o oblikovanju arhitekturnega pejzaža, ki izhaja iz predpostavke, da je botanični vrt sam po sebi umetna tvorba. Z vračanjem toka Glinščice v ostanek stare struge, ki predstavlja razmejitev med robom gozda in tratnimi površinami, je zmanjšan obseg botaničnega vrta na račun prenosa dela programa živalskega vrta južno od Večne poti. Zamisel je izvirna, a težko sprejemljiva.

Pomembno je opozorilo glede povezave območja biosredišča proti zahodu, pod predvideno obvozno železnico.

Natečajni elaborat s predlogom geometrijsko poudarjene ureditve v osrednjem delu botaničnega vrta deluje v danem prostoru oblikovalsko togo in preveč agresivno.

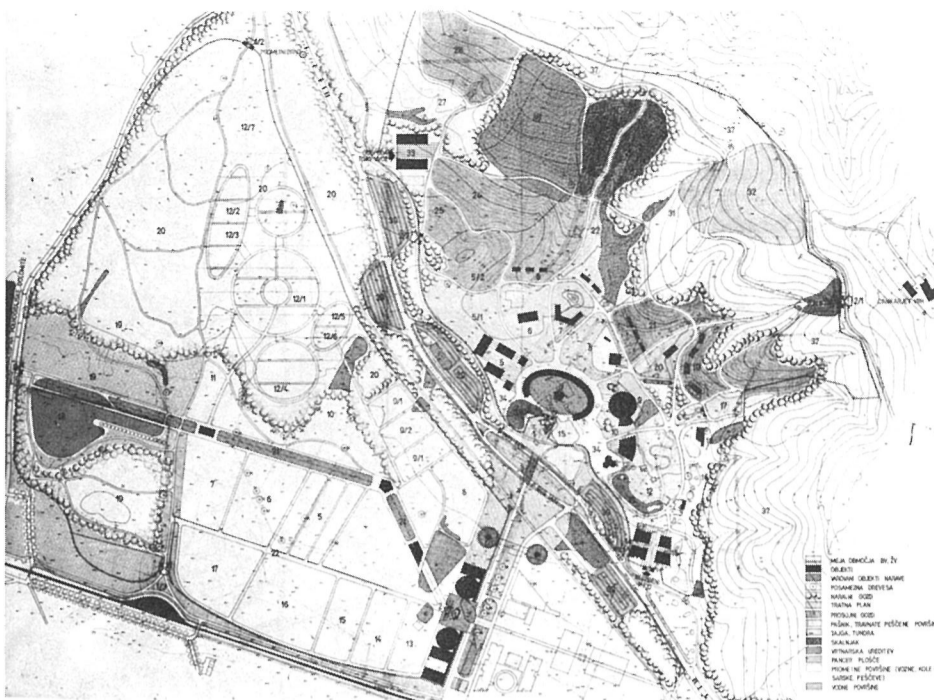
BOZOO

AVTORJI:
BARBARA FURLAN,
ARIANA FURLAN,
BARBARA MAJDIČ

Natečajni projekt gradi zasnovno sistematično, tako v programskem, tehničnem in oblikovalskem smislu, žal pa brez ustreznega vrednotenja danega prostora.

Avtorji iščejo raznolikih prostorskih izrab, kar vodi v oblikovalske togosti in neprimerne lokacije za posamezne ureditvene sklope.

Povezavo obeh vrtov podreja prometni ureditvi Večne poti v obsegu, ki ni sprejemljiv z vidika posega v naravno okolje. S predlogom naravovarstvenih ukrepov so upoštevane naravne danosti obeh vrtov.

SLONI

AVTORJI:
BERNARDA JESENKO,
VESNA KOLAR-PLANINČIČ IN
GRETA JAGODIČ

Projekt rešuje nalogo do podrobnosti, vendar na račun preglednosti in jasnosti koncepta; s formalistično obdelavo preoblikuje dani prostor.

Projekt je enostranski, ne čuti se interdisciplinarnosti obdelave, kar zmanjšuje njegovo vrednost.

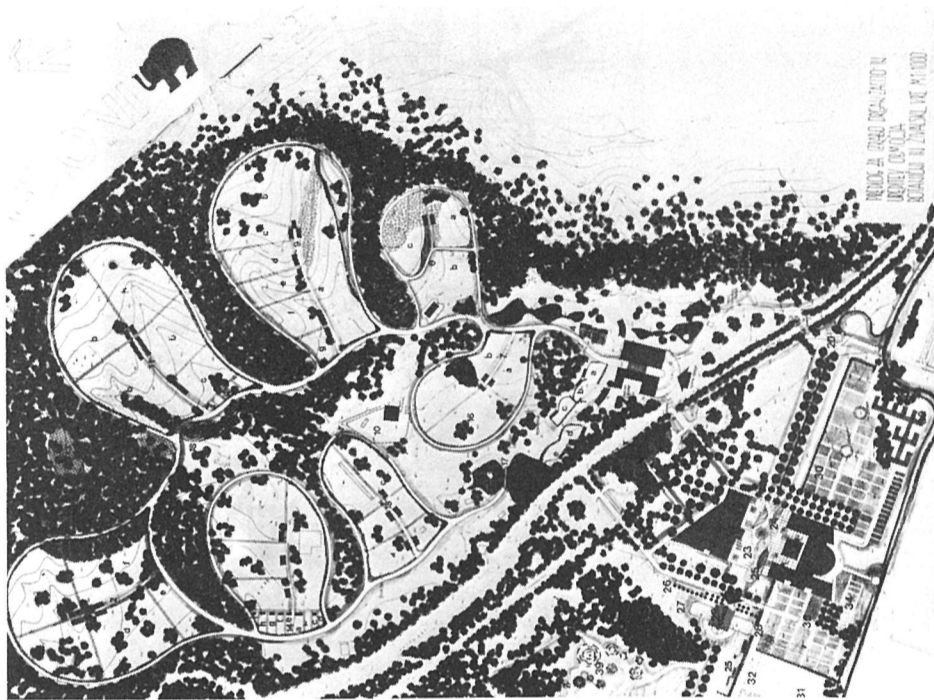
Kljub celoviti obravnavi ne daje sprejemljivih pobud za ohranitev in razvoj notranjega prostora.

Krožne poti v Živalskem vrtu so zanimive, vendar tehnično problematične.

Predlagana regulacija Glinščice v vzhodnem delu območja ni v skladu z razpisnimi pogoji in sega iz območja urejanja. Ne pušča prehoda od PST čez Glinščico na Večno pot. S programom botaničnega vrta zaseda vhodne trate v biološko središče vzhodno od osrednjih objektov, te pa morajo ostati proste.

Ideja poglobitve Večne poti je sugestivna, vendar problematična v izvedbi.

Ne omogoča povezave sever–jug.

MEDNARODNO PRIZNANJE LJUBLJANSKI ŠOLI ZA ARHITEKTURO

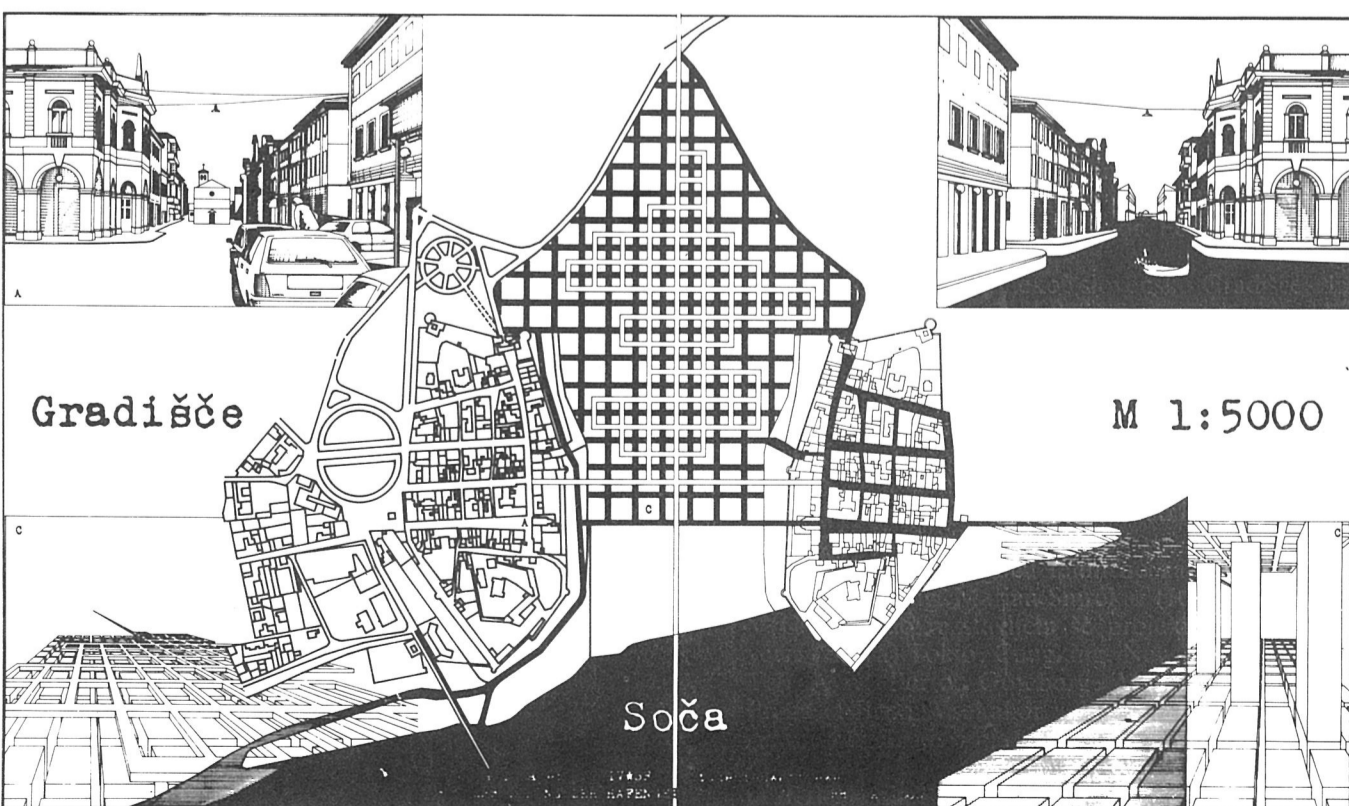
»International Federation for Housing and Planning« (IFHP, s centralo v Haagu) je januarja letos razpisala zanimiv mednarodni študentski natečaj z vabljivo temo »presnova obrežnega/obrečnega prostora«. Udeležili so se ga lahko študenti arhitekture in sorodnih visokošolskih ustanov z vsega sveta. Natečaj je bil neanonimen! V ocenjevalni komisiji so bili kot predsednik prof. Ranko Radović (Beograd) ter kot člana prof. Kei Minohara (Japonska) in prof. George Marcou (ZDA). Komisija je objavila rezultate v začetku septembra 1989.

Dvajset najzanimivejših predlogov bodo letos v novembru razstavili v Chibi (seveda, na Japonskem) – tam bo takrat mednarodni kongres IFHP. Dve deli so celo nagradili (s plačanim obiskom razstave), šestim pa so podelili častne in posebne pohvale. Posebej razveseljivo je, da ima v tako široki mednarodni oziroma kar svetovni selekciji svoje mesto tudi naša šola za arhitekturo. Nagradi sta dobili skupini z univerze Waseda v Tokiu in z univerze v Varšavi, obe vrsti pohval pa skupine ali posamezniki z univerz v Tokiu (dvakrat), Šanghaju, Lodzu, Delftu... in Ljubljani! Bruno Urh, študent 2.(!) letnika, je za zasnovo, ki jo je izdelal za seminarško nalogo z mentorstvom prof. dr. Fedje Koširja, dobil posebno pohvalo.

Izbral je kraj ob Soči, nekoč slovensko Gradišče, danes Gradisca: mestece z arhaičnim grajskim jedrom, odlično bastidoidno mrežo in renesančnimi aneksi... mestece, ki ga je verjetno, bržkone za en sam dan, nekoč obiskal Leonardo da Vinci. Še oris predloga presnove: rorschachovsko zrcalno v pozitiv preslikani negativ – kar so v negativu mestne ulice, so v pozitivu prekopi... póla pa poveže abstraktni relief mrež namakalnih kanalov in bazenov ter komunikacijskih arterij in kapilar, nadzidanih z »arhitekturo«. – Z izjemno velikodušnostjo je omogočil tehnično zahtevno predstavitev projekta ing. Marjan Smrekar (IGF).

V Chibi bodo razstavljeni še projekti naslednjih univerz: (znova) Tokio, Čungking, New Delhi, Auckland, Tell Aviv, Porto, Göteborg, Manchester, Stuttgart, Praga in Brno. Vsekakor ugledna družba. In lepo priznanje za prizadevanja našega študenta – in šole!

prof. dr. Fedja Košir

AVTOR: BRUNO URH

NATEČAJ ZA IDEJNO REŠITEV MRLIŠKE VEŽICE IN UREDITEV POKOPALIŠČA V ŠENTJERNEJU

Natečaj je razpisala Krajevna skupnost Šentjernej v sodelovanju z Zavodom za družbeno planiranje in urbanistično načrtovanje Novo mesto. Razpis je bil objavljen v dnevniku DELO, 31. 3. 1989.

Namen razpisa je bil pridobiti najprimernejšo arhitekturno rešitev za pokopališki objekt in ureditev pokopališča.

Rok za oddajo del je bil 3. 5. 1989. Na željo natečajnikov je bil podaljšán do 26. 5. 1989.

Za oceno elaboratov je bila imenovana ocenjevalna komisija v sestavi:

Predsednik: Marko Mušič, dipl. ing. arch.

Člani: Jovo Grobovšek, dipl. ing. arch.,

Marjan Lapajne, dipl. ing. arch.,

Mitja DeGleria, dipl. ing. arch.,

Jelka Hudoklin, dipl. ing. ur. kr.,

ter Roman Rajer,

Alojz Bambič,

Jože Colarič

in Anton Trpin iz KS Šentjernej.

Poročevalec: Dušan Blatnik, dipl. ing. arch.

Namestnik člana: Marko Gomišček, dipl. ing. arch.

V predpisanem roku je prispelo 19 elaboratov.

Ocenjevalna komisija je delala v celotnem sestavu,

s tem da je zaradi odsotnosti Mitje DeGleria postal član Marko Gomišček.

Na prvi seji (2. junija 1989) je komisija najprej

soglasno opredelila kriterije ocenjevanja. Zatem

je odprla in sifrirala vse prispele elaborate.

Zaradi zahtevnosti naloge in velikega števila pri-

spelih projektov so člani komisije med prvo in

drugo plenarno sejo opravili številne individualne ogledne.

Na drugi skupni seji (23. junija 1989) je komisija

podrobno obravnavala vse prispele elaborate. Zaradi

odstopanja od razpisnih pogojev je izločila

elaborat z delovno oznako 013, med uvrščenimi

elaborati pa opravila prvo selekcijo.

Tudi med drugo in tretjo plenarno sejo so člani

nadaljevali z individualnimi ogledi.

Na tretji seji (27. 6. 1989) je komisija ponovno

pretehtala prvo in opravila drugo selekcijo.

V najožji izbor je bilo uvrščenih osem elaboratov.

Zaradi splošne visoke kvalitete natečaja in še

posebej izbranih projektov je komisija predlagala

odstopanje od razpisnih pogojev, ki bodo skupaj s

trema nagradami, kot jih predvideva razpis,

nagradile vseh osem izbranih projektov.

Zatem je komisija opredelila vrstni red osmih

elaboratov v najožjem izboru in odprla kuverte

z oznako avtorjev za tri najvišje uvrščene, ki so

tako prejeli z razpisom določene nagrade.

Prva nagrada in realizacija – elaborat z delovno

oznako 012: avtor: Tatjana Capuder, dipl. ing.

arch. iz Ljubljane.

Druga nagrada – elaborat z delovno oznako 005:

avtorja: Borut Simič, dipl. ing. arch.,

Janez Zerjav, dipl. ing. arch.

fotografija: Bojan Radovič,

sodelavka: Lilijana Jankovič, dipl. ing. arch.; vsi

iz Novega mesta.

Tretja nagrada: elaborat z delovno oznako 017:

avtorji: Tomaž Brate, dipl. ing. arch.,

Miloš Florjančič, dipl. ing. arch.,

Jure Sadar, dipl. ing. arch.,

fotografija: Miha Dobrin, dipl. ing. arch., vsi iz

Ljubljane.

Komisija se je ponovno sestala 30. 6. 1989, ko so

bile zagotovljene dodatne odkupne nagrade.

Prva odkupna nagrada, ki jo podeljuje Izvršni

svet Skupščine občine Novo mesto v višini

2.000.000 dinarjev, je dodeljena elaboratu z de-

lovno oznako 002:

avtor zasnov: pokopališča:

prof. Dušan Ogrin, kr. arh. ZKAJ,

sodelavec: Davor Gazvoda, abs.

avtor arhitekture: Aleš Vodopivec, dipl. ing.

arch.,

sodelavka: Lidija Frankovič, dipl. ing. arch., vsi

iz Ljubljane.

Druga odkupna nagrada, ki jo podeljuje Zavod za

varstvo naravne in kulture dediščine Novo mesto

v višini 2.000.000 din, je dodeljena elaboratu z de-

lovno oznako 004:

avtor: Andrej Mlakar, dipl. ing. arch., Ljubljana.

Tretja odkupna nagrada, ki jo podeljuje Samo-

upravna komunalna skupnost občine Novo mesto

v višini 2.000.000 din, je dodeljena elaboratu z de-

lovno oznako 019:

avtorja: Maruša Zorec, Ruše,

Mira Stančič, Nova Gorica.

Četrta odkupna nagrada, ki jo podeljuje Iskra

TOZD HIPOT Šentjernej v višini 1.500.000 din,

je dodeljena elaboratu z delovno oznako 016:

avtorji: Boris Kapelj, štud. arh.,

Aleš Mlakar, štud. kr. arh.,

Barbara Šepec, štud. kr. arh.,

vsii iz Ljubljane.

Peta odkupna nagrada, ki jo podeljuje Rimokato-

liško župnijstvo Šentjernej v višini 1.500.000 din,

je dodeljena elaboratu z delovno oznako 014:

avtor: Darko Homan, štud. arh., Šentjernej.

Združeno delo Šentjernej pa je omogočilo tudi

izplačilo odškodnin po 400.000 din vsem elabora-

tom, ki so bili uvrščeni v ocenjevanje in niso bili

nagrajeni.

V nadaljevanju se je komisija opredelila zahtevo

po razstavi vseh natečajnih elaboratov v Šentjerne-

ju in razstavi nagrajenih projektov v Novem me-

stu ter ostale podrobnosti, vezane na potek in

zaključek natečaja.

Na zadnji seji je bilo tudi soglasno sklenjeno, da

ostaja komisija svetovalec investitorja vse do zak-

ljučka realizacije pokopališke stavbe in prve faze

zunanjih ureditev. V tem smislu bo pregledala in

potrdila v skladu z usmeritvami in zahtevami ko-

misije korigiran prvonagrajeni projekt ter sodelo-

vala pri nadaljnjih pomembnejših odločitvah, ki

so bodo izoblikovale med projektiranjem in reali-

zacijo.

OCENJEVALNA KOMISIJA:

Predsednik: Marko Mušič, dipl. ing. arch.

Člani: Jovo Grobovšek, dipl. ing. arch.,

Marijan Lapajne, dipl. ing. arch.,

Marko Gomišek, dipl. ing. arch.,

Jelka Hudoklin, dipl. ing. ur. kr.,

ter Roman Rajer,

Alojz Bambič,

Jože Colarič

in Anton Trpin iz KS Šentjernej.

PRVA NAGRADA Delovna oznaka 012 AVTOR: TATJANA CAPUDER

Projekt je med vsemi edini, ki predstavlja domišljeno arhitek-
turo v celotnem razponu od poglobljenih izhodiščnih razmi-
šljanj do dosledno in izjemno kvalitetno izpeljanega končnega
oblikovanja in tehničnih rešitev poslovilne stavbe. Pozornost
vzbudi najprej izjemna zasnova obeh ansamblov mrliških
vežic, kjer je s prostorskim zaporedjem, ki ga spremljajo
subtilni ritmi dnevne osvetlitve, dosežena introvertna brez-
časna intimnost, v kateri se še zadnjič iskreno in poglobljeno
srečajo svoji s pokojnikom. Svetlobni pas nad vencem pro-
stora s pokojnikom diskretno vnaša v notranjost gibanje
dneva in noči in tako samoto bolečine dokončnega slovesa
povezuje s trajnostjo in večnim ritmom novega rojevanja
v naravi. Vežici sta povsem ločeni, tako med seboj kot od
ostalih poti, prostorov in programov in ostajata izjemno
intimni kljub bližini ceste. Tako sta ocenjeni kot daleč naj-
boljša rešitev najboljčlovejšega programskega elementa nove
stavbe, ki je glede na značaj naloge tudi najpomembnejši.

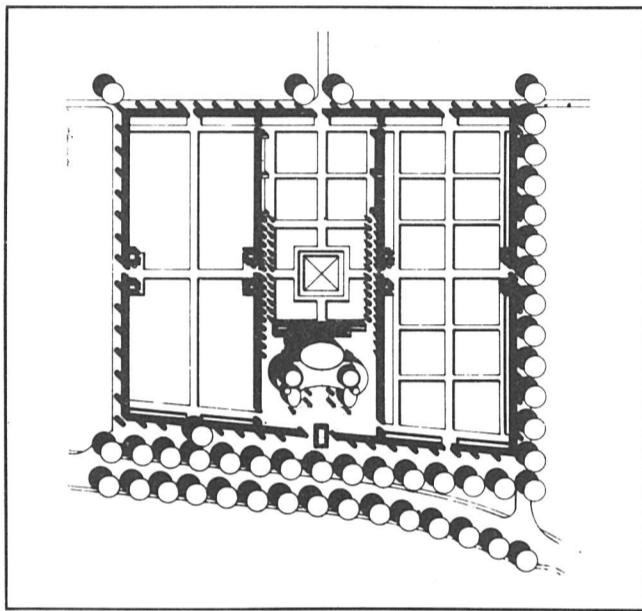
Poslovilna dvorana je prav tako za razliko od drugih projek-
tov edina urejena dvonivojsko. Z zanimivo kombinacijo
manjšega dela v pritličju, ki je neposredno ob krsti namenjen
najbližjim, in kora, privzdignjenega dela nad vhodnim
območjem, ki je namenjen ostalim, je ohranjeno drobno
merilo in intimnost tudi v tem delu stavbe. S tem pa je na
izviren način prisotno tudi še vedno živo izročilo značilnega
notranjega ambienta okoliških vaških cerkva in z njim dose-
žena poetičnost in sakralnost poslovilnega trenutka.

Pokrita ploščad s pari luči novo stavbo dobro navezuje na
vhod s ceste.

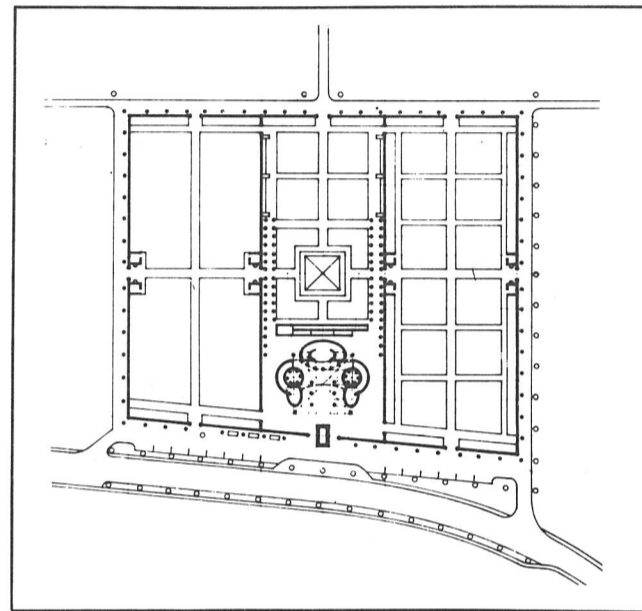
Z nekaterimi pomisleki ob zahtevnosti izvedbe žirija meni, da
je stavbo mogoče izvesti z izredno enostavnimi in cenenimi
materiali (zidani zidovi, omet itd.), ter zaradi kvalitete arhi-
tekture in oblikovanja ohraniti osnovno vrednost. Nadalje
žirija meni, da je v smislu poenostavitve in pocenitve izvedbe
mogoče nadomestiti obe kupoli nad vežicami z običajno
streho, kar ne bo bistveno vplivalo na kvaliteto notranjega
prostora, v zunanjem pa morda celo doprineslo k enostav-
nosti in čitljivosti stavbe. Prav tako žirija za realizacijo stavbe
zahteva ukinitve kletne etaže oziroma ureditev potrebnih
servisnih programov na vzhodni strani objekta (ob polnem
eliptičnem zidu), s čimer prav tako ne bo bistveno prizadeta
sicer vzorna doslednost in čistost razmejitve glavnih in
pomožnih programov.

Postavitev stavbe ob cesti omogoča idealno takojšnjo realiza-
cijo in uporabo v povezanosti z obstoječim pokopališčem ter
kasnejšim postopnim širjenjem območja pokopov, ki bo
seveda usklajeno s takratnimi potrebami (vrsta pokopov,
grobnih mest, itd.). Povezava s starim pokopališčem je v prvi
fazi mogoča v obsegu zahodnega predprostora (po drevoredu
ob cesti) oziroma s predlagano prečno zvezo, ki naj bo
obvezno izvedena brez prekopov, torej glede na obstoječe
stanje pokopališča (ob grobu družine Recelj).

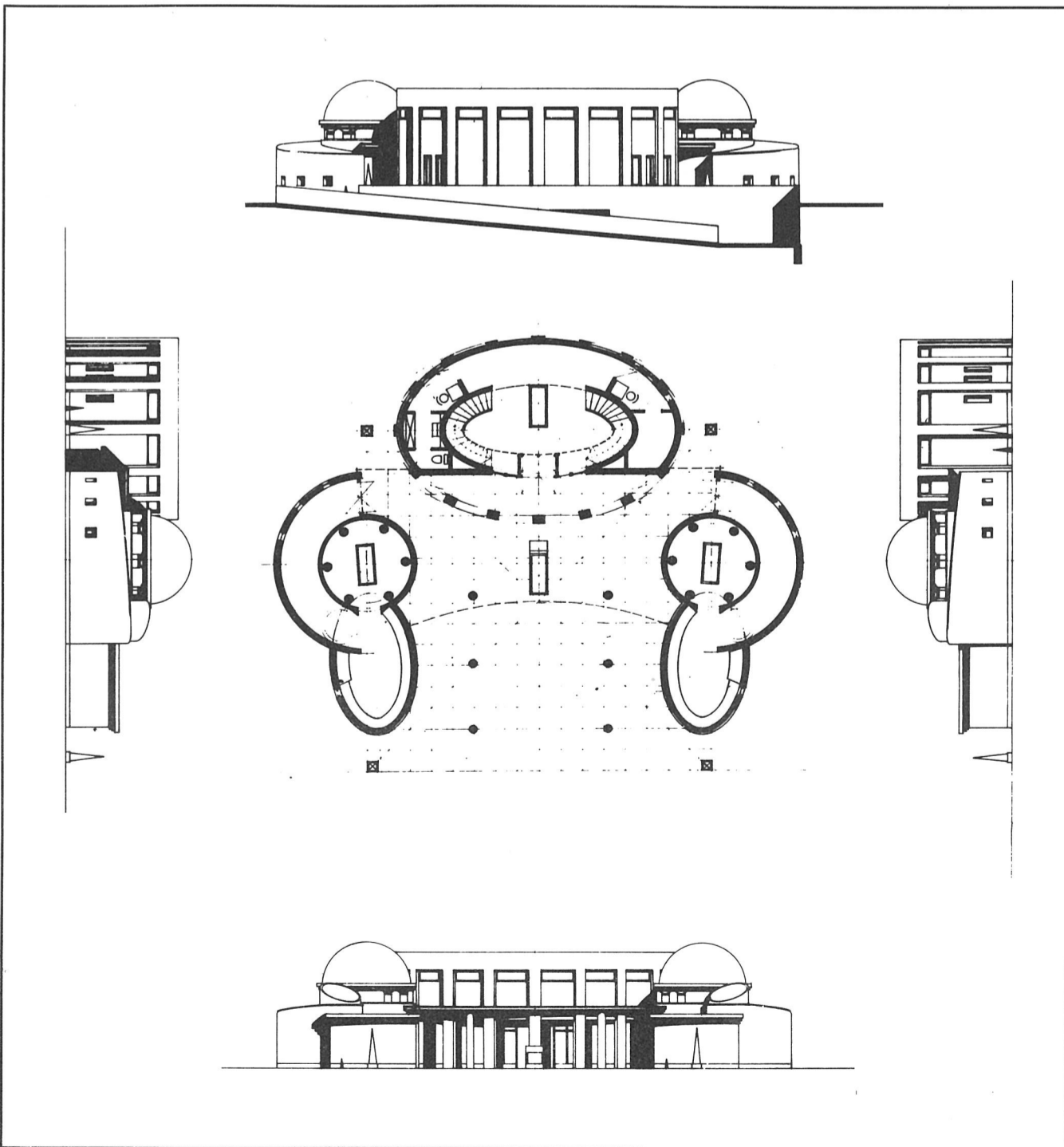
Avtor projekta, ki je nagrajen s prvo nagrado in izbran za
realizacijo, je dolžan do 30. 8. 1989 uskladiti rešitev s priporo-
čili, zahtevami in pripombami ocenjevalne komisije, da bo
pridobil potrditev korigiranega natečajnega projekta kot izho-
dišča za izdelavo izvedbene projektne dokumentacije.

senčni tloris pokopališča

situacija pokopališča

tloris in fasade poslovilnega objekta

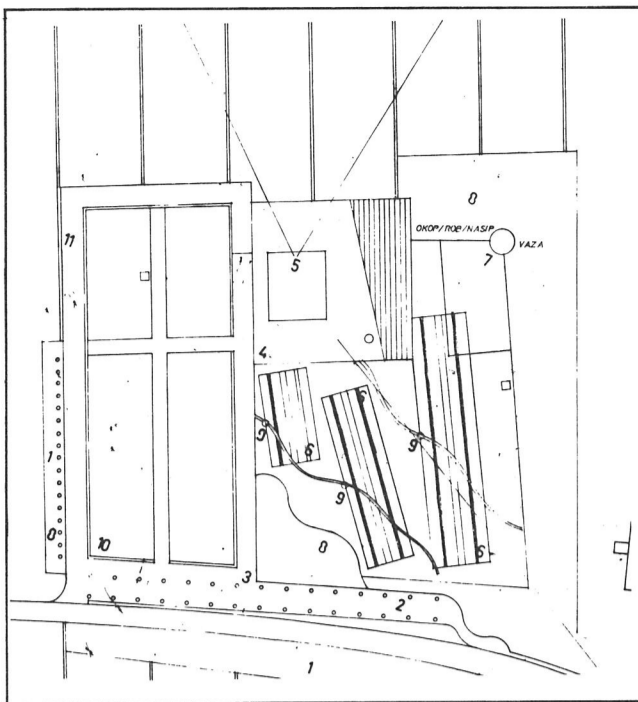
Delovna oznaka 005

AVTORJA:
BORUT ŠIMIČ,
JANEZ ŽERJAV,
FOTOGRAFIJA:
BOJAN RADOVIČ,
SODELAVKA:
LILIJANA JANKOVIČ

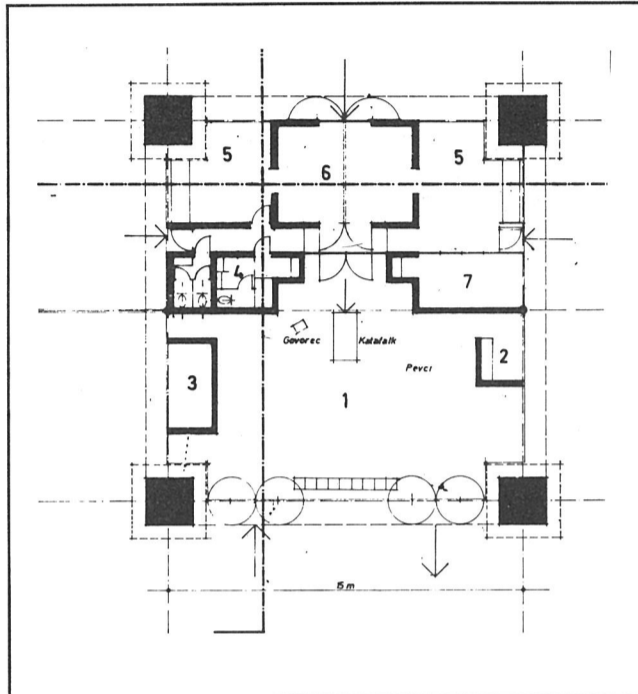
V urejanju zunanega prostora projekt izrazito izstopa. Gre za nekonvencionalnost oblikovanja razširjenega območja pokopališča, ki kljub novim, doslej neuporabljenim motivom dosega liriko in se vrača v značilno mehkost in poetičnost dolenske pokrajine. Tu je predvsem treba poudariti zamisel grobnih polj kot motiva svobodno razmeščenih njiv, skozi katere se nežno vije sprevedna pot in poudarja le stopne točke posameznih grobnih območij. Zamisel rahle denivelacije in mehkih oblik obrobja vzpostavlja novo kvaliteto v prostoru, zastira nekatere slabše poglede v okolico in predvsem poudarja značilnosti obstoječega pokopališča. Obodni zid starega pokopališča postaja tako monumentaliziran, novi poslovilni objekt pa, spuščen na spodnjo nivoletu, v širših pogledih izginja; v horizontu ostaja vidna le ločna vzpetina, ki tako prevzema in dobiva zelene simbolične pomene. Tudi lega poslovilne stavbe tik ob zidu obstoječega pokopališča je ugodna in omogoča takojšnjo realizacijo, tudi brez ostalih urejanj območja.

Nekoliko manj domišljen je tlorisni raspored, ki pa ga je mogoče zaradi večjih razponov krovnega zavetja še prilagajati in dodelati, kar najavlja tudi študija rasporeda volumnov in vmesnih prostorov pod veliko streho.

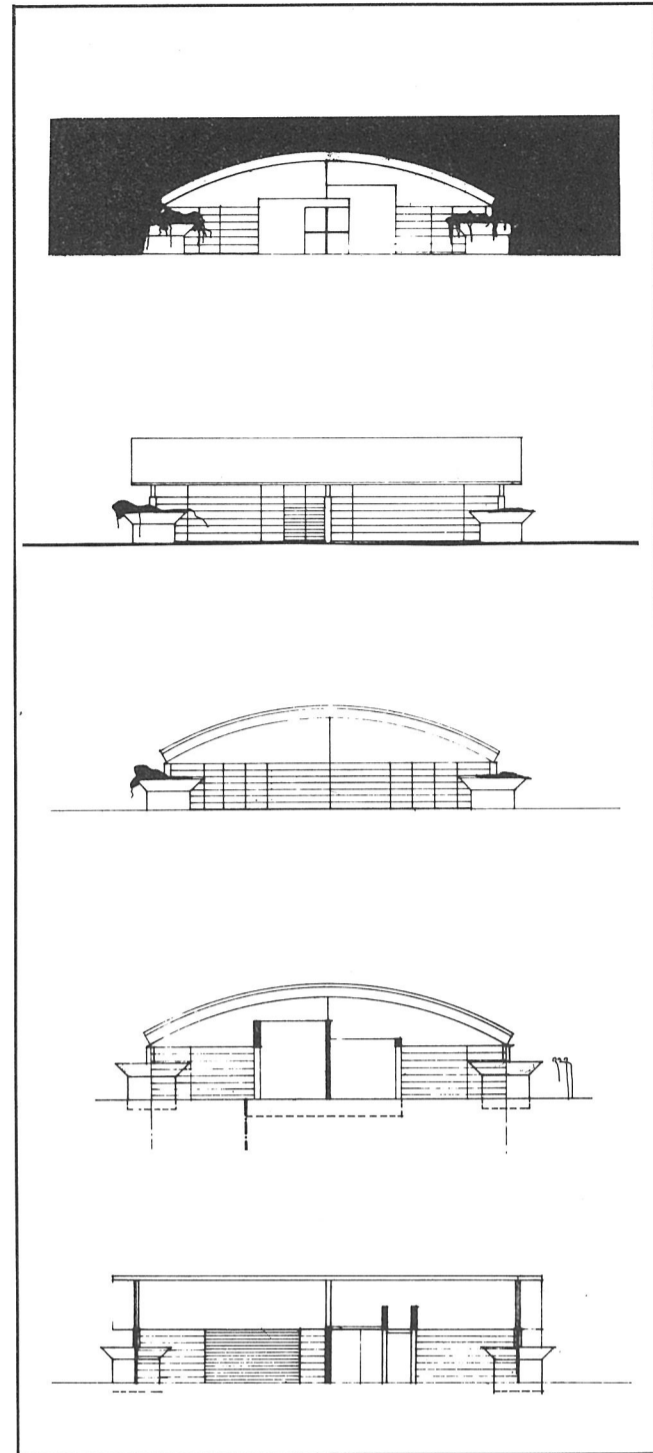
Kljub nekaterim pomanjkljivostim, predvsem v obdelavi stavbe, se projektant z vso odgovornostjo in izjemno ustvarjalnostjo odloča za iskanje novih, vsebinsko in oblikovno svežih poti v urejanju pokopališč, pri tem pa se zaveda, da »graditi pokopališča pomeni vrnitev k substanci arhitekture.«

situacija pokopališča

tloris poslovilnega objekta

fasade, prerez poslovilnega objekta

Delovna oznaka 017

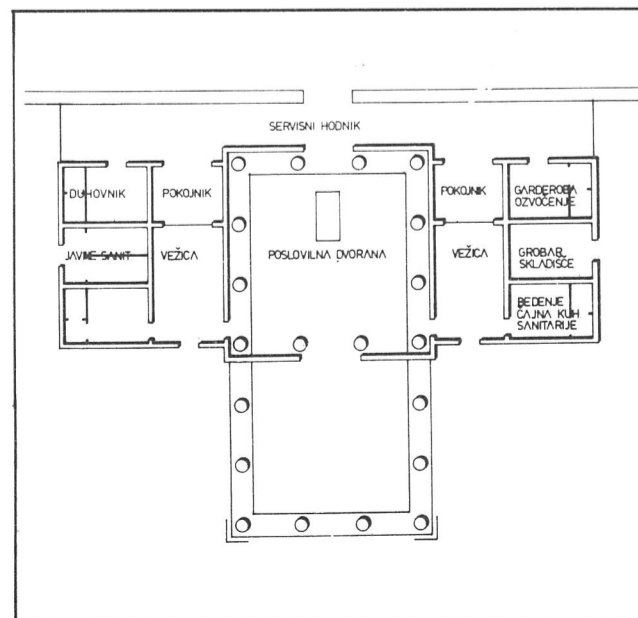
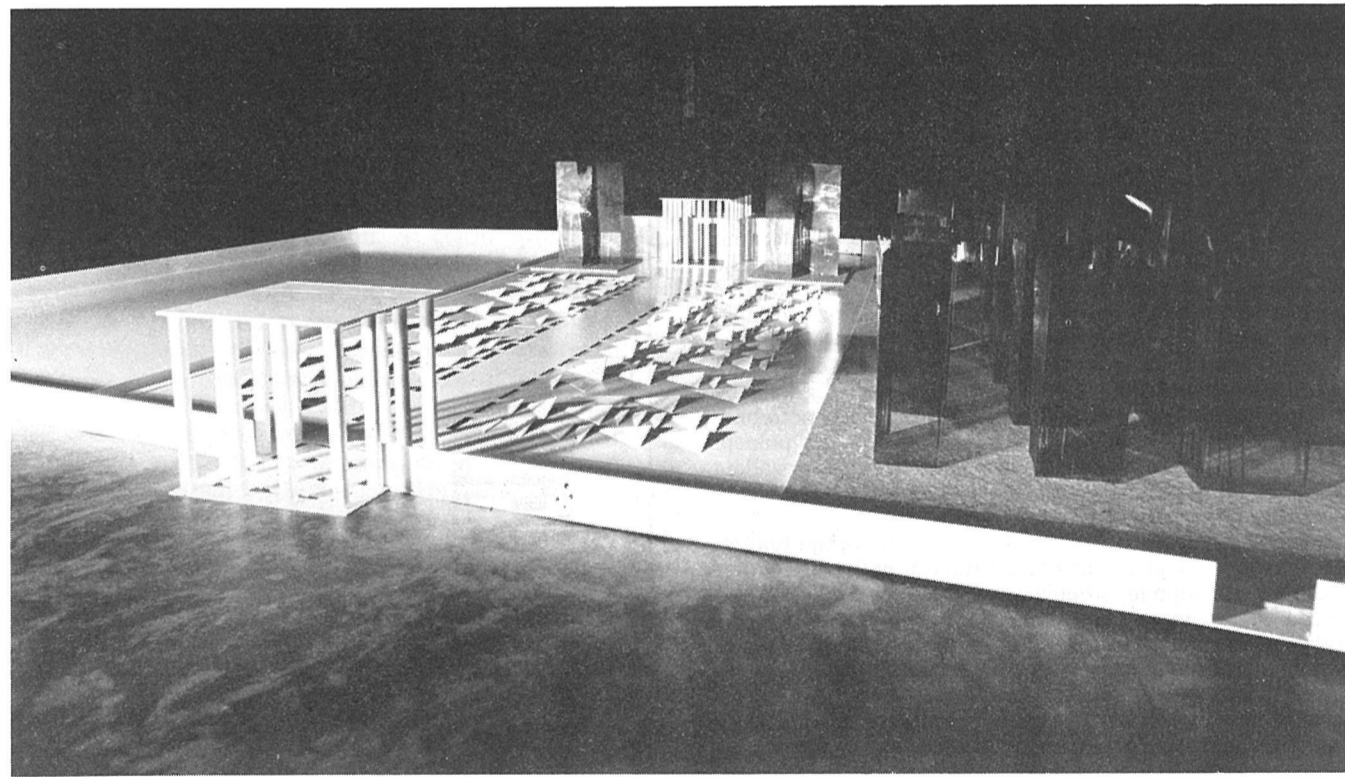
AVTORJI:
TOMAŽ BRATE,
MILOŠ FLORIJAČIČ,
JURE SADAR,
FOTOGRAFIJA:
MIHA DOBRIN

Poslovilna stavba in ponovitev njenega osrednjega motiva v vhodnem paviljonu sta zagotovo nosilca glavne misli predstavljenega projekta, torej relativnosti začetka in konca. Prostor med vstopom in poslovilno stavbo je disciplinirano urejen in omogoča postopno uvajanje različnih oblik pokopavanja. Arhitekturni arhetipi obeh zgradb se vračajo k najosnovnejšim izvorom, sevajo preprostost in dostojanstvenost, a so žal v istem trenutku obremenjeni s skrbjo za izvedbo.

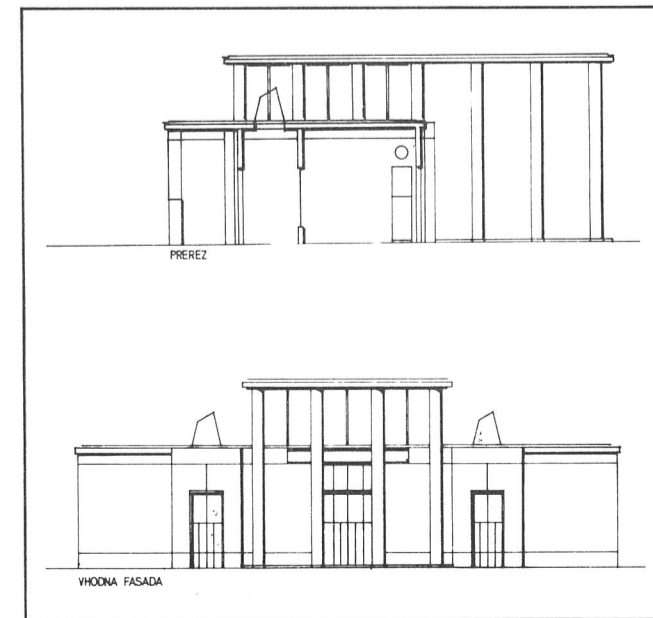
Zahtevno monumentalno merilo (stebri osrednjega prostora so visoki več kot 7 m) ostaja v projektu izvedbeno neopredeljeno. Navidezna enostavnost in cenenost realizacije bi v čistosti postavljene arhitekturne zasnove zahtevala plemenite in drage materiale, sicer bi zdrknila na nesprejemljivo raven banalnosti. Prav tako je izražen pomislek o zahtevnosti prve faze (izgradnja obeh stavb in ureditev celotnega vmesnega prostora) in tlorisni shematičnosti namesto intimnosti poslovilne stavbe. Obodni zid višine 180 cm je previsok in za razliko od starih pokopališč (kjer je vedno dovolj nizek) prostor povsem zapira.

Vsekakor pa je potrebno poudariti slovesno eleganco obeh stavb in vmesne vezne poslovilne poti, ter prefinjeno discipliniranost ponavljanja osnovne matrice obstoječega pokopališča, ki je v vsakem dodanem sektorju različno obdelana (osrednje območje s poslovilno potjo, stavbami in grobnimi polji ter južno območje z gajem brez).

Ob tem projektu natečajna komisija še posebej visoko ocenjuje tudi izjemen prispevek arhitekturne fotografije.

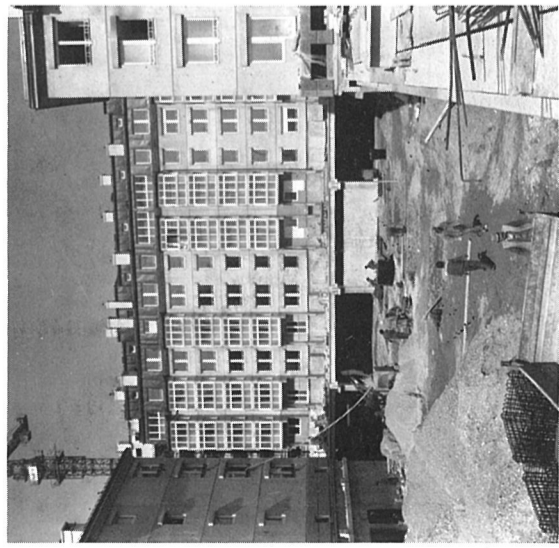
tloris poslovilnega objekta

fasada, prerez poslovilnega objekta

Kaj pa beton? Eden od materialov, ki nima svoje lastne oblike – daje mu jo opaž, niti svoje lastne barve in strukture – dajejo mu jih agregat, cement, dodatki... V pionirski dobi betona je to brutalna monolitna zaveza – spominimo se Perrita ali tudi Plečnikove cerkve na Dunaju. Le Corbusier izkoristi armirani beton do skrajnih konstruktivskih in izraznih možnosti, a »beton brut« je za mladega arhitekta, ki hodi gledat moderno arhitekturo k njenim izvirom, veliko razočaranje, saj vidno razpada. Pri tem gre seveda za unikate, ki se ne dajo primerjati s poznejšim razvojem tehnologije betona in težke montaže za množično stanovanjsko gradnjo. Vsako večje mesto na svetu je doživelo posledice tega razvoja in tudi pri nas nismo izjeme. Od prvih poskusov v šestdesetih letih (Gradisov PBM, Tehnograd, Jugomont) do celih sosesk ob koncu sedemdesetih (BS 3, Šiška, delno Fužine) je videti, kako težaven in dolgotrajen je razvoj takih sistemov in kako malo ima to opraviti z arhitekturo. V tej luči je treba gledati na sistem VPMS, o katerem je govora, kot na zadnjo fazo tega razvoja, ki se nekako ujema s trendi v zapadnem svetu: tam se je v okolju tržnih zakonitosti uveljavila samo najkvalitetnejša tehnologija betona, ki se v vsakem pogledu prilagaja arhitekturi, predvsem pa tudi noče več biti to, kar je, torej beton. Napredna »filozofija« betona je predvsem filozofija umetnega kamna – ali na način, kot ga je privzel in priznal Plečnik (brusena ali prana površina), ali na način novih, zahtevnih postopkov pri projektiranju in obdelavi betona. Kdor si ogleda Boffilove zgradbe od blizu, ne more verjeti, da je to beton: podoben je npr. pečencu, iz kakršnega so stare pariške palače; zanemarimo pri tem dejstvo, da so njegove betonske klasiistične palače namenjene stanovanjem revnejših – srednji in bogatejši sloji živijo še vedno v opečnih hišicah sredi vrtov. In večina evropskih dežel, ki so razvile montažne betonske sisteme, le-te izvažajo v nerazvite dežele Afrike in Azije, da še tam izvaja svojevrstno »onesnaževanje okolja«, ki se mu doma odpovedujejo z gradnjo manjših, nižjih naselbinskih struktur in z manj betona. Mi sami se betonu zavržemo in moramo odgovoriti – predvsem ne zaradi protiprotresne varnosti. In pričujoči diskurz razmišlja samo o odnosu beton – arhitektura, ne pa o zdravem bivalnem okolju. Beton kot finalna površina zgradbe (večinoma je to fasada) ima tri lastnosti: obliko, strukturo in barvo. Obliko mu da seveda opaž: kovinski za veliko serijo ali dražje unikate, leseni za enostavnejše elemente, pa tudi za zahtevnejše – v tem primeru so opaži vrhunski mizarski izdelki. Treba se je zavedati, da je beton v prvi fazi vedno tekočina, torej se razlije in ne dopušta profiliranja zgornje površine, niti ne njene popolne gladkosti.

Struktura površine je določena z opažem (zlasti pri gladkem vidnem betonu) in njegovo strukturo, ki je dosežena tudi z nalepljenimi folijami (obstajajo obsežni katalogi proizvajalcev, na primer iz Nemčije) z ročno obdelavo ob uporabi različnih orodij (plazne, metlice, grablje), s pranjem površine, da izstopi agregat (pri tem se uporabljajo posebni premazi za zadrževanje vezanja na površini), s stuhimi postopki (peskanjem, štokanjem) ali z žaganjem bloka v tanjše plošče (npr. ekspanzirani betoni, katerih plošče so uporabne za polaganje podobno kot kamnit). Barva površine je odvisna od barve agregata, cementa (sivi, beli) in dodanih pigmentov (odstotek dodatkov je

omejen in nekateri temnejši uvoženi so zelo dragi). Ob vseh naštetih lastnostih betonske površine je treba povedati, da je pri velikih serijah skrajno težko zagotoviti enakomerno kvaliteto, saj se spreminjajo sloji agregata od pošiljke do pošiljke, spreminja se čistost cementa, velik delež pa ima pri tem tudi človeški faktor. Predvsem je omejena tudi izbira agregatov v racionalnih transportnih razdaljah.

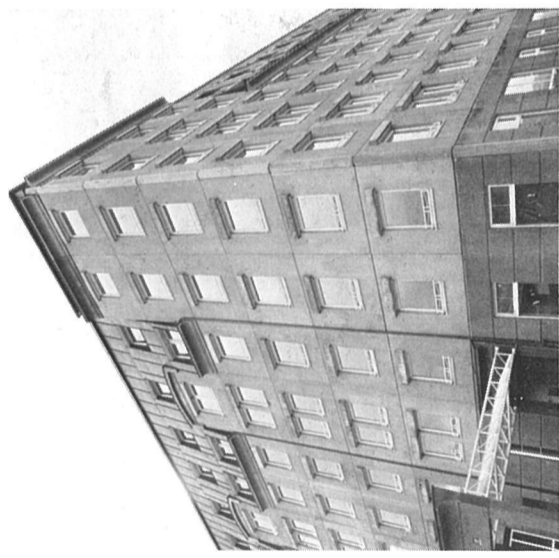
Dvojnost problematike – tehnološki sistem in vidni beton – vodi tudi v razmišljanje o dvojni vlogi, dvojnem vplivu na arhitekturo in urbanizem. Tako se znajdemo pred vprašanji o prihodnosti takih sistemov in njihovem vplivu na arhitekturo ali obratno.

Prefabrikacija bivalnih prostorov gotovo globje posega v naše vsakdanje okolje kot prefabrikacija mostov, tovarniških hal in drugih utilitarnih objektov. Industrijska izdelava velikih serij elementov (in celo tipskih zgradb) je tehnološki odgovor na zahtevo po množični produkciji stanovanj. Zdaj pa je sistem tu in po svoji naravi zahteva množično gradnjo stanovanj.

Tako se je obrnil proti človeku, okolju, širšemu prostoru. Edino, kar stroka lahko stori, je, da se polasti sistema kot orodja, da ga torej predvsem obvlada in pravilno izkoristi njegove pozitivne lastnosti. Izkazalo se bo, da je kot pri vsakem drugem sistemu bistveno vprašanje količine, koncentracije in ponavljanja. Ugotoviti je torej treba, v čem je racionalnost velike serije, kjer pa so možnosti za prilagajanje obstoječemu okolju, njegovemu merilu, kontekstu, lokalni tradiciji... V Evropi že obstajajo dokazi, da je vse to mogoče. Tudi najbolj prestižne »plombek« starih mestnih jedrnih Nemčije, Švice, Francije, Anglije so izvedene iz kvalitetnih prefabriciranih betonskih elementov, pa naj gre tu za lasten arhitekturni izraz, novi klasicizem ali popolno imitacijo (vzhodni Berlin). Natančna analiza takih zgradb pokaže, da gre le za 8 do 10 odstotkov takih zahtevnih, unikatnih fasadnih elementov v celotni količini elementov, iz katerih je zgradba sestavljena. Tu je verjetno treba izbrati pravo smer razvoja: sistem mora zagotoviti preprosto, uprizirano notranjo strukturo zgradbe, ki nadomešča prav tako amorfno in neoblikovano strukturo srednjeveške hiše iz opeke in tramov; na območju fasade ali bolje rečeno oblikovanja lupine pa mora sistem zagotoviti vse možnosti formalnega, strukturnega, barvnega podrejanja arhitekturnemu konceptu; zagotoviti mora torej določeno količino unikatov, dodatkov, »kozmetike«, tako kot se na preprosti ometani opečni steni stare hiše pojavijo kamniti okenski okvirji, venci, napušči, portali, ograje...

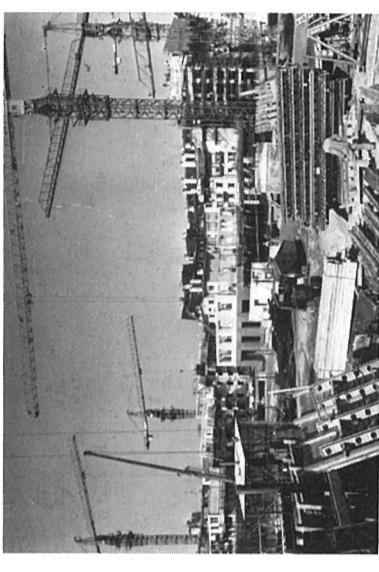
K razvoju dobrega sistema seveda spada tudi razvoj miselnosti vseh sodelujočih, od projektantov do zidarjev. Doseganje izkušnje na Zupaničevi jami kažejo, kako je potrebno spreminiti odnos do principov sestavljanja, poteka fuge, izvedbe vogalov; kako nedotakljiv je element, ko pride iz tovarne; kako ni več prostora za tradicionalne zidarske večšice, ko se da z dobro roko in malo vse popraviti in izravnati... Projektiranje je obsežnejše in zahtevnejše, pravila obnašanja so bolj določena, časa za premislek je potrebno veliko več. Spominimo se, da je nek klasični kapitel, izrazito tipiziran prefabrikat, lep tudi zato, ker je dozoreval stoletja.

dr. Vladimir Brezar

BETON, MONTAŽA, ARHITEKTURA I S T

PROS

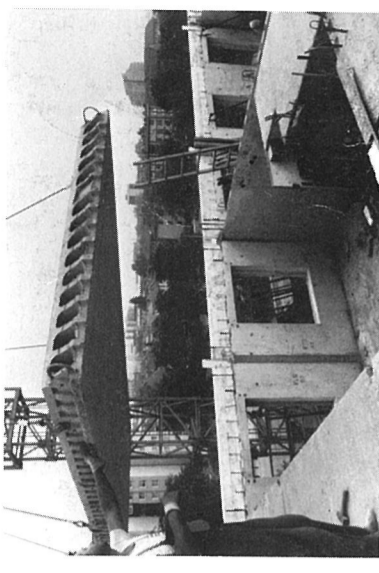

Velikopanelni montažni sistem »VPMS-SCT« je rezultat večletnega razvoja. Časopisna vest o »tovarni stanovanj«, ki je ob začetku priprav na gradnjo soseske Zupaničeva, jama dokaj razburila nekatere strokovne kroge, je pomenila v bistvu prenos obširne raziskovalne naloge v prakso. Gre za kar šolski primer takega procesa, ki ga sicer raziskovalne skupnosti postavljajo kot kriterij uspešnega zaključka raziskovalne naloge. Izkušnja govori, da se morajo pri tem zgoditi različne stvari. Začetno navdušenje na videz utopično nastrojnih strokovnjakov mora naleteti na razumevanje poslovnih ljudi, kasneje pa tudi raznih odborov in komisij pri financirjih in sofinancirjih; treba je organizirati sodelovanje različnih institucij (od čistih teoretikov na univerzi do mešalcev betona), pridobiti posel, ki zagotavlja vsaj do neke mere racionalno serijo (v tem primeru gre za gradnjo soseske s približno 300 stanovanji na leto); treba je postaviti, nabaviti (tudi uvoziti) strojno opremo, treba je pravočasno projektirati vse elemente in faze (od urbanizma do delavniške risbe) in končno je potrebna organizacija celotnega procesa z veliko opremo logističnega znanja.

Sistem sam bi bilo mogoče opisati kot sklop podsistemov: – tovarne elementov (panelov) z vsemi sestavinami, ki so več ali manj znane: deponija materiala, betonarna (mešalci), strojna oprema (baterije, mize, tekoči trakovi, termična in mehanska obdelava betonav), deponija elementov (zorenje, zaloga); – elementi (izdelki, paneli), v glavnem treh vrst: nosilne stene, stropne plošče in fasadni večšlojni (tudi nosilni) paneli, poleg teh tipskih elementov pa seveda še dodatni, netipični, unikatni (npr. stopnišča, balkonske ograje, sanitarne kabine itd.); – proces in metode sestavljanja: horizontalni in vertikalni transport, opiranje in regulacija, podaljševanje armature potresnih vezi, zalivanje stikov, pomožni odri.

Našteto še ne predstavlja končnega izdelka – zgradbe. Za to so potrebni še ostali podsistemi, ki pa so večinoma predelne stene, instalacije, okna, vrata... Lastnosti sistema, s katerimi se projektant mora seznaniti in soočiti in ki jih vsaj v začetku ima za ovire, omejitve, so značilne za vse visoko razvite industrijske sisteme. Predvsem gre za veliko disciplino v merškem sistemu: enotna debelina nosilnih sten (ki je na meji zadovoljive zvočne zaščite med stanovanji), enotna debelina votle stropne plošče (ki je spet na meji zadovoljive zvočne zaščite), modularna mreža (nosilnih in ostalih) razpetic, omejitve glede položaja odprtini ob robu stene zaradi vertikalnih potresnih vezi, omejitve velikosti panelov glede na težo (transport, zerjav), enotni detalj fuge – stika na fasadi, enotne debeline fasadnega »sendviča«. Se največja omejitev pa je smiselni izbor števila različnih elementov: različnost namreč ni samo stvar gabaritov (dimenzij) in oblike, ampak tudi armature, instalacij (npr. električne doze), zrcalne slike, položaja (npr. kopalnice v pritličju so drugačne kot v tipični etaži), površinske obdelave, vrste betona... Prav tako se je težko spriznati z dejstvom, da

PERRI

sistem ne omogoča izvedbe konzol. Postavlja se tudi vprašanje, koliko je tak sistem uporaben, prilagodljiv in njegova uporaba smiselna. Vse našete »omejitve« je vendar mogoče tudi izkoristiti v pozitivnem smislu načela, da je svoboda v tem, da poznaš svoje meje. Strogost sistema navaja k strogosti zasnov in projekta, k discipliniranemu oblikovanju, ki samo po sebi izključuje ekscenčne bravure, sicer značilne za večino množične stanovanjske gradnje v manj zahtevnih tehnoloških izvedbah. Sistem ima tudi vrsto izrednih prednosti, ki jih izkoristi, kdor jih pozna in če jih zna: velike razpeticne in s tem velike prazne prostore, ki omogočajo fleksibilno zasnov in kasnejšo adaptabilnost; svoboda v izbiri nosilnih smeri in sten – za razliko od sistema tunelskih – prostorskih opažev, kjer je treba opustiti eno od štirih sten za izvlačenje opažev; eksaktnost izdelave nosilne konstrukcije: konstantnost kvalitete in detajla – če zanemarimo druge, manj arhitekturne lastnosti (neodvisnost od gradbene sezone, delo v boljših pogojih, izdelavo na zalogo, fasado brez odrov, hitrost izdelave in gradnje itd.).

Sistem sam zase, kot je definiran, tudi sicer ne more nastopati samostojno, ker ni uporaben za vse vrste zgradb, niti za vse dele zgradb. Primer Zupaničeve jame je poln: zasnova objektov z dvema kletema, pritličjem z lokali, podzemnimi parkirišči, štirimi tipičnimi stanovanjskimi etažami in dvema etažama mansardnih stanovanj omogoča, da je samo 40 do 45 odstotkov celotne gradbene mase izvedene v velikopanelnem sistemu, o katerem je govora; kleti in pritličje so monolitne (na mestu vilite) izvedbe zaradi drugačnih etažnih višin in debelih sten; mansarde so deloma monolitne (vilite na mestu), deloma iz specialnih prefabriciranih elementov: kletna parkirišča so izvedena v drugem montažnem sistemu, ki je razvit za industrijske objekte (stebri, nosilci, plošče). V celoti je delež montažnega principa vendar prevladujoč, saj obsega tudi vrsto dodatnih, obloženih in drugih prefabrikatov znotraj in na fasadah.

Arhitektovo srečanje s tako vrsto gradbene tehnologije je navadno neke vrste šok, soočenje s kruto »tehnokratsko« realnostjo, ki vnaprej omejuje ustvarjalno svobodo. Vendar se je treba spomniti, da vstop v katerikoli novi, neznan sistem v življenju pomeni isto – dokler sistema ne spoznamo in obvladamo (spominimo se prve vožnje z metrom, nastopa na odru, v športni igri, projektiranja z računalnikom itd.).

Opozoriti je treba tudi, da gre za dve različni stvari, ki arhitekta vznemirjata: ena je tehnologija – način gradnje nasploh, druga pa je pojav betona in njegove uporabe. Prva je nekakšen komplet pravil, ki narekujejo določeno disciplino pri zasnovi in projektiranju. Beton sam kot material, zlasti na fasadi, pa je konstanta, ki bistveno vpliva na arhitekturo, oblikovanje ne samo fasade, ampak celotnega zunanjega prostora.

V tehnološkem smislu prefabrikacija in montaža v arhitekturi nista prav nič novega. Vsa tradicionalna gradnja v lesu in vsa antična arhitektura v kamnu sta sestavljanje prej narejenih elementov.

(Nadaljevanje na zadnji strani)

Nahajamo se v času, v katerem je prišlo do zelo občutnega padca investicijskih aktivnosti na vseh področjih, s tem pa tudi pri stanovanjski gradnji. Problem tehnologije gradnje v visokogradnjaški dejavnosti je gotovo eden od važnejših faktorjev, ki vplivajo na hitrost, s tem pa tudi na racionalnost gradnje. Burni razvoj naših mest, stalni pritisk narasčanja prebivalstva, pomikanje sredstev za gradnjo stanovanj, hitra in odločna opredelitev za tako ali drugačno tehnologijo in politiko v stanovanjski gradnji, ki smo jo še hitreje opustili in je nikoli dosledno spoštovali – niso bili ravno najstretnejši stimulant za industrializacijo (v optičnem pomenu), ki mora zadovoljiti vse udeležence v stanovanjski gradnji.

Ena najbolj razširjenih metod gradnje stanovanjskih objektov temelji pri nas na uporabi litega betona in velikostnih opažev, poleg tega pa se gradi tudi v sistemni panelne montaže, medtem ko sta skelena in celotna gradnja marginalnega pomena. Pri tem velja zakonitosti, da večja industrializiranost sistema pomeni praviloma večja vlaganja, terja večja in stalnejša naročila in nalaga tako oblikovalcem kot tudi uporabnikom stanovanja več omejitev.

V Sloveniji je danes v uporabi okrog deset raznih tehnoloških (delnih) sistemov gradnje konstrukcije. Razen za nekaj izjem lahko za vse ostale ugotovimo, da gre le za lokalno obarvane variacije z majhnimi, neracionalnimi sestrami, ki se pretežno ukvarjajo le s problematiko izvedbe, kateri so večkrat podrejeni vsi ostali vidiki.

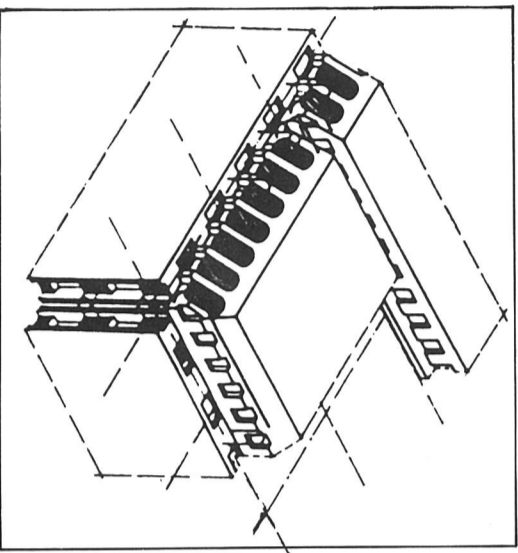
Veliko število sistemov kaže, da obstajajo problemi, ki jih ne moremo univerzalno rešiti. Nove zahteve, ki jih postavljajo urbanizem, arhitektura in stanovanjska kultura, zahtevajo tudi nove poglede in pristope v tehnologiji gradnje. Nove tehnologije producirajo nove oblike, nanje se moramo privariti in jih sprejeti kot del naše stvarnosti.

Tehnološki sistemi, ki jih danes uporabljamo, so največkrat specifične zaprete tehnološke enote, v katerih je vsak del podrejen celoti in zato je njihova uporaba omejena. Vnaprej določen modul, ki izhaja iz konstrukcijskih elementov tehnologije, določa »oblikovni red«, v katerem so variacije sestavnih del sistema. Ta točno določeni »oblikovni red« omejuje kreativnost in je danes precej aktualen, zlasti ko govorimo o neustreznih stanovanjskih rešitvah. Obenem pa ne moremo trditi, da večina tehnoloških sistemov popolnoma omejuje kreativnost projektanta. Razlog je predvsem v zlorabi in neustreznih uporabi določenih tehnologij. Tehnološke omejevalne faktorje lahko bistveno izločimo z uporabo novih tehnologij in novih materialov.

Sistem »VPMS-SCT« je tipični velikopanelni montažni sistem. Razvil so ga strokovnjaki SCT (Slovenija) ceste Tehnika-Obnova) – Ljubljana. Prevezel je vse dobre lastnosti do sedaj uporabljenih tehnologij pri nas in v svetu glede reševanja detajlov, tehnologije montaže in konstrukcije. Finančna ga je delovna organizacija SCT – Ljubljana in RSS Raziskovalna skupnost Slovenije – ožje področje PORŠ-06.

Na razvojnem projektu so se sodelovali: Zavod za raziskavo materiala in konstrukcij (ZRMK) Ljubljana (pretežno eksperimentalni del) in Gradbena fakulteta Univerze Edvard Kardelj v Ljubljani (pretežno analitični del). Sistem je nadaljevanje razvoja obstoječega sistema VEP-MO – Obnova Ljubljana. Glede na to, da s tem sistemom ne moremo izvajati stanovanjskih objektov na seizmičnih območjih, so se lotili razvoja sistema, ki bo primeren tudi za to območje. Raziskave sistema so že zaključene in analiza rezultatov je pokazala zelo dobro obnašanje konstrukcije pri močnih potresnih obremenitvah.

Novi sistem »VPMS-SCT« spada v velikopanelni sistem. »Veliki paneli« so površinski elementi (stene in plošče), izdelani iz armiranega betona, na stiku povezani med seboj v vertikalni in horizontalni smeri tako, da tvorijo konstrukcijo stenastega tipa. Stiki med posameznimi elementi konstrukcije, paneli, so tisti elementi, od katerih je odvisno obnašanje celotnega sistema med potresom. Konstrukcijo obravnavamo kot ustrezne monolitne konstrukcije (sl. 1).

Sl. 1 aksometrija montaže

Regularni, skoraj simetrični torisi, nosilna fasada, velik procent nosilnih sten in nosilne preklade med vrstami in okenski odprtini zagotavljajo relativno majhne potresne obremenitve in preprečujejo koncentracijo poškodb v posameznih nosilnih elementih.

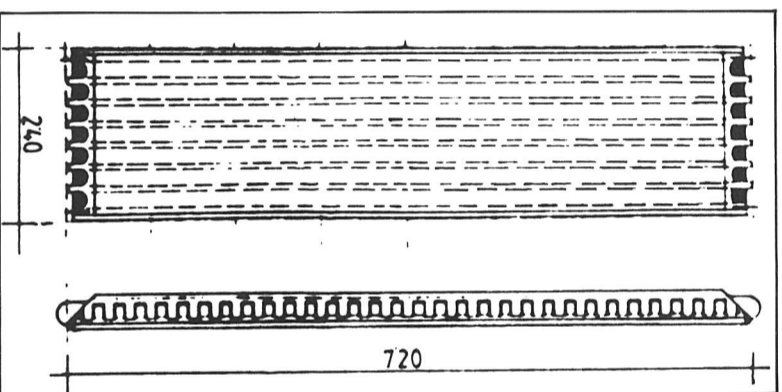
Maksimalni predvideni razpon plošč v nosilni smeri je 7,20 m, etažna višina je 2,80 m. Osnovni modul je 60 cm (osno) s podmodularnimi merami 30 in 10 cm. Sistem VPMS-SCT se vklaplja v ostale modularne sisteme in v sistem po SAR-metodi. Fasadne stene so nosilne, kar povečuje nosilnost in torzijsko stabilnost objekta.

V sistemu izvajamo objekte do vključno deset etaž na potresnih območjih do vključno devete stopnje po MSC. Objekti se do kote prilijca izraja tradicionalno, potem se začne montaža.

Dvigalni jašek se lahko izvaja montažno, zaradi manjših serij pa lahko tudi monolitno na samem objektu. V sistemu uporabljamo montažne sanitarne kabine.

Ostali elementi objekta kot dimniške in ventilacijske tuljave višnje etaže, stopniščne rame in podesti, strešni ventili, vogalni elementi, fasadne izolacijske betonske obloge, balkonski elementi, loggie itd. se izvajajo montažno.

Stropne plošče velikopanelnega sistema so armiranobetonske vodle plošče z utori ob straneh, debeline 24 cm, širine 120 cm, 180 cm in 240 cm, maksimalne dolžine 720 cm (sl. 2).

Sl. 2 stropni elementi

Stiki med panelnimi so zaliti z betonom, sami elementi pa povezani z armaturnimi zankami na sredini razpona.

Preizkus stropnih elementov in stropnih plošč je pokazal, da so stropne plošče velikopanelnega sistema sposobne prevezati tako vertikalne kot tudi horizontalne (predpisane) obtežive zaradi potresa oziroma vetra, ter zagotavljajo dobro povezavo z ostalimi elementi zgradbe.

Pri simulirani vertikalni stalni in občasni obteživi se stropna plošča obnaša kot monolitna plošča. To omogočajo stiki med posameznimi stropnimi elementi.

Stropne vodle plošče se izdelujejo po fazah na tekočem traku proizvodne krožne linije v ležečem položaju.

Obodni fasadni zidovi so nosilni betonski »srednivič« elementi iz notranjega nosilnega dela 15 cm, smesne termooizolacije (styropora) 6 do 10 cm in zunanje betonske zaščitne obloge na fasadi 6 cm. Na notranji strani toplotne izolacije je predvidena še PVC folija. Maksimalna dolžina elementa je 660 cm.

Zunanjo plast je možno obdelati z različnimi postopki z uporabo različnih materialov in barv. V fasadne elemente so tovarniško vgrajene cevi za razvod instalacij.

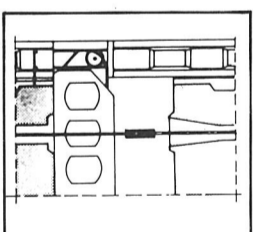
Proizvodnja fasadnih elementov poteka na tehnološki liniji, ki je namščena na tirnicah.

Notranji nosilni zidovi so polni armiranobetonski zidovi debeline 15 cm. Maksimalna dolžina elementa je 7,20 m. V zidove so vgrajeni podboji, plastične cevi za razvod instalacij in vsi deli, ki so potrebni za transport in montažo na objektu.

Notranje nosilne zidove proizvajamo v vertikalnih baterijah.

Robovi fasadnih in notranjih nosilnih zidov so profilirani in so oblikovani tako, da z vezavo dveh zidnih elementov nastane spoj, ki lahko prevzame stržne napetosti.

Zidne elemente povezuje po vertikalni z armaturo. Pri izdelavi zidnega elementa se vstavlja cevi iz jeklene pločevine. Vanje pri montaži vsajamo armaturo za vezanje zidnih elementov po vertikalni. Armaturo spodnjega zidnega elementa se spaja z armaturo zgornjega elementa s hidravlično stisnjeno spojnikami iz domačega jekla (sl. 3).

Sl. 3 spajanje armature

Preiskava vzorcev je pokazala, da spoj zadovoljuje zahteve tako statične kot dinamične trdnosti.

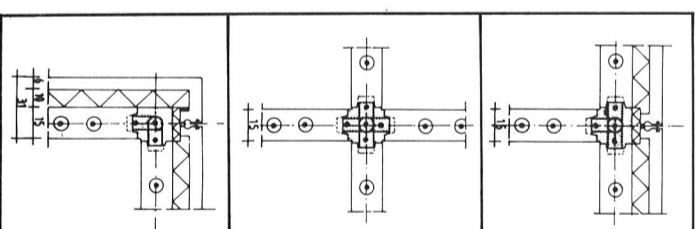
Lučnje z armaturo se zalijejo z ekspaniranim betonom. Sekundarne elemente – stopnice, sanitarne kabine, armiranobetonske predelne stene, strešne vence, vogalne elemente, balkonske elemente, loggie itd. proizvajamo v tovarnah in jih na gradbišču je montiramo. Površine fasade se lahko kombinira z raznimi balkoni, loggijami, konzolnimi elementi itd.

Za notranje obdelave se lahko uporabijo vse tehnologije, od tradicionalnih do industrializiranih. Predelne stene je možno izvajati v številnih variantah.

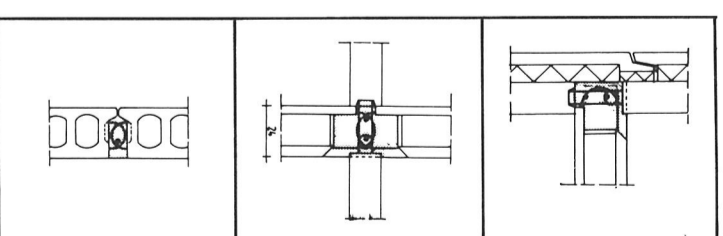
Vez med prefabriciranimi konstrukcijskimi elementi mora biti takšna, da se sklop elementov obnaša kot monolitna konstrukcija, glede na vrste obremenitve, ki v zgradbi nastopajo. Razen funkcije v statičnem smislu mora vez zadositi tudi pogojem prilagajanja pri montaži in omogočiti nemoteno betoniranje vezi.

Da bi s preiskavo dobili realne podatke o obnašanju stikov stenskih elementov pri pogojih potresne obtežive, so preizkave izvršene na preiskavih, izdelanih iz prototipnih materialov v prototipni velikosti, predstavljali pa so tipičen izrez dveh stikovnih elementov. Preiskave so pokazale, da bo nosilnost stikov zagotovila monolitno obnašanje, če višina ne bo preseгла 10 do 12 etaž, tudi med najmočnejšimi potresi.

Dva vertikalna elementa ali več v isti etaži vežemo med seboj z vertikalnimi vezmi. V prerezu so vertikalne vezi različnih oblik, kar je odvisno od položaja vertikalnih zidov (sl. 4). Karakteristični sta dve obliki: prevezov vertikalnih vezi, med vertikalnimi notranjimi zidovi in med fasadnimi zidovi.

Sl. 4 vertikalne vezi

Sl. 5 horizontalne vezi

Vodoravni in vertikalni stiki so praktično armirani na enak način. V stikih se elementi povezujejo z zankami iz jekla, skozi zanke stikajočih se elementov pa se vstavi dodatna armatura.

Tehnološki proces montaže obsega dela od priprave ležišča in elementov do dokončne izvedbe stikov.

Montaža elementov se vsi po tehnološkem planu montaže, ki je določen s projektom oziroma spiskom elementov po vrstnem redu montaže.

Klasični del kleti (prilijče) je treba končati tako, da imajo zidovi sidra postavljena točno po projektu za potrebo montažnega dela konstrukcije.

Tehnološka montaža konstrukcije zajema montažerska, tesarska, železokrvna in instalaterska dela. Tehnološki vrstni red del je enak tehnološkemu ciklu montaže konstrukcije tipске etaže.

Tipška etaža je sestavljena iz vertikalnih fasadnih nosilnih elementov, vertikalnih nosilnih predelnih sten, horizontalnih stropnih plošč in medsebojnih stikov, s katerimi dosežemo monolitizacijo montažnih elementov v konstrukcijo. Sistem »VPMS-SCT« je prvi v celoti razviti velikopanelni sistem v stanovanjski gradnji v SR Sloveniji.

Ne glede na vse do sedaj razvite velikopanelne sisteme, ki se pojavljajo pri nas, ima sistem VPMS-SCT določene specifičnosti, po katerih se razlikuje od ostalih velikopanelnih sistemov v stanovanjski gradnji:

- veliko fleksibilnost (razpon do 7,20 m),
- spajanje armature v nosilnih zidnih elementih s pomočjo CCL Barrip mehanizirane sistema,
- potrebna je minimalna obdelava vertikalnih stikov,
- v medetažni konstrukciji se pojavljajo horizontalni stiki, ki ga je potrebno naknadno obdelati,
- fasadni elementi predstavljajo tudi kvaliteto toplotno zaščito objekta.

Vsi danes uporabljeni tehnološki sistemi, kot tudi VPMS-SCT, imajo še dokajšnjo rezervno, možno in tudi najne so nadaljnje razvoje dopolniti. Velika večina strokovnih rešitev je posvečena konstrukciji in deloma še fasadi, le malo sistemov pa rešuje zgradbo kot celoto.

mag. Slobodan Bošnjak

Delovna oznaka 002

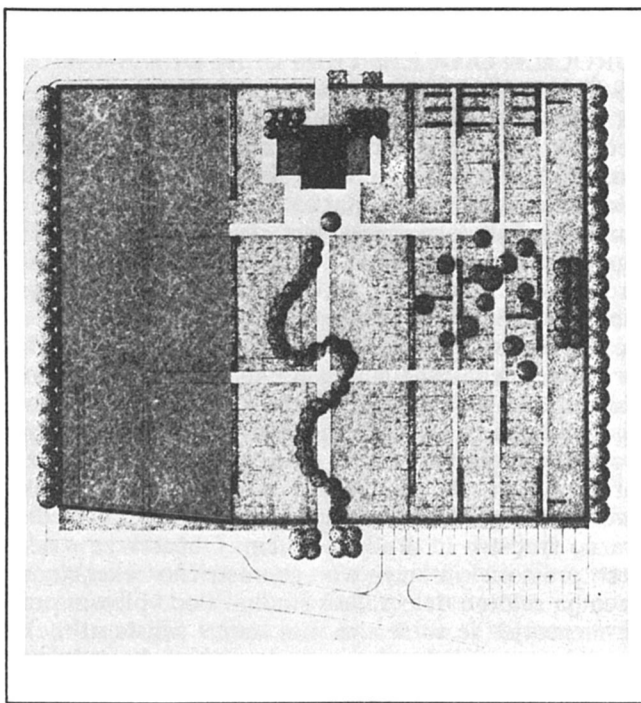
**AVTOR ZAŠNOVE
POKOPALIŠČA:
PROF. DUŠAN OGRIN,
SODELAVEC:
DAVOR GAZVODA,
AVTOR ARHITEKTURE:
ALEŠ VODOPIVEC,
SODELAVKA:
LIDIJA FRANKOVIČ**

Na podlagi tehničnih analiz ambianta projekt občuteno obravnava celovit areal pokopališča kot prostor, ki ga je nujno prostorsko definirati z vložkom vegetacije ob severni in južni fasadi.

Moteče poglede s severne dostopne ceste proti masi osnovne šole korigira z zaslonom visokih dreves. Vedute s pokopališča v smeri sever in jug zapira z zeleno bariero in opozori na prostorsko perspektivo pogledov v smeri vzhoda in zahoda. Pokopališče deli v tri zaključene prostorske enote, pri tem je srednja vmesni prostor, ki ga projekt osamosvoji kot komunikacijski vozil; poslovilni objekt postavi v globino pokopališča ob vzhodno mejo. Zanimiva je meandrirana zasaditev vrste dreves, ki ublažijo ortogonalno shemo celote in oplemenitijo vijugasto dostopno pot. V osrednji prostor umesti, sicer manj aktualno, žarne načine pokopavanja.

Zasnova objekta v podaljšku vijuge drevesne vegetacije je sestavljena iz zastekljenega osrednjega prostora, ki odpira poglede v zelenje in obojestranske zasnove prostorov. Prečni pritlični trakt je vzdolžno nadgrajen z visoko, na stebrih postavljen streho.

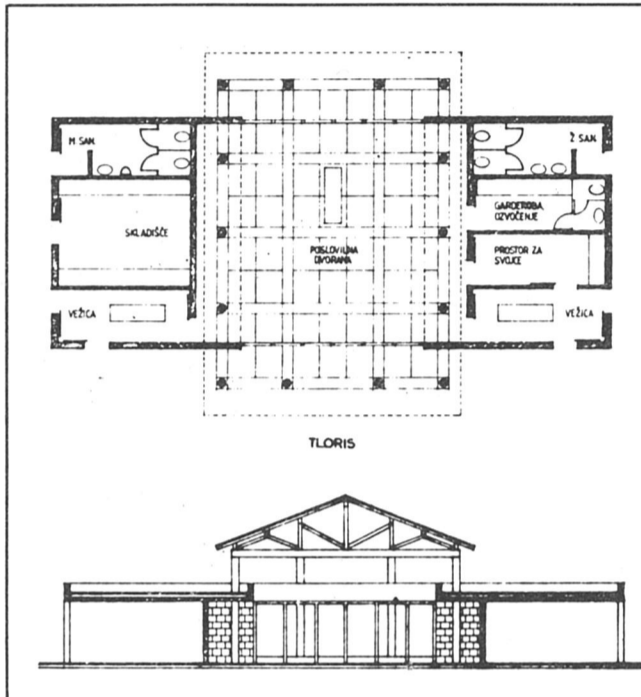
Arhitektura nameni neenakomerno pozornost mrliškim vežicam. Izjemno zahtevna obdelava objekta, ki je grajen v osnovni zamisli iz masivnih kamnitih blokov, zaključen pa z betonskim vencem, tudi v varianti s kamnitimi oblogami na stenah iz betonskih zidakov ne omogoča ekonomične realizacije. Izvedba visokih stebrov, ki nosijo manj domišljeno strešno konstrukcijo, v betonu v temeljnem izrazu ne zagotavlja prepričljivega doživetja. Postavljanje dodatnih parkirišč ob severno dostopno pot prekine subtilen stik zelene narave s kvaliteto tipične dolenske pokopališke strukture, zato tudi zasloni, ki pokopališče skrivajo, niso umestni.

situacija pokopališča

perspektiva exteriera

tloris fasada, perspektiva interiera poslovilnega objekta

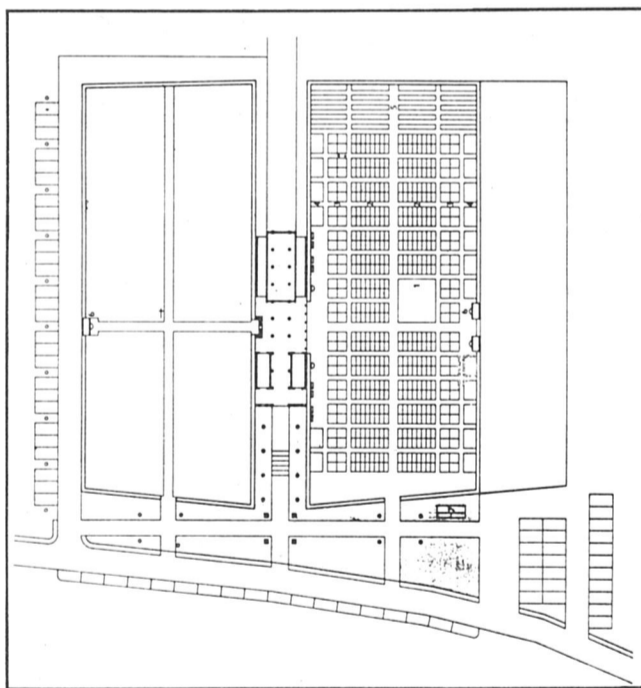
Delovna oznaka 019

**AVTORJA: MARUŠA ZOREC,
MIRA STANTIČ,**

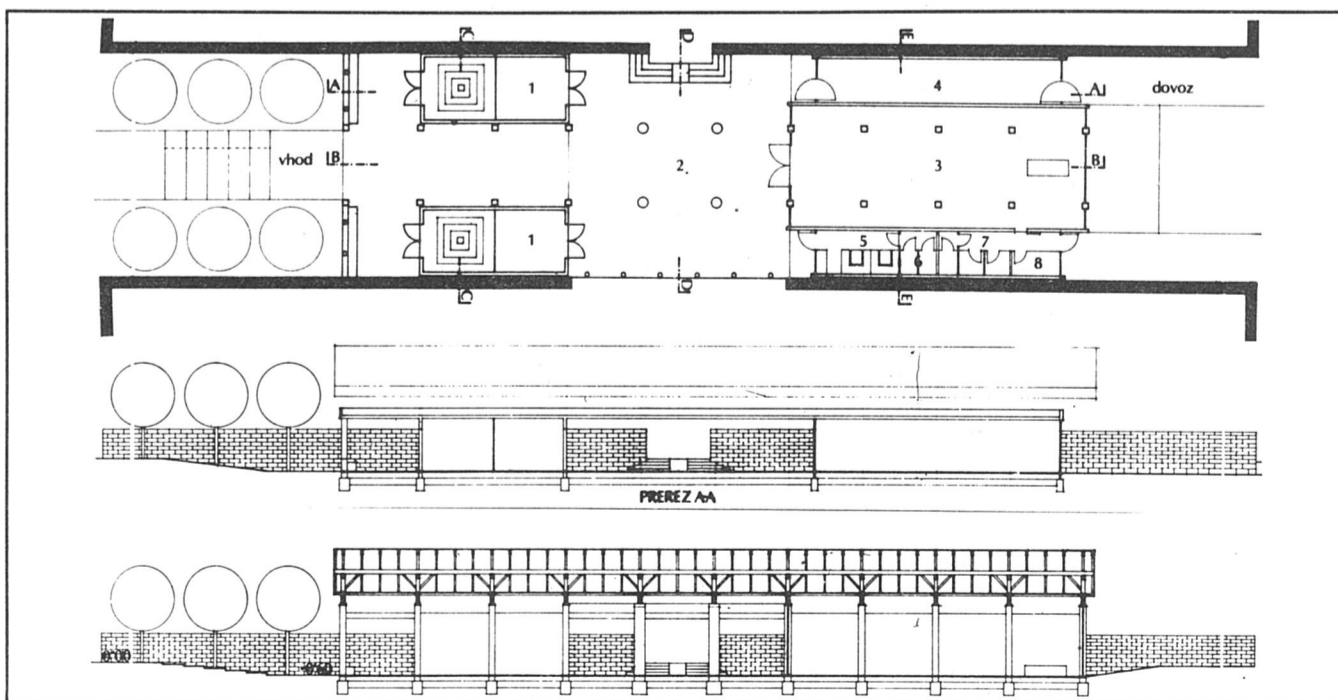
Izvirna je osnovna ideja, ki opredeljuje novo poslovilno stavbo s pripadajočimi zunanji prostori kot vmesni člen med obstoječim pokopališčem na severni in enako oblikovanim novim delom pokopališča na južni strani. Nizanje arhitekturnih motivov v izrazito vzdolžnem prostoru je bogato in doživeto. Tudi arhitektura poslovilne stavbe z lepo, iz tradicionalnih elementov sestavljeno leseno strešino, ki lebdi na duhovito razpostavljenih betonskih stebrih, z osrednjim poudarkom lesenih soh, je ena redkih domišljenih, v zamislih bogatih in v izpeljavi doslednih rešitev.

Ob vzorni in privlačni čistosti osnovne zamisli ureditve prostora in visokem nivoju arhitekturnega oblikovanja in obdelave pa so se izrazili tudi nekateri pomisleki, med katerimi izstopa bojazen pred obema novima, relativno visokima in v vidni opeki (ki je v tem okolju tuja) izvedenima zidoma, ki potekata vzdolž cele južne stranice obstoječega pokopališča in še posebej velike strehe. Ta bi s svojo dolžino bistveno posegla v vizualni prostor vpadnice in se po svoje navezala na industrijske objekte ob njej. Nadalje vzbuja vmesni, izrazito vzdolžno oblikovani člen občutek zgoščenosti utilitarne inserta, ki se odraža tudi v oblikovanju tlorisa (utesnjenost dvorane, intimnost vežic itd.). Projektirani vmesni člen zabiše vzorec starega pokopališča, s tem pa so neustrezno razrešene tudi fizične povezave (razlika v nivoletih, klančine itd.). Ne glede na to, da je objekt navezan na prečno os starega pokopališča (kar ni izvedljivo) in bi ga bilo ob eventualni realizaciji potrebno premakniti proti vzhodu, zasnova poslovilne stavbe zahteva celovito izvedbo vmesnega člena po vsej dolžini, to pa je za obseg prve faze realizacije neugodno (obsežnost ureditve in investicije).

Legi parkirišča ob severni stranici obstoječega pokopališča razvrednoti staro pokopališče in zanika usmerjenost osrednje ideje vzdolžnega člena s poslovilnim objektom.

situacija pokopališča

tloris in prerez poslovilnega objekta

HACINOVA ŠTIPENDIJA

POROČILO O OCENI PRISPelih DEL NA RAZPIS ŠTIPENDIJE

Na razpis za pridobitev štipendije v spomin na Jožeta Plečnika, ki jo podeljuje Biro za arhitekturo Janeza Hacina v Ženevi, je predložil zbirko svojih študijskih nalog en sam kandidat: Marko Lavrenčič.

Komisiji je bilo tako prihranjeno delo pri izbiri najboljšega. Ne da bi se spuščala v raziskavo vzrokov za tako skromen odziv (to naj bo skrb predstojnika, študijskega odbora in mentorjev), je predloženi opus pregledala in ocenila ter prišla do zaključka, da dosega raven, ki opravičuje njegovo nadaljnjo konkurenco za štipendijo. Marko Lavrenčič je bil deležen intenzivne likovne vzgoje od mladih nog. Tudi usmeritev v srednjo šolo ga je oblikovala do take mere, da je na univerzo prišel že kot profiliran, da ne rečemo rutiniran mladenič, ki suvereno obvlada risbo kot komunikacijski medij, izrazno sredstvo in orodje obenem. Občutek za strukturo prostora in njegovo geometrično eksaktnost spremlja celotno delo v času študija. Pod vplivom pravih mentorjev je to še razvil in tudi v smislu arhitekturne kompozicije ohranil enak odnos do métierja. Čisti, skoraj stilizirani princip ga vodi v metodo, po kateri obvlada celoto od urbanizma do detajla z enako intenzivnostjo, ter obenem distanco, ki ne zapade v vulgarno vsakdanost stroke, ampak ostaja na neki idealni platformi; arhitektura je tako še vedno samo arhitektura kot njegov pogled na svet in način bivanja. To pomeni, da tudi pri nalogah, ki so izvedbenega značaja, ohranja pregled nad celoto; posameznostim posveča ravno toliko pozornosti, da še vedno ostanejo podrejene osnovni misli. Če pa se že ukvarja z detajlom ali z malo nalogo, išče v utilitarnosti in banalnosti lepoto in izvirnost, kot se za arhitekta spodobi: tudi odtočni žleb je zanj izrazno sredstvo, kjer s pomočjo dotika oblikovalske roke vsakdanji element dobi še skrit semantični pomen.

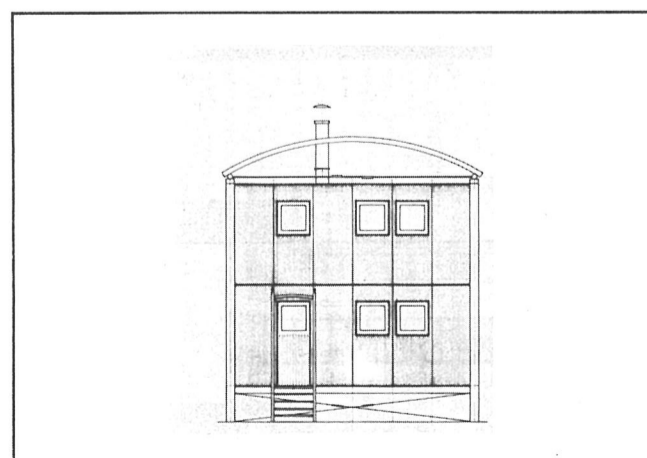
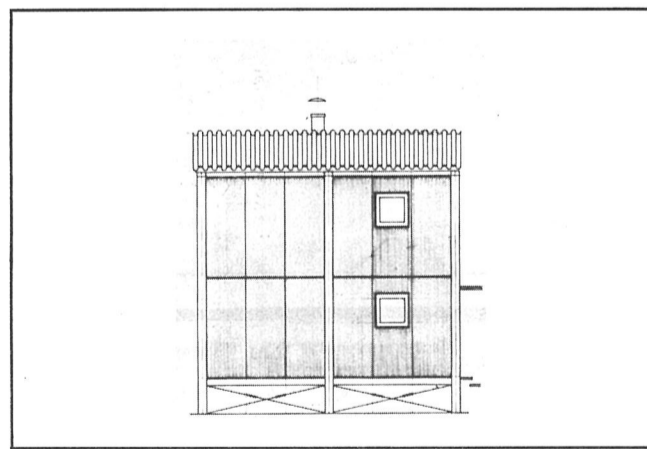
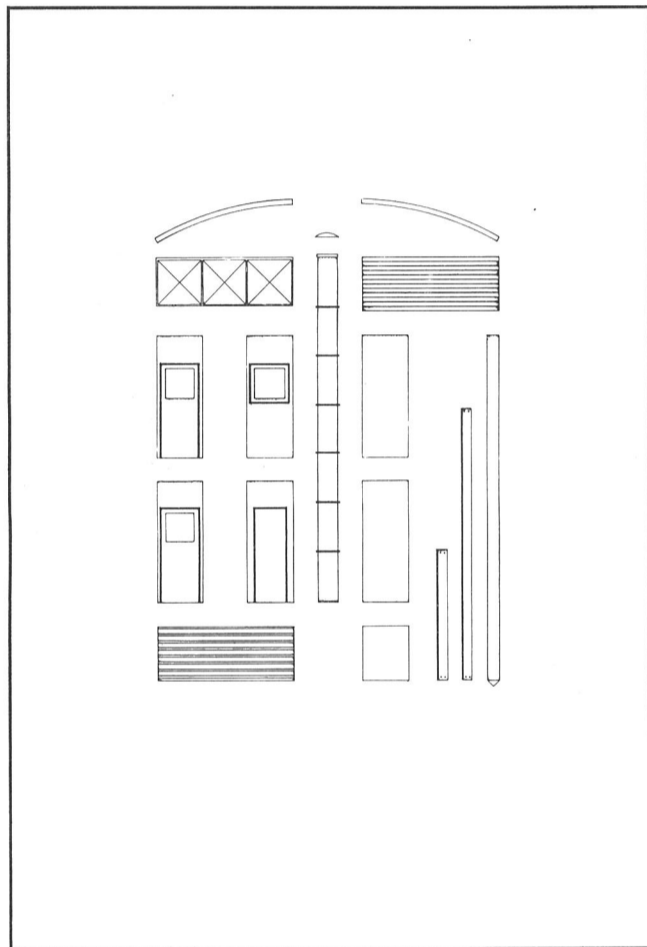
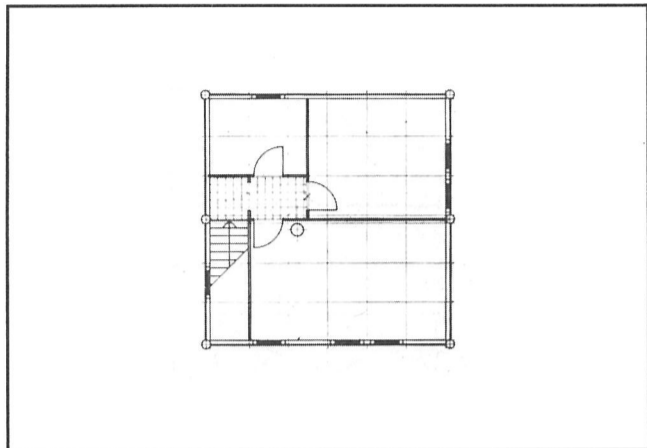
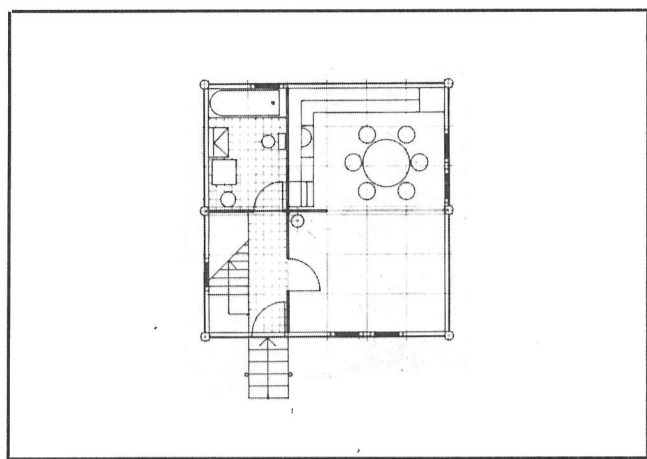
Komisija z zadovoljstvom priporoča kandidata Marka Lavrenčiča in predlaga, da se njegovo delo pošlje v nadaljnjo obravnavo dajalcu štipendije.

Ljubljana, 10. maja 1989

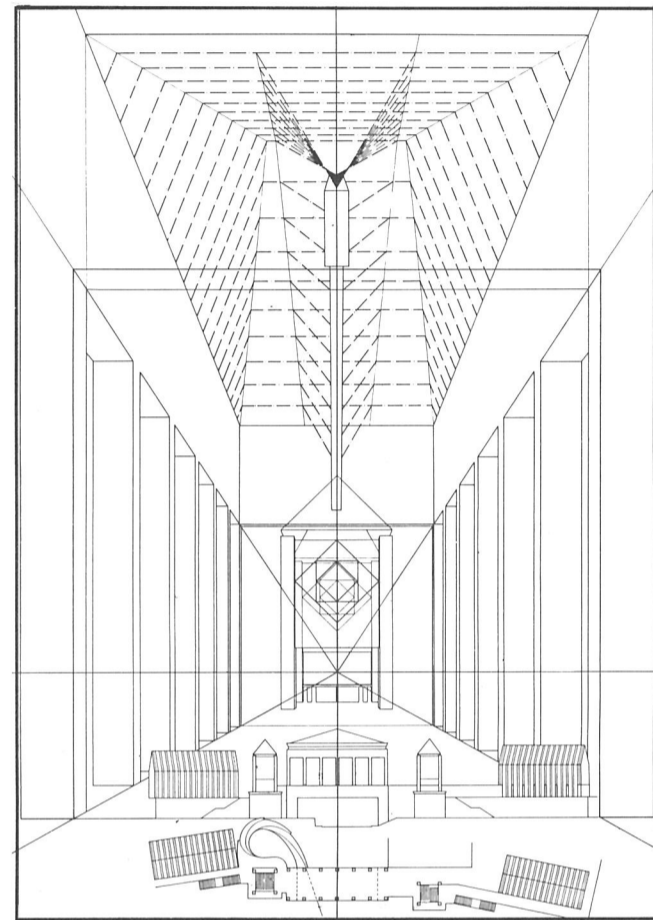
Člani komisije:
prof. Vladimir Brezar
prof. Dušan Moškon
prof. Peter Gabrijelčič

VSAKOLETNA ŠTUDENTSKA POTOVALNA ŠTIPENDIJA

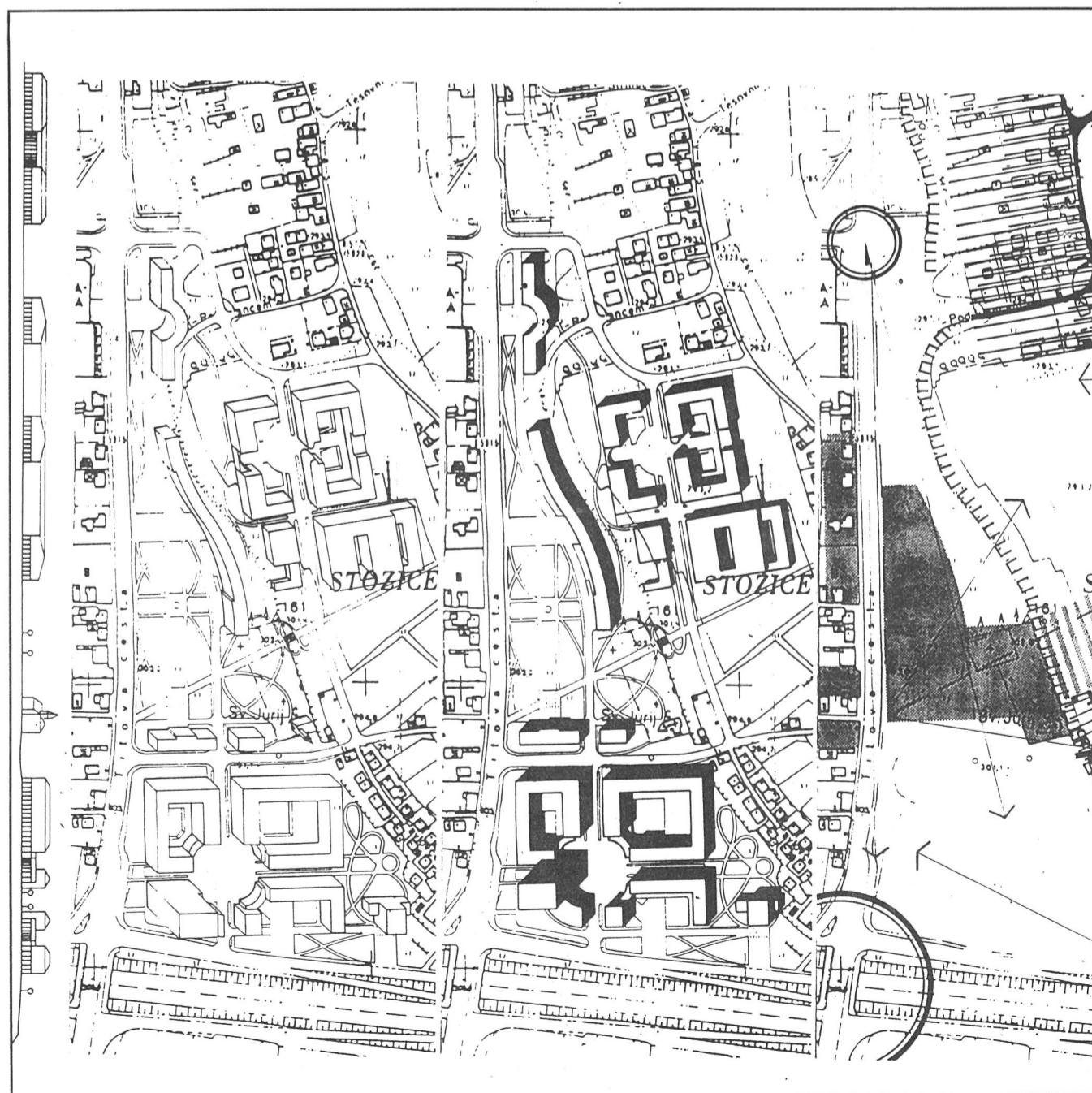
Letošnja Hacinova štipendija kandidatu Marku Lavrenčiču ni bila podeljena. Komisija pri Društvu arhitektov v Ženevi je predlog naše Fakultete za arhitekturo zavrnila z obrazložitvijo, da izbira kandidata brez konkurence ni mogoča.

načrt stanovanjskega paviljona na barju, 1988

seminarska naloga most pred tunelom, II. letnik

študijski program pri predmetu arhitektura mesta, III. letnik

PROBLEMI NAČRTOVANJA STANOVANJSKE GRADNJE in vloga Društva arhitektov pri razreševanju

V okviru IO DAL-a že dalj časa ugotavljamo, da je delo arhitektov na mnogih področjih neustrezno obravnavano, da je stroka često degradirana in da je potrebno izboljšati status arhitekta.

Uveljavljanje stroke je sicer kontinuirani proces in trajna naloga tako Društva arhitektov Ljubljane kakor Zveze društev arhitektov Slovenije. V tem smislu sta društvo in zveza arhitektov pred leti bistveno prispevala k spremembi v zakonodaji, kar je omogočilo delovanje samostojnih arhitektov – čeprav z zelo omejenimi možnostmi (podpisovanja načrtov). Vendar današnji razvoj, ko se skušamo približati pogojem razvitega sveta, narekuje znatno večje spremembe v zakonodaji in v praksi.

Pogoji za delovanje arhitektov so na različnih področjih načrtovanja zelo različni, kar zavisi od značaja investicij. Gotovo pa ima stanovanjska gradnja najneugodnejše pogoje, hkrati pa predstavlja veliko večino graje-nega okolja.

Načrtovanje stanovanjske gradnje (naselij), ki zajema kompleksno problematiko ožjega in širšega bivalnega okolja oziroma stično področje arhitekture in urbanizma, predstavlja najdaljši proces načrtovanja (približno 5 do 7 let od zazidave do začetne realizacije), obenem pa je najbolj izpostavljen različnim enostranskim interesom v času načrtovanja, pa tudi naknadnim spremembam objektov, ki so že zgrajeni.

Glavni problemi na tem področju so naslednji:

1. Problem podrejenosti stroke gradbeništvu, kar je posledica zakonodaje in neustrezne politike cen za projektiranje, ki ne omogočajo normalnega kvalitetnega dela. Razmere, ki vladajo pri nas, so take, da še posebno v zadnjih 10 do 15 letih stanovanjske gradnje praktično ni možno projektirati izven okvira gradbenih organizacij. Vzrok za to je zlasti nizka družbeno priznana cena projektiranja, ki ne pokriva stroškov za normalno študijsko delo niti objektov, kaj šele potrebnih predhodnih idejnih-zazidalnih študij. To je možno le s financiranjem iz skupnih komercialnih ali razvojnih sredstev gradbenih podjetij, ki imajo interes za izvajanje in lahko del teh stroškov tudi prenesejo v ceno objekta (kar pa seveda zavisi od pripravljenosti posamezne organizacije).

Poseben problem je neurejeno financiranje projektantskega nadzora, ki nikakor ne pokriva dejanskih stroškov in zavisi le od dobre volje investitorja oziroma gradbenih podjetij.

2. Problem nezaščitenosti avtorskega dela idejnih rešitev in zazidave v fazi nadaljnje izdelave dokumentacije. Idejna rešitev objektov in zazidave, ki jo arhitekt ali nosilec zazidave vnese v zazidalni načrt, je zaradi javnega značaja zazidalnega načrta avtorsko docela nezaščiten in zavisi bolj ali manj od razmer v posameznih občinah, itd.

Dogaja se, da Stanovanjska skupnost ali investitor, npr. zadruga razpiše na osnovi zazidalnega načrta licitacijo med različnimi projektanti in podjetji za čim cenejše projektiranje, čim krajše roke itd. – pri čemer ima avtor vse možnosti, da izpade iz nadaljnje obdelave. Razumljivo je, da tak način licitiranja, ki ne temelji na nadaljnji obdelavi avtorja, negativno vpliva na kvaliteto samega projekta in realizacije.

3. Problem razdvojenosti stroke na urbanistično-zazidalni in arhitektonski del projektive, kar često omejuje kvalitetnejši razvoj stanovanjske gradnje – saj le ta predstavlja konceptualno nedeljivo oblikovanje ožjega in širšega bivalnega okolja.

Vzrok za navedene probleme arhitektov je torej v avtonomnosti stroke, ki je glede na obstoječo zakonodajo razdeljena na različne interesne sfere (gradbeniške, urbanistične, itd.). V sedanji zakonodaji spada arhitektura v okvir gradbeništvu, čeprav je očitno, da je oblikovanje okolja ne samo problematika gradbeništvu, temveč prvenstveno problematika kulture. Problem je v tem, da zakonodaja temelji predvsem na materialni odgovornosti projektantskih organizacij, premalo pa na odgovornosti samih arhitektov oziroma strokovnega združenja (ter na ustreznih zavarovanjih, ki jih poznajo v razvitem svetu). Posledica sedanjih razmer je, da se pogoji projektiranja določajo v okviru gradbeniških združenj oziroma Biroja gradbeništvu, kar predstavlja enostransko obravnavo stroke. To je vzrok za podrejenost stroke gradbeništvu ter posredno za situacijo, kjer se tisto delo arhitektov licitira glede na najcenejšega ponudnika.

Zavedati se moramo, da je taka praksa v popolnem nasprotju z razmerami v razvitem svetu, kjer je stroka dosledno avtonomna (v okviru gradbeništvu so le tehnični biroji), ter da so enotne cene projektiranja in spoštovanje avtorstva bistvena pravila poslovanja, ki zagotavljajo arhitekturi ustrezen status. Izkušnje tam pa kažejo, da je samostojnejša vloga arhitekta – kot najodgovornejšega dejavnika – bistvenega pomena za kvaliteto stanovanjske gradnje (in tudi za smotrno racionalizacijo) in da je potrebno njegovo vlogo še okrepiti. Če torej naša družba želi slediti tokovom razvite Evrope, mora zagotoviti ustrežnejše pogoje za ustvarjalno delo arhitektov in doseči spreminjanje zakonodaje v smeri avtonomnosti arhitekturne stroke.

Vsekakor pa ostaja naloga predvsem arhitektom samim oziroma društvom, da prevzamejo vodilno vlogo pri spreminjanju razmer na ustreznih Komitejih, itd. V ta namen je IO DAL-a pred časom ustanovil delovno skupino za pripravo tez o družbenem statusu arhitektov.

Na tej osnovi (širše obravnave) bi stroka morala poenotiti profesionalna izhodišča in analizirati realne možnosti za ustrežno akcijo na republiških organih – seveda v sodelovanju z ZDAS-om ter ob upoštevanju podobnih gibanj v okviru SAJ-a.

DAL in ZDAS bi morala tudi dopolniti moralni kodeks arhitektov tako, da prepoveduje sedanjo prakso sodelovanja članov društva v tistih komisijah natečajev ali razpisov, katerih pravila so v nasprotju z osnovnimi interesi stroke; tako npr., če je kriterij za izbor projektantov cena projektiranja, če ni ustreznih zagotovil avtorstva, itd.

Reševanje navedenih problemov stroke pa ni možno v okviru sedanje organizacije DAL-a – to je v okviru tekočega dela Izvršilnega odbora, niti občasnih sestankov širšega kroga članstva. Očitno je potrebno vzpostaviti ustrežnejše organizacijske oblike, z ustanovitvijo strokovnega telesa (sveta) z določenim programom dela in ožjim sestavom, ki po potrebi vključuje širši krog arhitektov s poznavanjem posameznih področij stroke.

Mislím, da je le na tej osnovi delovanja društva možno pričakovati kvalitetnejši premik v izboljšavi položaja stroke – s tem pa tudi širše kvalitete bivalnega okolja.

Viktor Pust

NA SPOLZKIH TLEH SPOLZKE POVRŠINE

(Ob predavanju prof. Janeza Suhadolca: Na spolzki površini funkcionalističnega stila, Zemono, 21. julija 1989)

List je o predavanju arhitekta Janeza Suhadolca že pisal. O njem sicer ni rekel ne črne ne bele, vendar ga je napovedal dovolj dražljivo, da se je julija v Zemonu obetal prvovrsten dogodek. Posebej še potem, ko je prijazna hostesa sicer neštevilnemu slušalstvu povedala, da bo profesor o pravi podobi funkcionalističnega stila spregovoril tokrat v tretje, potem ko je predavanje doživelo velik uspeh v Ljubljani in Zagrebu. Po dveh prestolnicah sedaj vipavski dvorec. Obetavno kot le kaj.

Predstave o pričakovanem so se, kakor se je predavanje odvijalo, trgale in razblinjale, da je na koncu ostalo le grenko razočaranje. Nevera najprej. Je res to tisto, kar je odmevalo po Ljubljani in Zagrebu? Predavanje je v grobni tišini, ki jo je pustilo za sabo, zahtevalo takojšnjo repliko, potrpežljiv in daljši pogovor: od teze do teze, od trditve do trditve, preveč je bilo vsega. A mudilo se je na piknik. Ko sem tam uvidel, kar na pikniku vedno človek uvidi, da je za vse najbolje, če gre beseda o kapljici in vsakdanjiku, sem sklenil vse skupaj zakopati in pač doživeti le še eno šolo več.

Lahkotni čas dopustov je mimo, poletje se je umaknilo, tisti zemski večer pa se vrača in vrača. Na dan vleče usedline starih razočaranj, sili v razmišljanje, v primerjave, v povezave. Zato je treba vsemu navkljub o njem nekaj reči.

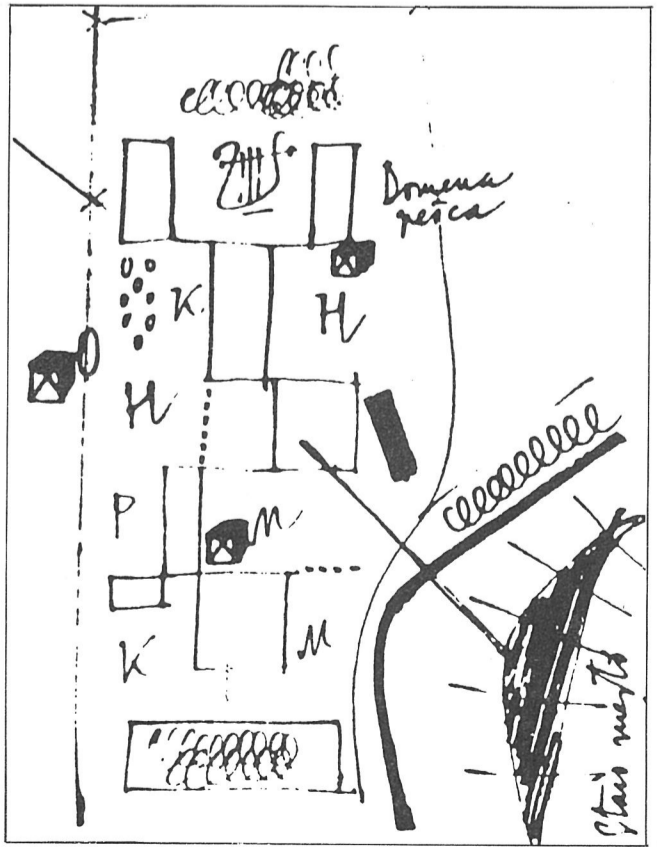
Tisto, kar je presunilo najbolj, je bilo spoznanje, da predavanje predvsem ni to, kar se kaže, da je, temveč v prvi vrsti obračun. Brezkompromisen in temeljit obračun z učiteljem, z velikim žrecom, z Velikim R. In preko njega obračun z njegovim učenjem, s tistim, kar njegov lik predavatelju predstavlja, s funkcionalizmom, z urbanizmom nasploh. To tako tipično slovensko zadržanje, za vsako ceno izvleči sebe, vse svoje jade in težave obesiti na drugega, še najbolje na učitelja, najti krivca za vse lastne zadrege in nemoč... se kot hudobna kača vleče skozi javno delovanje arhitekturne inteligence. Le kaj se z nami dogaja? Ničkoliko je najti primerov, a k dvema se mi misel neprestano vrača. Po značaju in pomenu sta daleč vsaksebi, toda za detekcijo nekaterih potez predavanja zgovorna. Pred trinajstimi leti je Janko Omahen napisal Izpoved. V slovenskem kulturnem prostoru je povzročila pravi mali pretres. Pa ne morebiti zaradi svoje literarne vrednosti ali zaradi redkosti pojava, da zna arhitekt tudi knjigo napisati, temveč predvsem zaradi njene »obrekovalne« uporabnosti. Arhitekt Omahen je v večeru življenja razgrnil spomine na učna leta ter naporov in razočaranj polno delo ob velikem mojstru Plečniku. Pripoved se bere kot dragoceno dokumentarno gradivo o začetkih ljubljanske šole ter razvoju prve generacije domačih arhitektov. Obenem in predvsem pa je tožba nad krivičnostjo usode. Je obup starega moža, ki se zaveda, da mu je bilo dano živeti v bližini genija in je zaman čakal, da bo mojstrovega znanja deležen tudi sam. Za vse izgubljene upe obdolži učitelja, ki mu ni znal ali ni hotel odkriti skrivnosti obvladovanja umetnosti. Kot Salierijeva kletev Boga je pretresljiv njegov »J'accuse«. Počutil se je opeharjenega, celo zatrtega, a do konca ni spoznal, da učitelj ne daje recepta. Učitelj ti lahko le pomaga, poiskati učitelja v sebi. Če ga ne najdeš, če ga niti ne skušaš poiskati, stojiš le sam sebi napoti.

Drug primer je naloga Vinka Torkarja o arhitekturi mesta Nova Gorica, ki jo je predstavil v 98. številki AB-ja. Današnji časi niso več časi mojstrstva in vaještva. Mladi arhitekti se oblikujejo z delom v strokovnih delovnih organizacijah. In Torkar odmeri precej prostora, predvsem pa energije, temeljitemu obračunu s svojo bivšo delodajalsko hišo. Da ta katarzični, samo-očiščevalni obred lahko izpelje, mu ni odveč niti terminološka zmeda, niti izkrivljena slika o vlogah in kompetencah vseh udeležencev v procesu urejanja prostora, ki jo kot realnost današnjega urbanizma prikazuje. Lastni delež krivde pri ustvarjanju žalostne podobe današnje Nove Gorice sicer prizna, vendar krivdo zanj naprti učitelju. Pa ne ker bi bil, kot Omahnov, tiranski, nasprotno, ker mu je pustil svobodo delovanja! Cilj je eden: izvleči se, očistiti se, sebi in drugim prikazati lastne napake kot žrtev. Okriviti najbližjega. Travmatično razsežnost problema kaže po eni strani dejstvo, da tako početje avtor sploh uvršča v raziskovalno nalogo, po drugi strani pa, da nalogo prekine ravno takrat, ko bi moral učitelja imenovati.

Predavanje profesorja Suhadolca karakterizira poleg očiščevalnega kompleksa tudi poenostavljeno in pristansko ocenjevanje vloge urbanista, tistega z izobrazbo arhitekta seveda, v oblikovanju mestnega prostora. Tudi to gledanje, ki urbanistu arhitektu, poleg vseh njegovih, pripíše še rezultate delovanja vseh nosilcev prostorskega razvoja, politike, upravnih organov in organizacij, projektantov vseh drugih profilov in na koncu še vse slabe arhitekture, je v slovenskih arhitekturnih krogih precej razširjeno. Zmotnost takega ocenjevanja urbanističnega projektiranja je odlično pojasnil Andrej Černigoj v odgovoru Alešu Vodopivcu na straneh AB-ja.

Suhadolc nas v predavanju uvede skozi napol mistično vzdušje, ki med študenti njegove generacije vlada ob prvem stiku s predmetom urbanizma. Približevanje spoznanju vrhovne nove modrosti se odvija v ozračju nestrpne vznemirjenosti mladih svečnikov, ki jo sproža karizmatična figura mojstra igre steklenih biserov, velikega R. Ko pa na koncu zanje modri papirčki ostanejo le modri papirčki, razočarani aspiranti reagirajo, kot da so prepoznali cesarjevo oblačila. Nespoznana resnica je lažna, učenje je prazno, mit je razbit. Ko tako poda osnovno vrednotno sodbo o urbanizmu, ki se ga je na ljubljanski šoli učil, o urbanizmu moderne, urbanizmu funkcionalističnega stila, jo z vrednotenjem posameznih njegovih potez z ilustrativnimi prikazi še dramatično zaostruje. Urbanizem je kot znanstveno disciplino utemeljil Ildefonso Cerda in tako ga je tretiral tudi utemeljitelj funkcionalističnega urbanizma, Le Corbusier. V čem je zoper principe znanstvenosti discipline funkcionalistični urbanizem grešil, je najbolj plastično povedala Jane Jacobs. Med obema sodbama je fenomen funkcionalističnega urbanizma obdelala vrsta avtorjev. Z analizami in utemeljitvami tako njegovega izjemnega prodora in vpliva, kot njegovega nespornega neuspeha in zatona. Zdi se, da je profesor Suhadolc površno potegnil čez nekatera teh del in na nahranen zgradil predavanje. Zato je njegova argumentacija zelo lahko zgrajena, čeprav na prvi pogled ali pa prav zato, prepričljiva in zato takoj sprejemljiva. Žal preveč spominja na šolski primer dokazovanja ničvrednosti abstraktnega slikarstva s pomočjo stvaritev kravjih repov. Njegove teze in dokazi zanje so take vrste, da bi lahko drug predavatelj z uporabo enake metode in s prikazom drugega lica istih tez funkcionalistični urbanizem z lahkoto predstavil v nasprotni luči.

Predavanje dolguje svoj uspeh, ali mogoče tudi svoj nastanek, v veliki meri tudi današnjemu političnemu razpoloženju. V času, ko je diskreditiranje vsega, kar je močno vezano na politiko povojnih štirideset let, oberoč sprejemljivo, je pravo veselje poslušati kritiko urbanizma, ki je že sam po sebi tudi politično delovanje,

E. Ravnikar - Ljubljana

posebej pa še tistega, ki je povojno urejanje prostora odločilno označil – funkcionalističnega ali modernega. V takem ozračju postaviti tezo, da je funkcionalistični stil v oblikovanju grajenega prostora tisto, kar je Partija v oblikovanju političnega življenja, pomeni v hipu osvoboditi poslušalstvo. Teza je zares zvoneča in dopadljiva, je pa v resnici le poceni modna domislica. Primerjava ne vzdrži premisleka. Če že ne zaradi drugega zato, ker gre v enem primeru za prisilno omejitve, v drugem pa kvečjemu za samoomejevanje. Tezo predavatelj razvije še naprej, in da bi pojasnil in utemeljil razdejanje, ki ga je funkcionalistični, bolj internacionalni stil zares povzročil v socialnem in kulturnem prostoru človeške družbe ter v fizični zgradbi urbanega in ruralnega prostora, ga predstavi kot prepoznavni stil totalitarnih režimov. V času, ko se rušijo še zadnji potomci najbolj zadržanih totalitarnih režimov in škripljejo tisti, ki se za totalitarne ne priznavajo prav na glas, je povezava z rušenjem še nedolgo tega tako mogočnega arhitekturnega stila zopet navidez pravilna in prepričljiva. Vendar je še bolj res tudi to, da so bile moderne smeri v urbanizmu in arhitekturi zadnje, kar so totalitarni režimi potrebovali. Vse moderne smeri so bile, tako v južni in severni Evropi kot v Sovjetski zvezi, znanilke in nosilke dinamizma in sprememb, novih idej in novih pogledov. Velike politične sile, tako leve kot desne, so jih jemale za ščit, dokler so bile revolucionarne in so osvajale oblast. V trenutku, ko so vzpostavile totalitarne režime, so jih zavrgle. Totalitarni režimi so za reprezentativno arhitekturo potrebovali stil, ki odraža večnost, trdnost in nesmrtnost imperija in vsi po vrsti so se zakrili s klasicizmi. Hitlerjev dvorni arhitekt je bil Speer, njegov vzor Atene, ne morda Bauhaus. Mussolini je izbral Piacentinija in večni Rim, ne Teragnija. Racionalisti v Italiji so doživeli tragično kolektivno politično razočaranje, ki je nekaj imen prignalo do moralnega zloma in samomora, druge v smrt na frontah. Odsevi arhitekture racionalizma pa so na naših tleh še dandanes po krivici zamolčani in prezrti kot fašistična arhitektura. Stalin je s konstruktivisti in dezurbanisti na boljševiškem partijskem kongresu leta 1931 obračunal z njemu lastno krutošjo in silovitostjo. Arhitekti uradnega stila so postali Šoltovski, Iofan...

Če bi že hoteli postaviti splošno veljavno karakteristiko, bi bolj zdržala teza, da je bil tisto, na čemer je moderni urbanizem gradil in padel – kolektivizem. Vzpostavitev kolektivistične družbe, ki naj bi jo omogočili in pogojevali revolucionarno novi proizvodni in družbeno ekonomski odnosi, je utemeljevala in osmišljala popolnoma nove vzorce socialnega življenja, novo percepcijo in organizacijo fizičnega prostora. In to je bil svetovni proces, ne glede na totalitarnost politične ureditve, odtod tudi uniformnost rešitev in internacionalizacija stila. Res je le, da je kolektivizacija življenja v totalitarnih režimih storila najdaljše korake in je zato uporaba funkcionalističnih principov urejanja prostora za nekatere potrebe tod doživela največji razmah. Kolaps ideje o novi družbi kolektivizma je odvzel funkcionalističnemu stilu racionalno jedro, ne počasen razpad totalitarnih režimov. Kljub reduciranju je družina ostala osnovni element družbene zgradbe in individualni kreativni potencial gibalo njenega razvoja.

Priljubljena teza poljudnih kritikov arhitekturne in urbanistične stvarnosti, ki nas obdaja, in jo je tudi Suhadolc uspešno uporabil, je tudi tista, da je grajena fizična realnost, grda kot je, kriva za revnost našega življenja v vseh njegovih odraznih oblikah. Tudi tu bo prej držalo nasprotno. Grajeno okolje, arhitektura mesta, vedno materializira in pokaže realiteto družbenopolitičnih odnosov. Odraža stopnjo demokratičnosti, humanosti odnosov, stopnjo politične zrelosti, kultiviranosti, znanja, blaginje, karakter družbene skupnosti. Ko gledamo tisto, kar nas obdaja, gledamo tisto, kar v resnici smo.

Tezo o destruktivnosti funkcionalističnega urbanizma in njegovi nasilnosti do prostora, o neprilagodljivosti in praznosti arhitekture predavatelj izdatno pospremi s prikazom primerov iz povečini ljubljanskega prostora. V argumentaciji pa se ujame v zanko, ko uporabi sicer učinkovito, vendar nepravilno in dvorezno metodo dokazovanja po induktivni poti. Z nizanjem posameznih negativno označenih primerov navaja k sodbi o zgrešenosti modernega urbanizma v celoti in o mizernosti prav vseh arhitektur funkcionalističnega stila. Če bi se predavatelj za primeri ozrl kar po primorskem prostoru, kjer je gostoval, bi kaj lahko našel za svoje teze nasprotno argumente. Posebej še, če bi prikazal in analiziral projekt Nove Gorice svojega učitelja, ki ga je postavil za iztočnico predavanja in emblem stila. Ravnikarjeva osnovna urbanistična poteza je, ne glede na fragmentarno izvedbo in vsa kasnejša nasilja, še vedno najmočnejši in edini pravi organizacijski in identifikacijski element Nove Gorice. Njegove arhitekture iz pionirske dobe so še danes daleč najboljše arhitekture v mestu. No, Nova Gorica bi najbrž tudi drugače zamešala predavanju štrene. Velja sicer za primerek mesta modernega, funkcionalističnega urbanizma, vendar bi resna analiza hitro pokazala, da je precej več kot to. Elegantna in stroga zasnova mestne osi, uravnotežena prostorska razmerja, večplasten in prefinjen odnos do osnovnih elementov odprtega mestnega prostora, skrb za udobno javno življenje meščanov, hierarhija simbolnih elementov, vse to kaže na odlično poznavanje in spoštovanje klasičnih prvin oblikovanja prostora, ki jih

doktrina CIAM-a ne pozna več. Nova Gorica je bila zasnovana kot moderno mesto klasične lepote. Učenja Le Corbusierja so interpretirana skozi ohranjanje kulture Plečnika in Fabianija.

Poseben dokaz slabosti modernega urbanizma vidi predavatelj tudi v njegovi risbi. Na poljubno izbrani shemi ureditvene zasnove naselja razlaga skozi njeno domnevno nejasnost in neživljenjskost tudi nejasnost in neživljenjskost urbanizma samega. Na tem mestu so argumenti najbolj majavi. Očitki, češ da je risba nerazumljiva, da se ne da razbrati, kaj sploh predstavlja, da črt z risbe na terenu v resnici ni... kažejo na nepoznavanje vloge risbe v urbanizmu. Urbanistična skica vendar ni družinski portret. Risba v urbanizmu je vedno shematska, operira s simboli, še posebej v planiranju. Njena naloga je, da čitljivo prikaže prostorske odnose, dispozicije vsebin, funkcionalne povezave, organizacijo in koordinacijo posegov v prostoru. In ta, ki jo je predavatelj uporabil, je bila tudi za laika v vseh elementih čitljiva.

Kritika funkcionalističnega stila zatem preide v kritiko konkretnih posegov v prostor v Ljubljani in v kritiko urbanizma nasploh. Manjkajo ne niti že preizkušene medijske uspešnice kot je Prešernov trg. V tem delu predavanja Suhadolc naloži na pleča urbanizma celotno grmado udeležencev v urejanju prostora. Vse nivoje odgovornosti, ki segajo od osnovnih političnih odločitev, preko normativnih odreditev pa vse navzdol do projektantskih detajlov komunalnih priključkov preštrika v vseobsegajočo odgovornost urbanista, tako da podajanje spominja na zbir splošno znanih resnic z ulice. Urejanje posegov v prostor, od njihovega planiranja do fizične izvedbe, je kompleksna in strukturirana dejavnost. Temu primerne so tudi kompetence in odgovornosti. Če celotnemu sklopu dejavnosti damo ime urbanizem, postane tudi pojem urbanista zelo širok. Pravzaprav v resnici lahko poenostavljeno poimenujemo urbaniste vse, ki v odločanju o posegih v prostor sodelujejo in zasedajo zelo različne funkcije in delovna mesta. Vendar je taka posplošena kritika urbanistov za vse, kar se v prostoru dogaja, naravnost perverzna poteza, saj vemo, da so za javnost v Ljubljani urbanisti tisti, ki so na LUZ-u. In vsak kraj v Sloveniji ima svoj »LUZ«.

Če se za konec povrnem k uvodnim primerjavam: arhitekt Omahen je deloval v času, ko so veljale norme in moralne vrednote, ki jih več ne poznamo in so tudi čustva igrala važnejšo vlogo. Tako moramo njegovo izpoved tudi brati. Vinko Torkar je udejstvovanje v urbanizmu opustil pred enajstimi leti in takrat se je čas zanj ustavil. Lahko bi bilo opravičljivo, da današnja dogajanja analizira in razlaga v okviru tedanjih terminov in odnosov, je pa to kaj slabo spričevalo za znanstveno raziskovalno delo.

Arhitekt Janez Suhadolc je nesporno veliko ime na področju oblikovanja. Urbanizem res ni njegovo področje, zato mu na spolzkih tleh brez zamere lahko spodrsne. Je pa obenem tudi profesor na Fakulteti za arhitekturo Univerze v Ljubljani, zaradi tega pa, menim, so njegovi spodrsiljaji preveliki, da bi bili navdušujoči.

Seveda je bilo predavanje vsemu navkljub že samo na sebi hvalevredno podjetje. Posebej, ker arhitekturno predavanje v naših krajih zelo poredko doživimo. Mogoče mu ta zapis tudi dela krivico, saj je le zapis, razmišljanje o pred meseci povedanem. Profesor je obljubil, da bo predavanje v celoti objavil. Šele takrat bo prilika za resno kritično presojo njegovega prispevka.

Niko Jurca

RAZSTAVLJAMO V BENETKAH

Deževno petkovo popoldne v Benetkah. Valporeti in gondole drsijo po kanalu Grande mimo nanizanih fasad renesančnih palač. Popolnost njihove arhitekture jih preobraža v navadnost. Opazovalec, nasičen z intenzivno impresijo, postane neobčutljiv za lepoto, tudi Rialto postane samo most, pot med bregovoma. Nenedoma pa impulsi druge vrste vzburi čutila: v zabrisani sliki fasad se pojavi znak, ki ni njen integralni del. Črne črke na rumeno-beli zastavi: Ravnikar-Siladin exhibition, 24. 6.–29. 7. 89. Galerija Masieri v slavnostni preobleki pričakuje goste otvoritve edine julijske arhitekturne razstave v Benetkah. Scarpin interior in pogledi na kanal so odlični background arhitekturnim načrtom, skicam, risbam in maketam, s katerimi naš kolega predstavlja svetovni javnosti svojo, slovensko in hrvaško arhitekturo. V pritličju galerije domuje Siladin, ki je po stenah razobesil dokumente o izvedenih in načrtovanih intervencijah v negativni prostor središča Zagreba: Trg republike, Studentski center, prezentacija arheoloških izkopanin, rekonstrukcije trga pred sinagogo, so rezultat uspešnega vključevanja arhitekta v realni družbeni kontekst.

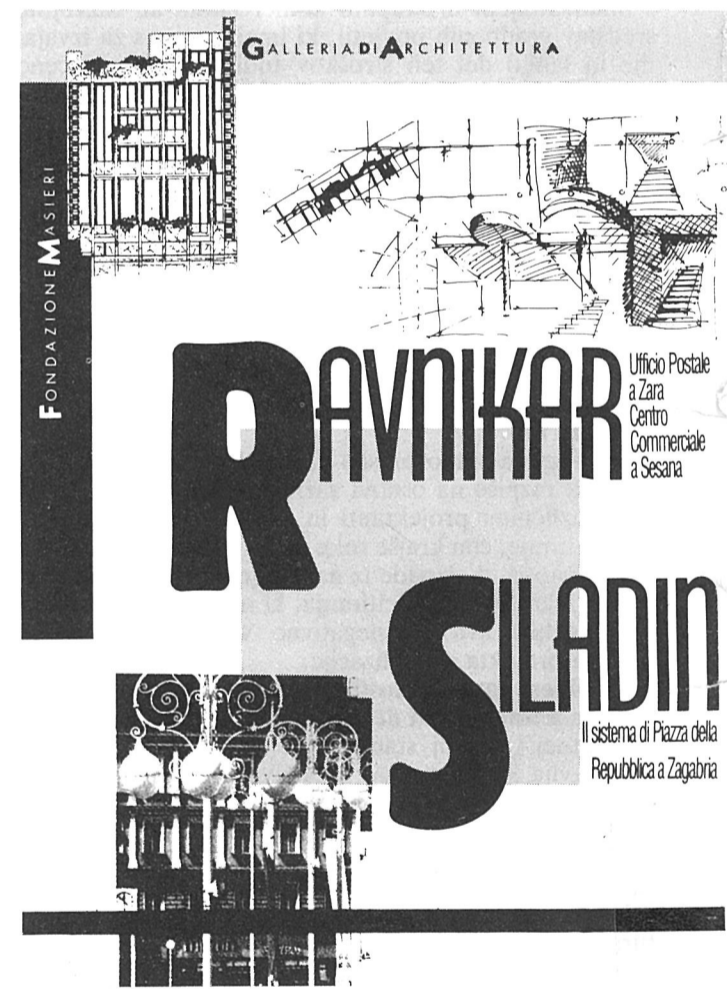
Nadstropje so postavljali razstave odstopili predstavniku slovenske arhitekture. Vojteh Ravnikar je izkoristil priložnost za predstavitev dveh nedavno realiziranih projektov hiš: pošte v Zadru in poslovne hiše v Sežani, ki predstavljata napredne tendence v slovenski arhitekturi – od zamisli, preko projekta do izgradnje.

Ob ogledovanju razstavljenega materiala se obiskovalec vpraša, zakaj je tuji selektor izbral prav ta dva predstavnika jugoslovanske arhitekturne scene. Možni odgovor je podal Tomislav Odak v uvodniku h katalogu

razstave: arhitektura Vojteha Ravnikarja in Branka Siladina je tipični rezultat kontinuitete ljubljanske in zagrebške šole za arhitekturo, ki sta jo zasnovala Jože Plečnik in Viktor Kovačič.

Arhitekta, vzgojena v evropskem duhu, sta ohranila posluš za domače okolje. Evropski format, prilagojen domačemu okolju, veje iz Ravnikarjeve poslovne hiše v Sežani in pošte v Zadru, veje iz urbanih intervencij Branka Siladina v zagrebški Trg republike, Lapidarij in kare Mladinskega centra. Prvotna zamisel in globalna zasnova izhajata iz natančnega poznavanja in razumevanja dosežkov evropske in svetovne arhitekture, detajli in izvedba pa so prilagojeni skromnim ekonomskim zmoglostim domačega okolja. Skromnost v materialu plemeniti bogastvo oblik in merilo človeka. Smiselno podrejanje kvaliteta obstoječega v prostoru vključuje oba avtorja v skupino naprednih sodobnih evropskih arhitektov, ki so v zadnjih dvajsetih letih odločilno posegli v razvoj arhitekture: vrnili so ji status umetnosti oblikovanja mestnega prostora. Prav to, iz Evrope izvira in v njej utemeljeno vedenje obeh arhitektov, križano z avtohtonim, za Evropo manj znanim, in obogateno z absolutnim obvladovanjem métier, ki se odlikuje v vseh njenih projektih in realizacijah, je vaba za svetovno arhitekturno sceno. Udeležba obeh na Milanskem trienalu, na mednarodnem natečaju za Trigon muzej v Gradcu in natečaju za rekonstrukcijo Beneškega arsenala, udeležba Siladina v berlinski IBA ter vodilna vloga Ravnikarja v organizaciji tradicionalnega mednarodnega arhitekturnega seminarja v Piranu z redno udeležbo vrhunskih evropskih arhitektov dokazujejo, da sta Ravnikar in Siladin enakopravna akterja evropskih arhitekturnih dogajanj. Sta dostojna naslednika starost slovenske in hrvaške arhitekture in vzorna prenašalca naše arhitekture in tudi splošne kulture v svetovni prostor.

Na koncu je vredno opozoriti še na kvalitetno obdelavo razstavljenih eksponatov, po kateri bi se lahko zgledovala naša razstavišča. Originalni načrti s skice so dopolnjeni s prav za to priložnost izdelanimi risbami in modeli, ki vzpostavljajo razstavo kot samostojno likovno stvaritev, dopolnjeno s katalogom v obliki posebne izdaje revije Phalaris.

Publika na otvoritvi so sestavljali ugledni predstavniki javnega in kulturnega življenja pokrajine Vittorio Veneto, idejni vodja galerije Masieri, arhitekt Semerani, beneški in ljubljanski študentje arhitekture in nekaj arhitekturnih entuziastov iz Pirana in Ljubljane. Odsotnost uradnih slovenskih predstavnikov kulturnih institucij in hkrati skrbno, protokolarno pripravljena otvoritvena slovesnost italijanskih gostiteljev so dokaz naše zaplankanosti in lažnive želje po vključevanju v odprti evropski kulturni prostor, ki nestrpno pričakuje novih sokov iz manj izrabljenih izvirov. Ponujena možnost uveljavitve v evropskem merilu in realna, a nejavna, torej neobstoječa kapaciteta jugoslovanske umetnosti terjata, da temeljito prevrednotimo sami sebe in samozavestno stopimo v težko a fair borbo s svetovno konkurenco. Varno skriti za ograjico bomo nemoteno obdelovali svoj vrčiček, vendar v okviru danega in znanega. Lahko se zgodi, da sčasoma sosedom naša solata ne bo več teknila.

Ilka Čerpes

P.S. (Razstavo je pripravila Galleria e Archivio Disegni di Architettura presso la Fondazione A. Masieri, Dorsodoro 3900, Venezia; pod vodstvom Giovannina Fraziana in Antonelle Gallo, ter direktorstvom Luciana Semeranija.

RAZSTAVA